

tv-15 naš TOVARIS

Št. 4
29. januarja 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

12. bloški maraton

»Bloški smučar, pozabljen ne boš nikoli!«

Tradicionalnih bloških tekov, dvanaštih po vrsti, se je udeležilo 1685 udeležencev in več kot 3000 gledalcev in drugih ljubiteljev belih smučin.

Čudovita Bloška planota z izredno prijaznimi in sposobnimi organizatorji, nič manj prizadevnimi krajanji, je minulo nedeljo na 12. maraton zvabila množico prijateljev rekreativnega smučanja. Kar 1685 tekmovalcev se je pomerilo na 7, 15 in 30 kilometrov dolgi progi, med njimi najmlajši tri in pol letni Ernest Pirnat iz Sodražice in eden najstarejših – 81-letni prof. Drago Ulaga, ki je s smučkami 7-kilometrsko progo zlahka premagal.

Na štartu najdaljšega teka na 30 kilometrov, se je zbralo največ tekačev, v konkurenci 700 udeležencev pa je bil najhitrejši David Rupnik iz Črnega vrha, ki je progo pretekel v času 1:18,22. Med kategorizirani-

mi tekači pa je bil najboljši Miro Lebar (Železarna Jesenice) s časom 1:17,40. Dakijevega teka na 15-kilometrski progi se je udeležilo 451 tekačev, med njimi pripadniki JLA, TO in milice. Najboljši v tej kategoriji je bil Rudi Kolander, sledila sta mu Milan Soršak in Niko Gaber, vsi trije člani TO iz Maribora.

Tudi pionirji in pionirke, ki so se udeležili trimskega teka na 7 kilometrov, so dosegli dobre rezultate. Tako je med pionirji najboljši čas dosegel Smole (Logatec) in med pionirkami Rožič (SK Trčič). Daljši reportažni zapis objavljamo na 11. strani.

Jože Čurin

Spominski pohod čez Igman

V počastitev podviga Prve proletarske brigade – Igmanskega marša pred petinštiridesetimi leti, je Planinska zveza Bosne in Hercegovine spet organizirala spominski pohod in nanj povabila planince iz vse Jugoslavije. Iz Slovenije je bilo 14 planincev, ki so v sestavi 2. črnogorskega bataljona minuli vikend prehodili in prevozili pot iz Vogošća pri Sarajevu prek Igmana do Foče. Na sliki: pred začetkom slovesnosti na Trgu republike v Foči minulo nedeljo opoldne. Tekst: Stane, fotografija Andrej Škrabar. O spominskem pohodu bomo objavili daljši zapis Staneta Škrabarja v naslednji številki našega tednika.

Komunisti in šola

Ali bo plenum CK ZKS kaj zalegel?

V petek, 23. januarja, je CK ZKS razpravljajal o aktualnih idejnopolitičnih vidikih preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Na plenum so povabili tudi nekaj gostov, o katerih so verjeli, da bodo kaj pametnega povedali, na primer nekatere razborite srednješolce, študente in univerzitetne delavce. Po uvodni besedi Jožeta Miklavca je diskutiralo kar 41 udeležencev. Devet ur je trajalo, da so na podlagi vseh teh prispevkov – večinoma zelo polemičnih – sprejeli stališča in sklepe, ki jih je predsednik CK ZK Milan Kučan ocenil za »jasen in dosti trden koncept, ki dovolj razumljivo pove, kakšno šolo želimo komunisti«.

Odgovornost za visoko postavljene cilje

Vse od 10. kongresa ZKJ leta 1974 se slovenski komunisti niso lotili nacionalnega šolstva tako celovito in s tolikšno ambicijo kakor to pot. Skušali so odgovoriti na vrsto neodločljivih vprašanj. Predvsem: kako naj se šole idejno postavijo in organizirajo, da bodo izučile in vzgojile delavca, kakršen bo lahko kos tehnologijam, proizvodnim procesom in vsem drugim zahtevam »informacijske dobe«, torej 21. stoletja? Kdo je odgovoren, se je vprašal plenum, da bomo čimprej dobili tak profi človeka, visoko kvalitetnega delavca in ustvarjalca? Ali je to socialistično samoupravljanje, združeno delo, politika, pedagoška operativna, pedagoška znanost, marksistična usmerjenost šole, vrsta multidisciplinarnih ved (sociologija, politologija, psihologija itd), družinska vzgoja, družbeni standard, zaželeni prenekateri prelom v javni in osebni zavesti?

Vsi ti in še kateri dejavniki so poklicani in odgovorni, je bil odgovor komunistov, če bomo hoteli spraviti šolo na takšno višjo raven. Njena preobrazba je seveda močno odvisna od narodnega dohodka, kakor se ta oblikuje v sedanjih kriznih razmerah, pa od občega spoznanja, da moramo za šolo in vzgojo odmerjati znatno več sredstev. Saj je v teh dveh življenjskih kompleksih mogoče v dobru meri ugledati vzroke in posledice našega splošnega položaja.

Po ugotovitvah plenuma smo

v šolski prenovi in preobrazbi (doslej smo bolj govorili o reformi) marsikaj dosegli. Učna vsebina se je posodobila. V srednjih šolah se nam je posrečilo postopoma nekoliko napredovati v smeri k večji splošni izobrazbi, ki je »učeci se družbi« potrebna za nadaljnje šolanje, še bolj pa smo šli naprej glede priprave učencev za neposredno poklicno delo. Zmanjšale so se prejšnje regionalne razlike v številu srednješolcev. Zgradili ali prenovili smo precej šolskih poslopij ter dijaških in študentskih domov, dokaj dobro uredili štipendijsko politiko, vendarle bolj povezali šole z uporabniki v združenem delu, popravili naposled gmotni položaj in z njim družbeni ugled učiteljev.

Več kot dosežkov pa je plenum skoraj v isti sapi ugotovil napak. Ni bilo povsem jasno, koliko je napredek sploh mogoče dokazati. Izobraževanje je ostalo programsko uniformirano, v marsičem neučinkovito, pragmatično ozko, malo odzivno za potrebe nadaljnjega študija. Srednješolski učni načrti so razdrobljeni in menda še bolj neenotni, kakor so bili. Usmerjena šola je premalo upoštevala nadpovprečno nadarjene, ni imela dovolj posluha za individualno obravnavo učencev. Predvsem zato da je prišlo v srednjih šolah do zdajšnjega 20 odstotnega, na višjih in visokih šolah pa celo do 50 odstotnega osipa. Socialno razlikovanje ni preseženo. Velik del mladih se po sili razmer zadovolji z opravljenim ali celo nepopolno osnovno šolo. Zastoji so v izobraževanju odraslih, kar se začne že pri diplomantih in pripravnikih. Kadrovske sestave šolnikov ni ustrezen. Med številnimi ustanovami, ki so zadolžene za razvoj izobraževalnih procesov, prihaja do zmede; marsikdaj se ne vé, kdo naj kaj stori; veliko je blokad zaradi nerazmejenih pristojnosti ali nerazčiščenih pojmov, mnoge dobre pobude ne zaživljajo ali hitro odmirajo. Politika še vedno voluntaristično arbitrira v strokovnih rečeh; nadomeščati skuša znanost, ki se včasih do izobraževanja vede brezbrizno. Združeno delo se marsikdaj in marsikje obnaša do šolstva ozkosrčno, videč v njem bolj porabo kot pa svoj življenjski instrument ali motor.

(nadaljevanje na 4. strani)

Vsi v Občice!

V nedeljo, 1. februarja, se torej dobimo! Vsi partizani – smučarski tekači, ki ste se odločili, da se boste udeležili jubilejnih, desetih Roških smučarskih tekov in slovesnosti pri stavbi nekdanje osrednje partizanske kurirske postaje TV 15 v Občicah, pozor!

Dobimo se v nedeljo, 1. februarja, ob 7. uri zjutraj pred hotelom Kompas, na Mikošičevi cesti v Ljubljani, kjer bo udeležence čakal avtobus (mnogo boljši kot lani!). Tisti, ki bodo potovali na Dolenjsko s svojimi avtomobili, naj bodo med osmo in pol deveto v Dolenjskih Toplicah, kjer se bomo skupaj odpravili naprej.

Letošnji smučarski teki nekdanjih borcev in drugih udeležencev NOB bodo, kot lani, na Gačah, končna slovesnost, skupaj z dolenjskimi mladinci in pionirji, pa bo v Semiču.

Uredništvo TV-15

Vojtehova življenjska pot

Z Vojtehom sva se pogovarjala dobro leto pred njegovo smrtjo, konec septembra 1984. Bolezen ga še ni načela. Nihče ni niti slutil, da ga bo tako naglo pobralo. Umrli je za posledicami kapi 1985.

Anton Potočnik, s partizanskim imenom Vojteh, je bil rojen 20. januarja 1916 v Vnanjih Goricah.

Družina

Oče Ignac, rojen 1882, je bil po poklicu krojač. Bil je ugleden obtnik. Zaradi obilice dela je imel vedno več pomočnikov. V prvi svetovni vojni je bil na italijanski fronti na Tirolskem. Po letu 1918 o njem ni bilo več slišati.

Mati Ana, rojena Rozman, je bila skrbna in dobra gospodinja. Rodila je šest otrok, same fante.

Tone je imel torej pet bratov. Najstarejši Nace je umrl v Dachau v aprilu 1945. Franc je padel v partizanih kot borec Dolomitskega odreda. Ivan je bil med vojno najprej v italijanski inter-naciji, nato še v nemškem taborišču. Umrli je leta 1973, star šestdeset let. Preživela brata Ciril in Roman živita kot upokojenca v Ljubljani.

Mladost

Tone je v domačem kraju dokončal štiriletno osnovno šolo in nato v Ljubljani dva razreda tedanje gimnazije, ki jo je moral predčasno zapustiti zaradi materine bolezni in kasnejše smrti. Ostal je prepuščen sam sebi, kajti domači mu niso mogli pomagati. Preživljal se je s priložnostnimi deli; najprej je pomagal zidarjem po Ljubljani, nato pa je dobil zaposlitev v tovarni kvasa. Gospodar Zalokar je bil razumevajoč in pošten mož. Tone je z vozičkom prevažal kvas in opravljal razna druga pomožna dela.

Tudi Tonetovi starejši bratje so šli s trehuhom za kruhom. Romana so leta 1932 oblasti javno razglasile za komunisto. Res je bil že od 1931. član KP. Kmalu so ga z drugimi komunisti vred zaprli. Med zaprtimi je bil tudi star revolucionar in komunist Jože Kopitar. Dolga štiri leta so predsedeli v Sremski Mitrovici.

Tone se je veliko naučil od svojega brata Romana, ki mu je širil obzorja. Poučeval ga je o nasprotjih kapitalizma, o krivicah, ki jih trpi delavec in kmet, o revolucionarnih idejah. To so bile njegove prve idejne osnove. K Potočnikom na dom je prihajal Jože Kopitar, poštar z Brezovice. Bil je goreč partijski aktivist in agitator, ki je znal pridobivati privržence, zlasti med mladino. Tik pred izbruhom aprilske vojne 1941 je Kopitar začel agitirati za včlanjenje v Društvo prijateljev SSSR. Bil je neprekosljiv glasnik za pridobivanje prostovoljcev tudi potem, ko je vzplamtela obojena vstaja proti okupatorju.

Prav po bratovi zaslugi je odšel Tone v partizane že v oktobru enainštiridesetega.

Spomin na prve dni okupacije

Tonetov spomin sega prav na prvi dan prihoda italijanskih čet. Bilo je 11. aprila, ko so se vojaki v zelenih uniformah začeli razmeščati po Brezovici. Tone je skupaj s prijatelji, ki jih je novonastali položaj še bolj povezal v skupnem sovražstvu do zavajevalcev, izzivalno postopal okoli njih. Nič hudega sluteč so sedeli na bližnjem platu in se pogovarjali, kot da so sami na svetu. Na vsem lepem sta stopila k Tonetu dva karabinjerja, ga uklenila in

ga odgnala v hišo, ki so si jo bili Italijani izbrali za karabinjersko postajo. Znašel se je pred tenentejem, ki je bil ves besen in je želel slišati, kaj si fant misli o italijanskih puškah... Ker je Tone trdovratno molčal, ga je začel tenente s pištolo udarjati po obrazu, dokler se mu ni s čela ulila kri. Poklical je karabinjerje in jim ukazal, naj ga odpeljejo. Grobo so ga zrinili na dvorišče in ga uklenjenega postavili pred zid. Tone je bil prepričan, da ga bodo ustrelili. Misli pa si je: »Ne bom jim privoščil veselja, da bi videli, kako me je strah.« Niso ga ustrelili... Eden izmed karabinjerjev mu je snel verige in ga potisnil pred poročenika. Ta je naročil pisarju, naj popiše Tonetove osebne podatke, nakar ga je odslavlil rekoč: »Odslej se dobro pazi!« Drugič, ko se bova spet srečala, boš zagotovo ustreljen. »Brž ko mu je zginil spred oči, se je Tone pognal v dir proti domu. Takrat si je prisegel, da jim ne bo dal nikoli več priložnosti, da bi ga dobili v pest. To je bila zanj velika šola. Že prvi dan je občutil vso krutost okupatorja. Kmalu bi bil to plačal tudi z življenjem. Italijani niso nič boljši od Nemcev, le da so bolj potuhnjeni in hinavski, so ugotavljali prijatelji. Že tedaj so naklepali odpor. Tonetova izkušnja je izučila tudi tovariše.

Odhod v partizane

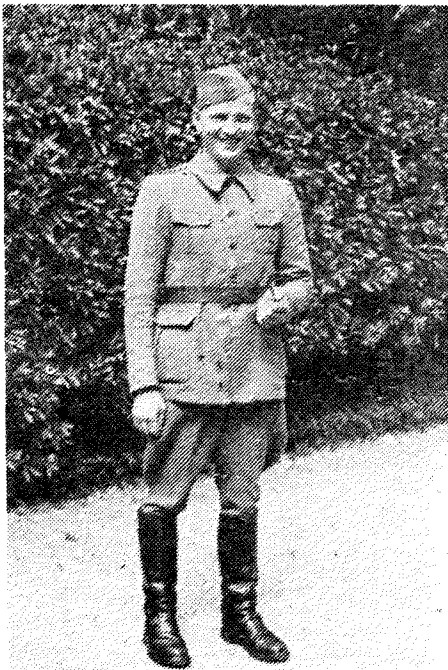
Odločitev za boj proti okupatorju ni bila težka. Od Tonetovega brata Romana, ki je bil že od samega začetka vstaje nekje okrog Kamnika, je skrb za organizacijo gibanja na domačem območju prevzel Jože Kopitar. Bil je v ilegali in si je za to tudi nadel ilegalno ime Gregor. Zbiral je fante. Vseh sestankov se je udeležil tudi Tone. Z vso gorečnostjo predanega komuniste jim je Gregor pojasnjeval politiko Partije in jih pripravil za odhod v partizane... Za ta korak Tonetu ni bilo treba veliko razmišljati. On in njegovi prijatelji so nestrpnost čakali na odločitev, ki naj bi jo od vodstva gibanja prinesel Gregor.

Zgodilo se je v četrtek, 11. decembra 1941, ko so se morali zbrati zunaj vasi, na poljski kolovozni poti, ki vodi iz Mestnega loga proti Krimu. Na zbornem mestu je prišlo petnajst fantov. Okoli osmih zvečer, ko so vsi prezebili, do kolen v snegu nestrpnost čakali, je prišel Gregor z neznanim spremljevalcem iz Ljubljane. Zbranim ga je predstavil kot Janeza. Gregor se je nato poslovil, Janez pa jih je odpeljal proti Ljubljani. Dogovorjen naj bi bil z nekim čolnarjem iz bližnje vasi, da še to noč prepelje čez reko. Dve uri so stali, prestopajoč se v snegu, in čakali nanj. Janez je večkrat zažvižgal, da bi ga priklical. Toda nesrečnika ni in ni bilo na spregled. Z druge strani Ljubljane, iz vasi pod Krimom so se divje oglašali psi. »Kot kaže, je nekaj narobe«, je slednjič ugotovil Janez. Polotil se ga je sum, da je zadeva izdana, ali pa da so Italijani čolnarja zaprli. Ni ostalo drugega, kot da je odločil: »Fantje, žal mi je, nazaj domov bo treba.« Toda fantje niso mogli sprejeti takšne odločitve. Janez najbrž ni vedel, kako hrupno in brezskrbno so se pred odhodom

poslavljali. Vedeli so, da bi jih zdaj Italijani pri priči prijeli. Na vsak način morajo čez Ljubljano in to še pred svitlom! Iz stiske jih je rešil Tone. Odločil se je, da bo kljub ledeno mrzli vodi preplaval Ljubljano in pripe-ljal na drugem bregu skriti čoln. Janez je k sreči natančno vedel, pod katero vrbo je potopljen.

Tovariši so z dvomi zmigovali z rameni. V skrbeh za Toneta kar verjeti niso mogli, da bo zmogel več kot petdeset metrov široko in tri do štiri metre globoko reko v tako nemogočih zimskih pogojih. Tone pa je vztrajal. Bil je krepak 25-letni mladenič, zdrav kot dren, povrh tega pa še dober plavalec. Brez oklevanja si je sezul gojzere in se slekel. V sami majici in dolgih spodnjih hlačah je zabredel v ledeno vodo in karseda hitro odplaval na nasprotni breg. Ko je stopil iz vode, mu je začelo perilo na telesu zmrzovati. Naglo je poiskal skriti čoln. Z nadčloveškim naporom ga je izvelkel iz vode in dovedel nazaj k tovarišem. Na majhnem čolnu se je lahko peljalo le pet ljudi.

Tone je moral kar trikrat

Vojteh v letu svobode 1945.

prečkati reko, kajti bil je edini plavalec. Po tretjem pristanku je bil že povsem onemogel. Vsi, tudi on sam, so bili prepričani, da ga bo pobralo. Tovariši so ga prinesli do bližnje vasi na drugem bregu Ljubljane in ga položili na stelo v eni izmed koč. Gospodar ni bil najbolj navdušen nad nenavadnimi gosti. Najraje bi se jih bil takoj znebil. Toda Janez se ni dal. Hitro je poslal enega od tovarišev k vaškemu gostilničarju, ki ga je dobro poznal. Dal mu je denar in naročil, naj nemudoma prinese liter domačega. Onemoglemu Tonetu so medtem zmasirali vse dele telesa. Na dušek je moral izpiti velik kozarec žganja. Prijetna toplota se je začela kot val širiti po vseh žilah in udih. To ga je povsem poživilo. Po nekaj minutah je korajžno stopil na noge in bil takoj pripravljen nadaljevati pot. Do konca življenja mu ni bilo jasno, kako je bilo mogoče, da je lahko brez posledic nadaljeval pohod.

Hodili so vso noč. Molče so stopali za vodnikom, ki je edini poznal pot čez Planino, v Meniško, pa naprej mimo Bezuljaka do Kožljeka. Tam jih je čakal na dogovorjenem mestu Stane Semič-Daki. Z Janezom sta se tovariško obljela in poljubila. Daki je bil prvi komandir čete, v katero so prispeli nočni novinci. Zaradi zamude ga je že močno skrbelo, kaj je z njimi.

Daki je Toneta, ko je izvel del za njegovo dejanje, seveda pohvalil. Tone je začutil, da ga komandir ceni. Nikoli ni pozabil tistega dne. Bilo je v torek, 12. decembra 1941.

Partizansko ime Vojteh

Vsi novinci so si morali izbrati partizansko ime. Tone se je globoko zamislil. Tovariši so si po Dakijevem nasvetu izmislili vsa mogoča, največkrat živalska imena: Ris, Tiger, Volk, Jelen, ali pa ruska: Stjenka, Vasja, Alojša, Fedža. Tone si je želel nekaj posebnega, drugačnega. Ko ga je Daki vprašal, kaj si je izbral, je brez premišljanja odgovoril: »Želim biti Vojteh!«

»Vojteh? Kakšno ime pa je to?« Ne rusko, ne slovensko, ne špansko, so govorili tovariši. »Slovensko, češko ime je«, jim je pojasnil. In kako se je domislil tega imena? V Ljubljani so pred vojno vrteli znani češki film »Pater Vojteh«, ljubezensko dramo z glavnim junakom Vojtehom, ki je požel zlasti med mladimi veliko simpatij, kot so jih takrat sploh vsi Čehoslovski filmski junaki. Bilo je to neposredno po nemškem vdoru v prijateljsko Čehoslovaško republiko, ki je imela med naprednimi Slovenci in Jugoslavnici zelo veliko privržencev. Pater Vojteh se je Tonetu v

ze. Brezskrbno so čakali na žgance in mleko; misleč, da so v tej hiši najbolj varni, niso postavili niti straže. Medtem pa so o njihovem prihodu »dobri« sosedje obvestili Italijane v Cerknici. Ti so se s kamioni brž odpeljali proti Bezuljaku in obkolili Pakovo domačijo. Na vsem lepem so zaregljale strojnice. Bili so obkoljeni. Italijani so streljali kot nori v okna in vrata. Eden od borcev je padel, štirje, ki so se skrili, so bili zajeti. Tonetu, obema Pakovima in Mihi pa je uspelo, da so se prebili skozi obroč. Toneta je zadelo trikrat: dvakrat v roko in enkrat v nogo. Ker ni mogel hoditi, so ga tovariši nosili. Z njim so se oglašili pri Beču in pri Piko-vih, dveh samotnih kmetijah blizu Bezuljaka, pa še v zase-lku Hribarjevo, vendar ga zaradi italijanske hajke niso mogli nikjer pustiti. Ko so mu le našli skrišališče v eni izmed dolinskih vasi, kjer pa se je počutil slabše, kot če bi bil kje v hribih. V nekaj dneh je vseeno tolikanj okrevljal, da je že lahko stopil na noge; že 1. februarja je sodeloval v napadu na železniško postajo Verd, čeprav še ne dovolj zdrav, tako da so ga sredi februarja odpeljali prek Ljubljane k sorodnikom – na nadaljnje zdravljenje.

Borec Škofjeloškega odreda

Po dobrem tednu skrbne nege v domači vasi se je za silo opomogel in 10. marca poiskal stik z najbližjo partizansko enoto – Škofjeloško četo, ki se je takrat blizu Jamnika pri Dražgošah spopadla z Nemci. Pridružil se ji je s prošnjo, naj ga spravijo nazaj k njegovim. Komandir čete Bruno Stare, nekdanji podoficer jugoslovanske vojske, strog, da je le kaj, pa je vse njegove zahteve gladko preslišal. In ko mu je bilo dovolj, mu je nedvoumno rekel: »Fant, nehai sitnariti!« ko je Tone dojel, da ne bo nič dosegl, se je sprijaznil z usodo. Opustil je misel na vrnitev v Šerčerjev bataljon. Sicer pa se je nazadnje v Škofjeloški četi tudi povsem udomačil. Tone je bil borec Škofjeloškega odreda od marca do junija 1942. Novi komandir čete je medtem postal Franc Biček, dotakratni komandir Bruno Stare pa je napredoval v komandanta bataljona. (Padel je pozimi 1943. leta).

Kuhar

Poleg orožja je bil partizanom vselej najbolj potreben kotel za kuhanje hrane. Vse to so takrat borci v škofjeloških hribih imeli, niso pa imeli kuharja. Ni bilo preprosto nahraniti petindevset lačnih mladih ljudi. Tega se je zavedal tudi komandir Biček. Ko je videl, da ne pojde drugače, se je odločil: pri Ožboltu v škofjeloških hribih je postavil četo v vrsto in pokazal s prstom na Toneta: »Ti z ene strani, ti znaš gotovo kuhati!« Tone, ki še nikoli v življenju lonca ni niti pristavil na štedilnik, se je kislno nakremžil.

Sprva je šlo težko. Kadar koli je vrgel v kotel kos mesa in moko, je s skrbjo skoraj vedno vprašal koga od tovarišev, kaj mu je storiti, da bo jed užitna. Po nekaj dneh se je le navadil in postal že kar za silo kuhar. Na srečo so bili borci vedno dovolj lačni, da niso bili preveč malenkostni, če ni bilo vse, kakor bi moralo biti.

In nato – komisar

Nekega oktobrskega dne je iz nadrejenega štaba prišel pregledovati neki Kostja Bizjak. Nekaj časa se je smukal okoli Toneta, ki je pripravljal »menažo«. Vprašal je to in ono, videl, da je politično kar dobro razgledan, in ugotovil, da je fanta škoda za kuharja. Brez ceremonij se je v četi dogovoril, da morajo

najti drugega kuharja. Tone pa je prevzel dolžnost komisarja čete. To nalogo je opravljal kar osem mesecev, do konca maja 1943. V vse bolj pogostih bojih po Jelovici in drugod po Gorenjskem in Primorskem je srečeval številne soborce iz gorenjskih enot. Vsi so ga poznali. Zaradi težkih in napor-nih pohodov, lakote in vsakodnevnih borb pa je postal vse bolj izčrpan in bolehen. Ko ga je tako shiranega nekoč srečal Ivan Bertoncelj-Johan, je odločil, da ga vzame k sebi.

In partijski sekretar

Res se je pri njem za silo opomogel in bil nato imenovan za sekretarja OF in KP za rajon Tržič-Brezje. V avgustu so ga poslali na levi breg Save, kjer je ostal do decembra, nato pa je vse do konca vojne opravljal odgovorne politične funkcije na okrožnem in okrajnem komiteju za območje Tržiča, Kranja in spet na desnem bregu Save v škofjeloškem okrožju.

V začetku leta 1945 so ga poslali na Primorsko v srednjo partijsko šolo pri Cerknem. Doživel je napad na šolo in se le s težavo prebil iz obroča. Po mnogih pripetljah, hajkah in prebojih se je še pravi čas znašel pod Dobročo. Kokrški odred se je namreč ravno tedaj pripravljal na osvoboditev begunjskih zapornikov. V tej znameniti akciji je Tone zaslužil svojo zadnjo bojno priložnost. 4. maja je skupaj z borci Kokrškega odreda sodeloval v osvoboditvi Begunj. Potem, ko so iz celic rešili jetnike, so polovili celotno gestapovsko posadko. Ni pa bilo časa za zmagovalce. Iz Ajdovščine je prišel ukaz, da se mora nemudoma zgledati v poveljstvu KNOJ v Ljubljani. Poslali so ga v poverjenišvo OZNE na Primorsko, kjer je ostal celih šest let, vse do demobilizacije leta 1951.

Vojtehova povojna življenjska pot

Z ženo Štefko, ki mu je stala ob strani vse do smrti, se je seznanil, ko je prišel prvič čez Savo leta 1943. Štefka je bila iz napredne partizanske družine in tudi sama požrtvovalna aktivistka že od leta 1941. Zakonsko zvezo sta sklenila v Ljubljani na dan republike leta 1947. Vojteh je po demobilizaciji opravil potrebne šole in strokovni učiteljski izpit. Prvo službeno mesto so mu šolske oblasti dodelile v osnovni šoli Begunje. Najprej je bil razrednik, nato upravitelj. Učenci so ga vzljubili zaradi njegove neposrednosti in pravega tovarštva, katerega duh je prenašal na mladi rod še iz partizanskih časov. Po upokojitvi je leta 1964 prevzel vodniško službo v Muzeju talcev v Begunjah. Njegovo poznavanje zgodovinskih dogodkov med NOB na Gorenjskem in razmer v Begunjah v času nacistične strahovlade se je kazalo v prenašanju teh spoznanj na obiskovalce gestapovskih zapornikov v begunjski graščini, kjer je šestnajst let požrtvovalno delal. Šele ko ga je zdravje povsem zapustilo, je opustil delo, ki ga je opravljal z veliko ljubeznijo in zavzetostjo. Bil je preveč utrujen in izčrpan; potreboval je počitek. Žal se mu je čas počitka hitro in prehitro izteklo: ostali sta mu le še dve leti življenja.

Ceprav priljubljen in znan, zadnja leta življenja niso šla mimo brez skrbi in težav. Namesto hvaležnosti je bil zavaljo provincialne mentalitete prisiljen prestat marsikaj bridkega – po krivici in popolnoma nezasluženo. O vsem tem mi je pripovedoval dobro leto pred smrtjo. Zapisal sem vsebino tega pogovora v spomin.

Jošt Role

10. Roškim smučarskim tekom za pokal TV-15 na pot

Smučine, ki simbolizirajo kurirske poti

Že deseta zima z našimi smučarskimi teki ob obronkih roških gozdov. Kako čas hitro beži! Pa se zdi, kakor bi včeraj prvič gostovali v Občicah, kakor bi se včeraj prvič zarežale tanke smučine v snežno belino, v spomin na kurirske poti in čas, s katerim so zaznamovane. Dve leti, 1980 in 1985, sta nas izneverili, ker nas je zima opeharila za sneg. Pa smo zato že lani sklenili, da brez Občic ne ostane več; s smučmi ali brez njih, da se le srečamo in pokramljamo.

Kaj vse se je v teh letih že dogajalo! Kdo se ne spomni lanskega snežnega meteža, ki pa ni mogel pokvariti ne vedrega razpoloženja in ne zagrizenega tekmovalnega duha na smučinah! Ali pa muhastega vremena triinosemdesetega leta, ko so nas Občice sprejele v soncu, potem je začelo iz megle deževati in snežiti, za slovo pa

nas je spet pozdravilo sonce... Kakorkoli še, v gostoljubnih Občicah je vedno lepo. Semidova domačija, nedaleč od spominske hiše kurirske postaje TV-15 (naše rojstne hiše), vsako leto na stečaj odpre vrata nekdanjim partizanskim kurirjem in borcem, ki so prišli s teškimi smučmi ali pa samo zato, da bodo navijali za svo-

Osmi Roški smučarski teki. Mladi »Po stopinjah borcev«

je tovariše. Kuhinja je premajhna, že v veži je tesno. Pa kako prijetno se je stisniti k toplemu staremu štedilniku, s katerega se iz velikega lonca širi vonj po čaju. Prav pri leže se topel požirek, preden odidemo v mrzlo zimo startu in seveda cilju naproti. Pa slastnih klobas in domačega kruha s kmečke Semidove mize tudi ne more nihče pozabiti. Skrbne gospodinje

sko hišo številka 6 v Občicah; na tiste pogumne mlade fante, ki so s tveganjem vestno opravljali kurirske dolžnosti, včasih tudi za ceno življenja. Pred spominsko ploščo ostane za nami lovorov venec, besede, njim izrečene, misel nanje pa odide z nami na smučine. Smučine, ki povezujejo generacije, saj se po njih ne spuščajo le borci, ampak tudi pionirji okoli-

Kolenčeve mame kurirji ne bodo pozabili

Vsako leto so borci – kurirji na poti proti Roškim smučarskim tekom za pokal TV-15 obiskali tudi svojo Kolenčevo mamo, ki jim je med NOB pomenila varno zavetje. V zimi triinosemdesetega je bila devetinosemdesetletna zadnjič med njimi. Ostal bo nepozaben prizor, kako so se borci kurirji iz leta v leto v polkrogu zbirali pred njenim domom, da je iz grl ob spremljavi harmonike zadonela partizanska pesem, kako so se vedno odprla vrata in je čez prag stopila »njihova mama«. »Tako dolgo vas ni bilo...«, je ponavadi šepnila tem svojim fantičem in dekličem, ki so se med vojno tolikokrat ustavljali pri njej. In ko so ji v koščne roke stisnili šop rdečih nageljnov, so ji solze zameglile oči; te oči, ki so znale tolažiti in bodriti, kljub temu, da se je njeno srce že zgodaj odelo v črnino, saj so trije njeni sinovi padli za svobodo, moža pa so ji sežgali v koncentracijskem taborišču v Nemčiji. Vihar je klestil njene vršičke, ona – korenina pa je ostala.

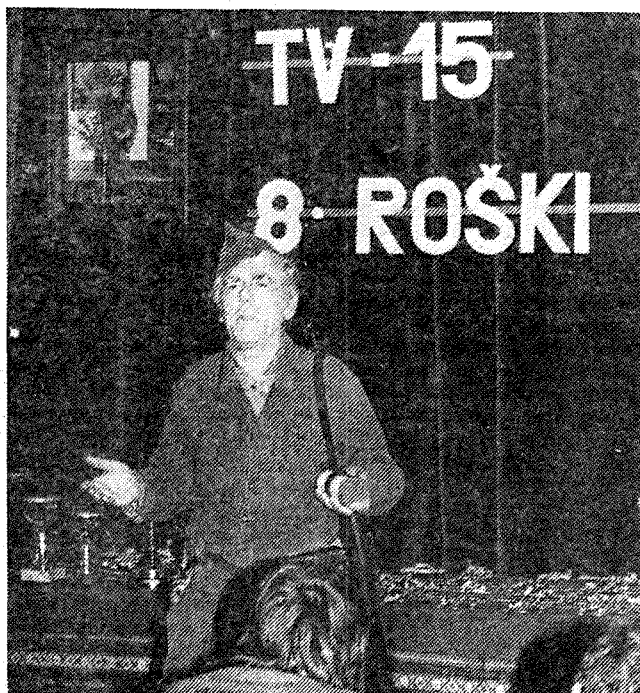
Zdaj so te oči za vedno ugasnile. Nič več se ne odpirajo vrata, da bi se na njih pojavila upognjena in zgubana. Pa je borci ne pozabijo. Vsako leto jo s šopkom obiščejo na pokopališču.

pravijo, da jih nič ne moti, če nas je toliko na kupu, saj so tega vajene še iz paratizanskih časov, ko so nudile toplo zavetje in griljaj pre-mraženim in sestradanim partizanskim kurirjem.

Da, tudi nanje se vsako leto spomnimo pred spomin-

skih dolenjskih osnovnih šol.

Naš stalni gost narodni heroj Jože Borštnar, ki vsako leto s strelom naznani start borcev – smučarskih tekačev, je enainosemdesetega ob peti »ponovitvi« Roških tekov za pokal TV-15 dejal:

Osmi Roški smučarski teki. Igor Križanovski-Oleg. Humor je pri naših srečanjih dobrodošel.

Peti Roški smučarski teki. Startni strel iz Borštnarjeve pištole

Peti Roški smučarski teki. Pri Kolenčevi mami.

Šesti Roški smučarski teki. Nekdanji urednik TV-15 Tone Urbas in Alojz Serini-Žižo podeljujeta medalje in spominska darila.

Sedmi Roški smučarski teki. Še posvet pred startom. Bomo? Bomo!

1976 – prvi Roški smučarski teki. 22. februar. Prijazna vasica pod Rogom. Sneg, smučarji, startne številke. Gre zares! Organizator je smučarsko društvo Gozdar iz Novega mesta. Pionirji tekmujejo za pokal TV-15. Zmagovalci so učenci osnovne šole Baza 20 iz Dolenjskih Toplic.

1977 – drugi smučarski teki. Dolina pri Občicah pod Rogom je skoraj brez snega. Tekmovalci se selijo na ribnik. Največ uspeha imajo pionirji in pionirke iz OŠ Bršljin. Borec Franc Jerina govori zbranim o pomenu zgodovinske točke, ki jo marsikdo pozna kot TV-15 (terenska veza).

1978 – tretji smučarski teki. Tekmovanje je spet v dolini, v Občicah. Proga je dolga dva kilometra, tekmuje šestdeset tekmovalcev. Prvič so med njimi tudi rekreativci.

1979 – četrty smučarski teki. Število pionirjev tekmovalcev se je povzpelo čez sto. V posebni kategoriji so tekmovali nekdanji borci. V zapisu iz tistega leta najdemo ime Otona Medveša, ki je prišel celo iz Kobarida, in Ivana Štularja-Čira iz Podna na Gorenjskem.

1980 – peti smučarski teki. Žal, samo napovedani. Vreme je »pobralo« sneg in s tem tudi tekmovalce.

1981 – peti smučarski teki. Tokrat uspeji. Štiriindvajseti januar je v Občicah zbral 165 smučarjev tekačev, največ iz dolenjskih krajev. V kategoriji borcev – kurirjev jih je nastopilo enajst. Zmagal je Matevž Kordež.

1982 – šesti smučarski teki. V marcu smo že. Letos smo v Črmošnjicah za vaško cerkvico, ker v Občicah ni snega. Petnajstim borcem se je na smučeh pridružila še ena borka – Malči Lisac.

1983 – sedmi smučarski teki. Zdaj so res že čisto tradicionalni. Sončno sobotno dopoldne 12. februarja. Več kot 130 tekmovalcev je: pionirjev, pionirk, mladine, borcev, pripadnikov JLA. Prireditve v Občicah se udeleži tudi pohodna enota iz Novega mesta. Zmagovalec v kategoriji borcev in kurirjev je Gabrijel Pangerc.

1984 – osmi smučarski teki. Obenem je to odprto prevenstvo Dolenjske. Vsem blestijo na prsih pripete ciklame iz Serinijeve vrtinarije. Ogledamo si lahko Cegnarjevo razstavo. Med nami so borci kurirji – sedemdesetletniki, ki smo jih povabili v goste. Vseh trinajst borcev – tekmovalcev je potem, ko jim je narodni heroj Jože Borštnar pripel medalje, zapelo Nabrusimo kose in Najlepša je mladost.

1985 – deveti smučarski teki. O njih bi zamen iskali zapis, saj nam jo je zima tako zagodla, da o snegu ni bi bilo ne duha ne sluha.

1986 – deveti smučarski teki. Da, tokrat pa smo uspeji. Na pustno soboto nas je kljub »predpotopnemu avtobusu« spremljal poln koš snega in dobre volje. Povzpeli smo se na Gače in potem na Ribnik, kjer so si dvajset borcev in tri borke pripeli tekaške smuči. Snega je že do kolen, debeli kosmi pa še kar neusmiljeno naletavajo – tekmovalcem naravnost v obraz. Prvi je na cilju Ivan Jošt, borec Kokrškega odreda, med borkami pa Poldka Švigelj.

1987 – deseti roški smučarski teki za pokal TV-15. Kaj bomo letos lahko zapisali? Eno je gotovo: da bodo borci tekači še enkrat potrdili, da niso še za staro šaro, da v njih še živi duh borbenosti in odločnosti, ki jih je opogumljala in odlikovala v najhujših dneh naše revolucije.

Deveti Roški smučarski teki. Lani so se borci zapodili skozi pravi snežni metež.

»Ko takole gledaš te mlade ljudi, se moraš spomniti nase. Marsikaj je skupnega, le čas je drugačen. Tukaj prevladujejo zavest sodelovanja, tekmovalni duh, zavzetost in prešernost. Vse to smo poznali med bojem tudi mi. Tudi mi smo šli mladi v boj, s svetlimi in čistimi ideali, ne le v boj proti fašizmu in nazadnjaškim silam v Evropi, pač pa tudi zato, da premagamo stremljenje tistega časa, da ustvarimo drugačen, boljši svet, ki ne bo poznal izkoriščanja človeka po človeku, vojn in krvavega klanja. To je tisto temeljno izročilo, ki naj vodi mlade po smučinah, ki za hip ne sme izginiti iz njihove zavesti.

Zdaj se moramo spet boriti. Tekmovalni duh, ki vlada na smučinah, naj se preseli v življenje, ki je vse kaj drugega kot miroljubne smučine. Svet je danes drugačen kot je bil takrat. Z mladimi morash biti iskren, če hočeš, da bodo sodelovali, da bodo skupaj z nami, starejšimi, močni in dejavni.

Na kaj se še lahko spomnimo v tem našem jubilejnim letu? Morda na slikarsko razstavo prof. dr. Franceta Ceg-

narja v Zdraviliškem domu Dolenjske Toplice, ki smo si jo lahko ogledali ob naših 8. smučarskih tekih, na gostoljubje v osnovni šoli Baza 20 v Dolenjskih Toplicah, ki nam je bila vrsto let zatočišče za zadnje dejanje naše prireditve – za podelitev medalj in pokalov najboljšim, drugim pa vrste spominskih daril. Toliko je vsega – pravo razkošje. Humor, partizanska pesem in nastopi dolenjske ter belokranjske mladine pa pomagajo, da se kazalci na uri neverjetno hitro premikajo. In že se je treba posloviti. Za leto dni. Saj je leto hitro mimo.

Prvega februarja letos bomo spet v Občicah. Spet sami znani obrazi! Morda pa tudi za nas še kakšen nov? Priprave so v teku. Naš Žižo, ki ga vsi poznamo kot dušo naših smučarskih tekov, bolj uradno pa se mu reče tudi Alojz Serini, nam je sporočil, da Občice čakajo, da je na tekaških smučinah vse v polni pripravljenosti; in ker je pri nas tudi, je treba le še dobro namazati smuči, razmigati kosti in se podati v naročje roških gozdov.

Ziva Drole

Komunisti in šola

(nadaljevanje s 1. strani)

Kaj storiti, kako delati

Ob takem stanju so torej komunisti začrtali družbi, zlasti pa seveda sebi, vrsto aktualnih in dolgoročno veljavnih nalog, ki nam jih omejeni prostor dopušča orisati samo v globalu. Izboljševanje izobraževalnih in vzgojnih programov mora iti v smer, da se bodo mladi ljudje – pa seveda tudi odrasli – lahko ustrezneje odzivali razvoju svetovne znanosti, raziskovalstva, inovativnosti, tehnike, tehnologije, kulture, družbenih odnosov in tudi človekove osebnosti. Pri tem kontinuiranem procesu pa je treba ravnati v skladu z našimi specifičnimi družbenimi odnosi (socialistično samoupravljanje, lastništvo nad lastno delovno silo in družbenim kapitalom, upravljanje celotne družbene reprodukcije). Samo dobra šola, takšna, kakršne ta hip še zdaleč nimamo, nas lahko potegne iz tehnično in tehnološko zaostale proizvodnje pa iz slabe organizacije dela. Preseči moramo položaj, ko imamo Slovenci danes kar 42,2 odstotka delavcev brez kakršnekoli strokovne izobrazbe, 30 odstotkov zaposlenih z manj kot sedmimi razredi osnovne šole, a komaj 5,8 odstotkov delavcev z višjo ali visoko strokovno izobrazbo. Graje vredni so ozki normativi, po katerih smo izobraževali srednješolce na primer za »prešalce zgornjega dela obtuve«. Taka šola pač ne vzgaja za 21. stoletje in tudi ni v skladu z našo vizijo – včasih žal samo deklarativno – o socialističnem humanizmu! Dokopati se moramo do premišljenih konceptov, do pro-

gramskih vsebin in učnih smeri, ki ne bodo nekaj približnega ali poljubnega, ampak bo njihov cilj ustvarjalna sinteza.

Ostra razprava

Ko so razpravljali na plenumu skušali okvirne smernice predhodnih tez, sklepov in uvodnega referata dopolniti iz številnih praktično-življenjskih vidikov, se je pokazalo veliko nasprotij. Več udeležencev se je, denimo, zavzemalo za izboljšanje študija v prid velikim talentom, nihče pa se ni izrecno vprašal, kako organizirati šolo, da se bodo lahko dvignili tudi manj nadarjeni, ki se jih čisto prijemlje žaljivi naziv »povprečneži«. Kakor da si Slovenci, in k temu se socialisti, lahko privoščimo tolikšno humano gluho (ki ima tudi slabe učinke v ekonomiji in populacijski politiki)!

Vse prej kot enotna so si bila stališča glede osnovnih izobraževalnih smotrov: ali naj izobražujemo predvsem za poklice, torej za »takojšnjo uporabnost«, ali za nadaljnji študij, ali za oboje hkrati? Tragična pri tem je spet gluha navedba, da pozabljamo na usodo živega človeka, pred očmi pa imamo kar naprej samo neko ekonomistično orodje, oziroma neko enoto, v katero investiramo. Doktorji znanosti, izumitelji, računalničarji, strokovnjaki za visoko tehnologijo itd. nas zanimajo skoraj izključno s stališča, kakšne dobičke nam bodo prinašali, ne pomenijo pa nam samodejne človeške vrednosti. Ali ne leži v takem pojmovanju velik del nacionalne krivde, da

nam najboljši strokovnjaki uhajajo na tuje (saj imamo celo točne izračune, koliko je tak vrhunski strokovnjak vreden v dolarjih!), tisti pa, ki ostajajo doma, zaradi družbene skoposti ne morejo razmahniti svojih darov.

Sploh je velika večina glasov zvenela tako, kakor da nam je postati zgolj narod tehnikov in vsakršnih strokovnjaških pridobitnikov denarja, prav redki in očitno

Kaj bo z vami?

nerazumljeni pa so ostajali pozivi, da moramo razumeti življenje bolj pluralistično ter zategadelj obnoviti humanistično izobraževalne komplekse, ki smo jih s propadlo reformo povsem do tolkli. Latinščina in grščina na primer, je bilo kar razložno slišati, bi nam bili v sedanjih razmerah odvečno razkošje. Kako le, da smo Slovenci v gnili in polkolonialni stari Jugoslaviji imeli sredstva za klasiko?!

Nemalo kritičnih besed je bilo v razpravi izrečenih na račun pretiranega normativizma in ohlapne institucionalizacije na izobraževal-

nem področju. O samoupravnih razdrobljenosti šolstva govori podatek, da imamo kar 18 posebnih izobraževalnih skupnosti in 65 občinskih skupnosti. Kako trpi v razmerah, ko je razbita med 32 izobraževalnih in raziskovalnih skupnosti, samo univerza! Tako je ta naša alma mater trajno zavrta v raziskovalnem delu, čeprav vemo, da je to delo nepogrešljiva osnova tudi za vseučiliško

pedagoško funkcijo. Mimo neznanskega števila izobraževalnih skupnosti pa imamo še razne republiške zavode, svete, sosvete, komisije, institute, ki prelagajo opravila in odgovornosti drug na drugega. Ali je kaj čudnega, če se potem odnosi med šolstvom in združenim delom, ki mora dajati sredstva ne le za samo izobraževanje, temveč tudi za vso to birokratsko kolobocijo, nepopravljivo zapletajo in krhajo?

Medtem ko posvečamo preveč pozornosti zmehanim programskim recepturam, ki jih na tekočem traku proizvajajo razne strokovne,

politične in mešane ustanove, pa si veliko premalo prizadevamo za dobre učitelje in profesorje, za boljše odnose med učitelji in učenci, za pravnjo obremenjenost obojih, za boljšo kakovost pripravniškega dela, za učinkovitejše predmetnike in manj plehke učbenike, za ustrezno stimulacijo kadrov, za boljšo opremljenost učnih kabinetov in za več nujne znanstvene literature, skratka, za pristno šolsko delo. Vse preveč je osnutkov, predlogov, jalovega besedovanja, preveč brezkončnega planiranja in lovljenja rokov, kar vse je zgolj samemu sebi namen.

Kaj pa vzgoja?

Medtem ko se je plenum vrtel okrog izobraževanja, zlasti okrog srednje in visoke šole, smo opazili, da je bil drugi del napovedane teme, namreč tisti o »vzgoji«, zelo siromašen. Zdelo se je, kakor da je naziv »vzgoja« samo nek pleonazem, nek naključno ali zaradi lepšega prikladen termin. Nemalo ognja in žvepla sta kar povprek požela predmeta STM in SLO, večinoma po pravici, kajti ta dva predmeta, kakor ju zdaj poučujejo v naših šolah, res ne dosegata svojega namena. Toda treba bi ju bilo ustrezneje zasnovati, morda celo drugače imenovati in napraviti privlačnejša, pa bi si svoj prostor pod soncem več kot zaslužila. Saj pač ne bo nihče oporekal, da bi morala šolska vzgoja nuditi mlademu človeku oporo pri iskanju svetovnega nazora, zlasti pa bi mu morala biti mentorica in svetovalka pri razpoznavanju etičnih in kulturnih vrednot, med katerimi je na visokem mestu na primer domovinska vzgoja! Partijski plenum se sko-

rajda nič ni posvetil tem vprašanjem.

Besedo ima zdaj skupščina

Natresli smo nekaj opazanj, s katerimi smo želeli našim bralcem posredovati vsaj delen prikaz, kako je potekalo delo zadnjega plenuma CK ZKS. Med njegovimi bistvenimi dosežki se nam zdi potrebno poudariti zlasti naslednja: prvič, iz pisane in polemične različnosti mnenj se je vendarle oblikovala pobuda za enotno akcijo komunistov in vse družbe. Zdaj, ko je razvojna smer začrtana, se morajo komunisti počutiti zavezane svojemu že malce pozabljenemu »demokracičnemu centralizmu« in zares zavihati rokave. Druga opazna kvaliteta plenuma pa tiči po našem mnenju v njegovem vseobsežnem pozivu k načrtnosti, vztrajnosti, stanovitnosti in doslednosti, torej h kakovostim, ki nam jih je doslej v razvijanju vzgoje in izobraževanja drastično primanjkovalo.

Lahko bi rekli, da zdaj vsa slovenska družba s pridržanim dihom čaka, kako se bo glede partijskih smernic opredelila in izrekla republiška skupščina. Le-ta ima namreč edina moč, da subjektivnim pobudam da objektivno, z zakoni podprto veljavo. Ali, kot je precizno dejal Milan Kučan: »Prvi preizkus enotnosti in odgovornosti komunistov bo bližajoča se skupščinska razprava z usmeritvami za nadaljnje delo. Člani CK in delegati ne bodo imeli opravičila, če ne bodo aktivni v pripravah na to sejo v delovnih telesih socialistične zveze in skupščinskih zborov. Odgovorni so, koliko se bo današnja seja CK ZKS razpoznala v skupščinskih sklepih«.

Zvone Kržišnik

Raziskovalna igra na pobudo Zveze prijateljev mladine

»Spoznavamo, odkrivamo krajevno skupnost«

Radovednost je lepa čednost

Morda se je zdaj kdo kar zgrozil ob takšnem naslovu, saj ponavadi poznamo le tisti izrek, da je »skromnost lepa čednost«. Toda v našem primeru gre za nekaj prav posebnega in skupaj s tistimi, ki so bili radovedni, zelo radovedni, hočemo dokazati, da je to lahko res lepa čednost. Gre za zanimivo zabavno in raziskovalno igrice, ki jo je Zveza prijateljev mladine Slovenije, oziroma bolj natančno njen sekretar koordinacijskega odbora za letovanje in prosti čas Janez Plevnik pripravil v okviru 6. kongresa pedagogov Jugoslavije v Mariboru od 6. do 8. novembra lani. Sodelovali so najbolj zagreti učenci šestih in sedmih razredov osnovne šole Prežihov Voranc, ki so se po predloženem vprašalniku spustili v svojo krajevno skupnost Koroška vrata, brskali, spraševali in izvozili marsikaj, česar prej niso vedeli ali poznali, včasih preprosto zato, ker niso bili dovolj pozorni. Zdaj so si prisluzili nagrade Zveze prijateljev mladine Slovenije in treba jih je bilo podeliti: knjige, kasete, plakate zdravih rastlin.

Ko sva se ondan z Janezom podala v Maribor temu končnemu dejanju naproti, sva se pravzaprav najprej šla »raziskovalca«, le da pred seboj nisva imela tabele lista papirja z vprašanji. Poiskati sva morala Razlagovo ulico, kamor se je pred kratkim preselila mestna ZPM Maribor v prostore nekdanje posebne osnovne šole. Spogledala sva se in se nasmehnila ob misli na »najine« mlade raziskovalce. Potem pa od križišča do križišča, od semaforja pa na desno, s pomočjo domačinov in po številnih ovinkih (mislim, da sva jih naredila pol preveč) do cilja. Nagrada pa naju je le čakala – dvanajst šesto in sedmošolcev, ki so s svojo vnamo, zgovornostjo in košem pisanih idej kakor žarek posvetili v tisti dan prav puščoben in turoben Maribor. Gregor, Nada, Aleksandra, Tine, Ana, Sabina, Sanja, Alenka, Bojan, Aleš, Barbara in Jaš. Vsi hkrati so hoteli vse povedati: kako so reše-

vali naloge, kaj je bilo najbolj razburljivo, kje se je zataknilo, kaj so menili starši in tudi predlogov za podobne igre ni manjkalo. Ni prostora, da bi naštevati, kaj vse so morali poiskati in zapisati. Le nekaj primerov: Pojdi na Smetanovo ulico in ugotovi, kako se imenuje šola na št. 35. Kar vsi so prav napisali, da je to Sred-

nja gradbena šola »Boris Kraigher«. Ali pa: Poišči prostore krajevnih skupnosti in vprašaj po imenu tajnika. Kako se KS imenuje? Koliko prebivalcev ima, koliko otrok? Poiskati so morali tudi (in zapisati imena) vsaj treh obrtnih delavnic na Koroški cesti. Pokazalo se je, da so bila srečanja z obrtniki zelo zanimiva, saj so dovolili

Same brihtne »Urške« in iznajdljivi »Frančki« iz Maribora, a ZPM-jevcem Janezom Plevnikom na skrajni desni

mladim raziskovalcem pokukati v njihove delavnice in jim predstavili svoje delo. Pa tudi za njihovo igrice so pokazali zanimanje. Iznajdljivost in spretnost komuniciranja so morali naši pionirji pokazati, medtem ko so se vrteli med udeleženci 6. kongresa pedagogov Jugoslavije v prostorih pedagoške fakultete.

»Ker so bili tudi iz drugih republik,« pripovedujejo, »nas najprej niso razumeli, kaj hočemo. Pa smo jim lepo razložili, zakaj smo prišli mednje in potem so se nam rade volje predstavili, pa tudi vse o posvetu so nam povedali.«

Zanimive so pripombe, ki so jih ti mladi zapisali o svojem igrišču, med drugim na primer, da bi na igrišču lahko bil še plastični tobogan, ker se na lesenem trgajo hlače. Na koncu je bilo treba na predloženem zemljevidu zarisati pot, ki so jo prehodili ob tej igri, označiti šolo in vsak svoj dom. Vprašanje je bilo tudi za starše: Kaj menijo o tej igri? Odgovori so si bili precej enotni: da je igra zanimiva, poučna in da bi jo lahko še večkrat ponovili.

»Bo še kaj takšnih iger?« se je hitro pozanimala najbolj zgovorna med vsemi Sabina Seško in še dodala: »Saj ni treba da so nagrade. Bolj je važno, da lahko zanimivo preživim svoj prosti čas.«

»Pri reševanju nalog tako pozabiš na nagrade,« je pripomnil nekdo drug.

»Ja, prave pustolovščine doživim,« so vsi po vrsti zatrjevali. Počutili so se kot mali detektivi, ki jim je zaupana pomembna skrivnost, katero je treba odkriti, pri tem pa so se lahko pogovarjali kot

odrasli z odraslimi. Tu in tam so jim pomagali tudi starši, pa bratje in sestre, prijatelji, sošolci, znanci in učitelji, saj to ni bilo prepovedano. Tako so bili nadušeni, da so sklenili v prihodnje sami oblikovati podobno nalogo za svoje mlajše vrstnike. V pionirskem odredu bodo oblikovali vprašanja, prevetili in postavili kriterije. Še posebej pa bi bila takšna igra dobrodošla za njihove vrstnike iz pobratenih šol, ki nosijo ime Prežihovega Voranca, za pobratene iz Kragujevca, iz Madžarske in Italije, da bi prav skozi igro spoznavali njihov Maribor, ko bi jih obiskali.

Seveda krajevna skupnost ni edina tema, ki jo je lahko raziskovali. Pravzaprav se je našim raziskovalcem zdela kar prelahka, saj so vse rešili v enem popoldnevu. Kaj vse so predlagali! Ideje so kar deževale: načrti za reševanje naj bi bili skriti v kaki knjigi v knjižnici, ki bi jo morali poiskati, ali pa celo spravljene v škatlici in neke zakopane. Tudi leksikon bi radi uporabljali pri reševanju. Če bi na primer raziskovali dinosavrovo družino, je seveda ne bi našli v svoji krajevni skupnosti, pa bi zato morali v muzej.

»Tudi naloge iz poznavanja narodnoosvobodilnega boja bi lahko reševali,« so predlagali, »saj imamo v Mariboru veliko spomenikov in obeležij takratnega časa, pa bi igra lahko vodila našo pot od spomenika do spomenika. Se bolj zanimivo bi bilo vključiti razne partizanske kraje.«

Skratka, čimbolj zapleteno, čimbolj razburljivo, z

vprašanji, ki ne dajo spati, ki zahtevajo ustvarjalnost in dinamizem, samostojnost, komunikacijo, razmišljanje in motivacijo po lastnem interesu – tako lahko strnemo to »mladostno radovednost«. Je lepa čednost? Veliko nauči, več kot šolski učbenik, kajti do česar so se sami dokopali, ne bodo nikoli pozabili. Da ne govorimo o pomenu iznajdljivosti, ki si jo pri takšni igri pridobijo, pa o odpiranju otroškega sveta do sveta odraslih, ki je večkrat omejen prav z mislijo: »Kaj pa te to zanima, saj si še otrok. Tiho bodi.« Stopiti v stik z neznancem in ga ogovoriti verjetno prvič ni lahko. Drugič bo že lažje in potem čisto lahko. Ni nepomembno, saj se v odprtem svetu srečujemo tudi s tujci, saj hočemo biti odprta družba, in če se bo to v Janezku zakoreninilo, bo Janez lahko dokazal. Dober vtis, dober glas seže daleč naokoli. Prav lahko bi bil to delček tako imenovane družbene vzgoje.

Igrica v Mariboru, ki jo je izpeljala Zveza prijateljev mladine Slovenije, je bil le prvi poskus, za katerega lahko rečemo, da se je odlično obnesel. Nekaj podobnega pripravljajo osnovnošolci v Zalogu pri Ljubljani med zimskimi počitnicami. Za poletne počitnice pa ima Zveza v načrtu pripraviti vprašalnik, ki bo obsegal Ljubljano – mesto. Velja razmisliti še o tej ali oni temi, ki bi bila za pionirje privlačna. Zdaj, ko je led prebit – zakaj ne bi tega nadaljevali? Vsako okolje lahko pripravi kaj zanimivega za svoje najmlajše, malo starejše in tudi še starejše.

Živa Drole

Islamski vrh v senci topov

Začel se je peti islamski sestanek na vrhu. Zunanji ministri 46-držav članic organizacije Islamske konference so pripravili osnutek resolucij, na dnevnem redu sestanka pa je med drugim zlasti v Zalivu, vprašanje svetovnega terorizma, napadalna izraelska politika, razmere v Afganistanu in Čadu in številna druga vprašanja, ki zadevajo islamski svet.

Sedanji islamski vrh je že peti zapovrstjo in utegne biti pomemben (ali povsem nepomemben) iz več razlogov. Le nekaj sto kilometrov od središča Kuvaita so tisoči vojaki ujeti v neumno igro topov, zato je povsem razumljivo, da bo vrhunsko zasedanje potekalo v senci iraško-iranskega spopada. Zalivska vojna bo potemtakem poglavitna tema pogovorov na najvišji ravni za zaprtimi vrati, v zameno za to pa ostaja javnosti »dimna zavesa« sprejetega dnevnega reda, ki vsebuje kar 60 točk. Le-te pa po pomembnosti nikakor ne zaostajajo za Zalivsko vojno, kajti utegnejo jo samo še raz-

širiti. Gre za vprašanja v zvezi s palestinsko pravico do samoodločbe, enotnostjo arabskega sveta, ki se sooča z občutki ponižanja, brezperspektivnosti in nemoči, nadalje gre za vprašanja posamičnih regionalnih kriz, ki močno zapletajo tudi islamske države in podobno.

Iz kronologije srečanj ustanove Konference islamskih držav, ki združuje 45 držav in PLO, navedimo, da je bil prvi vrh leta 1969 v Rabatu, drugi v Lahoreju leta 1974, tretji v Mekki 1981, četrti pa v Casablanci leta 1984. Že od vsega začetka so že kazale razpoke med državami člani-

cam. Prav tako je bilo tudi pred letošnjim, tokrat že petim zasedanjem, saj je bil do zadnjega trenutka v negotovosti. Zunanji minister Omana je na primer izjavil, da sultan Omana ne bo prispeval na islamski vrh iz preproste razloga, ker »nihče nima novih svežih idej« in da zaradi tega ne verjame v kakršnekoli rezultate. Nič kaj spodbudno za napoved, da bo tokratni vrh prelomnica v smislu sprejetja jasnih in odločnih sklepov. Najverjetneje se udeleženci zavedajo, da utegne biti v nasprotnem primeru sila vprašljiva sklic prihodnjega vrha, zato se se malodane vsi navzoči skušajo predstaviti v vlogi »velikih« obnoviteljev in rešiteljev arabske (ne)sloge. Možna posamična srečanja voditeljev utegnejo zato navzeti sloves politične senzacije, kar bi se nedvomno potr-

dilo, če bi se na primer srečali egiptovski, sirski in jordanški predsednik ter voditelj Palestinecev ali na primer libanonski predsednik z nekaterimi islamskimi voditelji; morda pa se utegne islamski vrh po svojem koncu, uspešnem ali neuspešnosti petega vrhunškega srečanja Konference islam-

nem, nadaljevati z arabskim sestankom. Ne glede na pričakovanja ali na politične spletke ostaja na dlani, da Zalivska vojna s svojo nesmiselnostjo in neposredno bližino ostaja v ospredju poskih držav. S tem seveda ostaja v ospredju tudi možnost rešitve sedemletne nesmiselne vojne, za katero pa

je jasno, da je ne bo mogoče dobiti na bojnem polju. Do zdaj s posredovanjem ni uspelo niti Organizaciji združenih narodov, niti neuvrščeni niti komu drugemu in kaj malo upanja je, da bi to uspelo okrnjeni udeležbi islamskih držav v Kuvaitu.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

New Delhi: predstavniki in voditelji devetih neuvrščenih držav so v indijski prestolnici uspešno končali sestanek odbora Sklada AFRICA za solidarnost z državami prve bojne črte in osvobodilnimi gibanji na jugu Afrike.

Bon: Z zmago krščansko-liberalne koalicije, za katero je glasovalo 42,8 odstotka volilcev, so se končale parlamentarne volitve v ZRN. Dosedanji kancler Kohl bo tako na podlagi volilnih rezultatov sestavil tudi prihodnjo vlado, čeprav je v isti sapi tudi

porazenec, saj je njegova konservativna krščanska unija dobila kar 5,4 odstotka manj glasov kot pred štirimi leti.

Bejrut: V libanonskem glavnem mestu se mudi posebni odposlanec zahodnonemške vlade, ki si prizadeva, da bi zvedel kaj več o usodi ugrabljenih zahodnih Nemcev. Za izpustitev pred časom ugrabljenih talcev si prizadeva tudi odposlanec anglikanske cerkve Terry White.

Manila: Na Filipinih se dviguje politična temperatura pred referendumom o novi ustavi, ki bo 2. februarja letos.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

Razmere v Italiji

Ustavno sodišče je prizgalo zeleno luč referendumom o jedru. Ovire in obotavljanja

Ustavno sodišče v Italiji je te dni sprejelo sklep, po katerem soglašajo s predlogom javnih dejavnikov, da se sme o nekaterih takorekoč globalnih vprašanjih razpisati referendum. Zlasti pomemben je sklep, s katerim sodišče pravi, da je referendum »ammissibile« (sprejemljiv) v zvezi s problemom nadaljnje graditve jedrskih elektrarn.

Sklep sodišča je kajpak prispeval k večji razgibanosti italijanskega političnega življenja. Prihodnje leto bodo namreč spet volitve, tik pred durmi pa je zamenjava predsednika vlade, saj bi moral mesto socialista Craxija prevzeti krščanski demokrat. Spomladi je prav tako napovedana vrsta strankinih kongresov. Večja razgibanost seveda pomeni tudi, da so na vrsti novi problemi.

Korak ustavnega sodišča je bil zagradel pri nekaterih strankah sprejet z dvomom. V glavnem trdijo, da sklep zanesljivo vsebuje politično vmešavanje, saj uteg-

ne pripeljati, če se stranke ne bodo sporazumele o razpisu referendumov, celo do razpusta parlamenta in do predčasnih volitev. Ta inačica je prav možna.

Znan je primer, da si stranke, ki sestavljajo zdajšnjo vladno koalicijo, niso enotne glede problema jedrske energije. Krščanski demokrati na primer odločno podpirajo nadaljnjo gradnjo jedrskih elektrarn, socialisti pa so se v zadnjem času izrekli proti. Tudi stališče komunistov ni dorečeno; sklepati bi veljalo, da se z gradnjo, bolj kot ne strinjajo, saj že vesekoli trdijo, da bi opustitev jedrskega programa spravilo Italijo na rep evropskega energetskega razvoja.

Presenetljivo je hkrati, navajajo politični krogi, da je sklep ustavnega sodišča bil sprejet pred vsedržavno konferenco o energetiki, ki bo sredi marca v Rimu. To je bržčas nova potrditev, da bodo sklep spremljali politični zapleti. Pred desetimi leti je ustavno sodišče že razsodilo,

da referendum o njem ni »sprejemljiv«, saj da je jedrski razvoj države povezan s podobnim razvojem po svetu.

O težavah, nesporno političnih, ki so zdaj nastopile, se posamezne stranke še niso opredelile; v nekaj dneh bi bilo tudi preveč pričakovati. Zaenkrat se zdi, da krščanska demokratska stranka ne namerava pristati na predčasen razpust parlamenta in na prav tako predčasne volitve, saj bi morala, med drugim, v kratkem prevzeti vladno krmilo. Socialisti še niso sporočili svoje- ga stališča, pri ostalih dejavnostih vlade pa je na primer znano, da so, kar se tiče jedrskih central, socialni demokrati na istem kot socialisti. Liberalci, posebno pa republikanci, pa bodo nemara kar privolili v razpust zdajšnje vladne koalicije. posledično pa tudi parlamenta.

Skratka, vse je sila logično. Vprašljivo je zdajšnje novo in zapleteno »politično« stanje. To pa se je v Italiji po izidih referendumov že dogajalo. Leta 1974 so imeli referendum o »razporoki«; rezultat je bil kajpak »za«; izid referendumu je potrdil, da se večina Italijanov strinja z ločitvijo. Z oblasti pa so takoj

zatem vrgli krščansko-demokratsko vlado, ki se je namreč na vse kriptično borila za »ne«. Podobno se je zgodilo leta 1981, ko je bil referendum o legalnem splavu, pri katerem je večina spet glasovala »da«, čeprav sta bila proti dobršen del sredinskih strank in desnica.

Zadnji primer pa so imeli v Italiji leta 1985, pred letom in pol torej, ko so na pobudo komunistov glasovali o takomenovanju »druginjski« dokladi. Takrat se je večina prebivalcev izrekla proti (šlo je konec koncev samo za kakih 30 tisoč lir letno), socialisti pa so išli iz boja kot zmagovalci; še zdaj imajo v rokah predsedstvo vlade, do predlani pa je bil socialist tudi predsednik republike (Pertini). Komunisti so po tem referendumu morali nedvomno priznati svojo zmoto in na zadnji seji CK tudi sprejeli sklep o »realnejšem posluhu« pri ocenjevanju političnih stanj.

Pri morebitni organizaciji referendumov pa so poleg pomanjkanja časa (referendume bi morali končati najpozneje v štirih mesecih) kajpak tudi težave s stroški. Za zadnjega so porabili nad 1,5 milijarde lir.

Miro Kocjan

Iz zamejstva

Ostra obsodba protislovenske gonje

Izvršni odbor Slovenske kulturno-gospodarske zveze je na svoji seji razpravljal o zaostrovanju protislovenske ofenzive v deželi Furlanija-Juljska krajina.

Soglasna je bila ocena, da se nasprotovanja Slovincem stopnjujejo na več ravneh. Glavni cilj nacionalistov je preprečiti sprejetje pravičnega zaščitnega zakona oziroma razvodeniti in do skrajnosti okrniti njegovo vsebino. Takšna nasprotovanja niso novost, najbolj pa zaskrblja dejstvo, da se z vsemi možnimi sredstvi skuša javno diskreditirati slovenska narodna skupnost z brezobzirno, dolgotrajno kampanjo v tisku in s poskusi, da se v praksi zniža že itak nizka raven obstoječih pravic.

Najbolj vidni znaki tega nevarnega stopnjevanja so vidni na Tržaškem, kjer si je župan v novoletnem govoru dovolil javno žaliti čustva slovenskega prebivalstva. Pri tem je postal tarča ostrih napadov celo tržaški škof Bellomi zaradi svojih doslednih prizadevanj za mir in sožitje v naših krajih.

Izvršni odbor SKGZ je odločno obsodil vsa ta dogajanja, ki netižno šovinistično sovraštvo in krepijo napetosti in nezaupanja med tukajšnjim prebivalstvom. Taka in podobna dejanja zaslužijo lahko samo dosleden odpor demokratične javnosti brez vsakršnega popuščanja ali omiljenih izjav, ki samo dajejo novega kisika nacionalističnim krogom, katerim so omogočene pozicije upravne oblasti le sredstvo za razpihovanje razdorov, ne pa resnega in odgovornega upravljanja v korist vseh državljanov.

Nekdanji partizani pri goriškem županu

Člani novega odbora mestne sekcije VZPI-ANPI so s predsednikom Silvinom Polettom na čelu obiskali goriškega župana Scarana. Ob tej priložnosti so ga seznanili z letošnjim delovnim programom združenja in z raznimi letošnjimi obletnicami, pri katerih bodo sodelovali nekdanji partizanski borci iz Gorice.

Nekdanji partizanski borci so sklenili tudi s svoje strani osvetliti goriško zgodovino in tako nuditi zlasti mladim pravi oris tukajšnje polpretekle zgodovine.

Jože Oblak

Pozabiti – po skrajšanem postopku

Več kot štirideset let je že od konca druge svetovne vojne, a Evropejce, ki so sicer na vsak način skušali zatreti moreče spomine na vojno in na njene strahote, še naprej preganjajo mračni dogodki te preteklosti.

Mnogi ameriški komentatorji trdijo, da so nekateri nedavni sporni dogodki kot sta bila povabilo kanclerja Kohla, naj Reagan obišče nemško vojaško pokopališče v Bitburgu in izvolitev Kurta Waldheima za predsednika Avstrije pokazali, da je Evropa pozabila svojo preteklost ter da doživlja neke vrste kolektivno amnezijo. Prevladuje namreč mnenje, da se Evropejcem ni posrečilo prav in docela preučiti svoje preteklosti in da se zato niso spopadli z vzroki vojne.

Vendar pa bi po mesecu dni intervjujev v Zahodni Nemčiji, Avstriji in Franciji, torej v deželah, ki sta jih holokavst in posledice le-tega najgloblje prizadela, lahko rekli, da gre za veliko bolj kompleksen in po svoje vznemirljiv pojav.

Silovitost nedavnih nasprotij kaže, da je evropska navidezna amnezija glede vojne načrti pojav. Evropejci, dovolj stari, da so si ta

leta dobro zapomnili, preteklosti niso pozabili, temveč se je včasih še predobro spominjajo, zelo pa jih prizadevne, če jih kdo nanjo posebej opozarja.

Še bolj pa bje v oči, da imajo mnogi Evropejci svoje lastne, posebne in pogosto zatrite spomine, ki so drugačni od spominov zmagovalcev in tistih, ki jih je tlačil Tretji rajh, še posebej preživeli iz nacističnih koncen-

tracijskih taborišč. Vljudnost in navade so preprečili, da bi te alternativne spomine javno razgrinjali. Toda če bi odstranili povrhnjico, bi takoj naleteli nanje. Spomini so nekakšen vulkan, na katerem so bile zgrajene nove, povojne evropske družbe. Zahodna Evropa daje danes vtis uspešnega, samozavestnega in dovolj mirnega sveta. Toda pod skorjo tli lava spominov. Samo kadar se je družba prisiljena soočiti s temi spomini, kot se je to zgodilo ob komemoraciji v Bitburgu, ob Waldheimovi izvolitvi, ali pri procesih proti vojnim zločincem, kot je zadeva Klaus Barbie v Franciji, s presenetljivo močjo in silovitostjo izbruhnejo zagrenjenost, sovraštvo in latentni antisemitizem.

Mnoge zahodnoevropske vlade so skušale prikriti ali izkiviti preteklost, da bi lahko zgradile bolj samozavest-

no, samostojno in domoljubno družbo. Naj gre za zahodnonemško zamisel o »letu nič«, torej za brezmadežno spočetje povojne nemške republike, za de Gaullovo mit o slavnem odporu nacističnemu terorju ali pa morda za avstrijsko samooznako »Hitlerjeve prve žrtve«, ki so jo iz političnih razlogov sprejeli zavezniki, je bil uradni podudarek na samorazbremenitvi spominov in na pozitivnih mitih koristne politične učinke.

Toda nekatere intelektualce danes skrbijo dolgoročne posledice teh mitov in zatrtih, izkrivljenih spominov. Evropa, pravijo, se približuje kritičnemu trenutku, ker umirajo tisti, ki so izkusili drugo svetovno vojno in preživeli svetovno klanje. »Kolektivni spomin je na tem, da postane zgodovina,« pravi francoski pisatelj Alain Finkielkraut. Zato so po njegovem mnenju danes bistvene- ga pomena popolna in resnična interpretacija prete-

klosti ter spori med nasprotujočimi si krogi kolektivnih spominov, še preden zbledijo dogodki tega obdobja in njihove posledice. Ravnanje in okoliščine, pravi pisatelj, ki so pripeljali do najstrašnejšega konflikta v človeški zgodovini, je treba zdaj ne le preučiti, temveč jih utrditi v spominu posameznika, v kolektivni zavesti in zvosto vpeljati v zgodovino. In vendar tega še zdaleč ne delamo. Namesto tega pa je v nekaterih evropskih deželah našlo svoj izraz tisto, kar je bilo nekoč politično odbijajoč spomin. In številni intelektualci napovedujejo, da bo sčasoma prišlo še več takšnih »razgaljanj«. Priče umirajo in pretekli dogodki postajajo subjekt vse večjih izkrivljanj in interpretacij.

Tako kot v večini zahodnoevropskih držav je konfrontacija s preteklostjo v Nemčiji doživela več faz. Takoj po vojni so zavezniki izpeljali nürnberške procese proti vojnim zločincem in pregle-

dali na novo napisane nemške učbenike zgodovine, nove osnutke zakonov in novo ustavo, s čimer naj bi preprečili dvig Četrtega rajha.

Z nastopom hladne vojne, ob rastoči vzhodno-zahodni napetosti in z izvolitvijo kanclerja Adenauerja leta 1949 so Zahodni Nemci in zavezniki zanemarili preteklost. To »latentno« obdobje so razrvali študentski nemiri ob koncu šestdesetih let. V Nemčiji in še posebej v Franciji so bili ti nemiri med drugim tudi protest proti, kot pravi Friedländer, »molku očetov«. V Nemčiji se je mnogo mladih ljudi soočilo z grozotami minule vojne tako, kot bi zanje slišali prvič.

Raziskovanje nemške nacistične preteklosti pa je sprožilo tudi zamejke tega, čemur liberalni zgodovinarji pravijo marginalizacija in eksternalizacija »holokavsta.«

(se bo nadaljevalo)

Žalostno samevajo prazne hiše

Borci na zimskem pohodu po Slovenski Istri

Borci, ki so sodelovali v Istrskem odredu v narodno-osvobodilni vojni in tisti, ki so se borili v zadnjih bojih za osvoboditev Slovenske Istre, so se odpravili na zimski pohod po Istri.

Prvi januarski petek so se odpeljali iz Izole in Pirana na obisk v te kraje. Iz Izole, Pirana in Kopra se jih je nabralo sedemindvajset. Odpravili so se obiskat nekatere spomenike in spominska obeležja padlim borcem in v vojni umrlim domačinom, hkrati pa so želeli ponovno videti iz partizanskih časov znane vasi. Tokrat niso imeli namena obiskati nekdanje borce-kmete, saj bodo to storili posebej, ob kakšni drugi priložnosti.

Prvi postanek je bil v Sečovljah, kjer smo obudili spomin na grdo jesensko so-vražnikovo ofenzivo leta 1943, ko so samo 2. oktobra Nemci pomorili preko dvesto mož in fantov iz teh krajev, poleg tega pa so množico prebivalcev teh krajev odpeljali v suženjstvo. Spomenik je postavljen padlim borcem. Ob njem pa je tudi spominska plošča, ki govori o tem, da so hrvaški partizani skupaj s slovenskimi rušili

mostove in tako preprečevali napredovanje Nemcev pri umiku. Spomnili smo se številnih aktivistov, ki so okupatorju pred nosom odnašali sol in jo spravljali za potrebe naše vojske.

Ustavili smo se v vasi Ravne, pred zadržnim domom, kjer je spominska plošča padlim iz te vasi. V Novi vasi je v cement vlit spomenik, kakršnih je v teh krajih še več. Prav ob tem spomeniku pa smo se borci še zlasti za-

mislili. Imen padlih skorajda ni več mogoče razbrati in tudi sicer je ves zanemarjen. Ugotavljali smo, da je pri vsem tem nekaj hudo narobe, da ne skrbimo več za pomnike NOB in da odgovorni očitno nimajo posluha za to. Res, da so še od dneva mrtvih ostale pred spomenikom rože, ki so jih najbrž prinesli otroci, to pa je tudi vse.

V Padni je spregovoril naš soborec Maks Zadnik. Pri-povedoval je, kako je bilo junija leta 1944 v tej vasi, (kjer je bila kmalu za tem velika nemška postojanka, ki so jo najbrž utrdili prav zaradi tistih junijskih bojev s partizani). Partizani so iz te vasi pregnali fašiste... Govornik se je spomnil tudi podrobnosti, kako veseli so bili vaški otroci, ko so partizani nagnali italijansko učiteljico, saj so si želeli pouka v slovenščini. Ko so Nemci zasedli vas, so ostali tam skoraj do konca vojne. Za svoje potrebe pa so si napeljali elektriko, kar je bila za tisti čas,

na tistem območju še redkost.

V Krkavčah je med vojno umrlo 10 vaščanov, v Pučah pa 14. Tam smo tudi iskali grob našega soborca iz Istrskega odreda, ki je padel prav ob koncu vojne (18. aprila 1945). To je bil Franc Prelec, doma iz Šmarja. Našli smo skromen grobek in komaj še zaznavni napis na majhni deščici. To je bil zapuščen grob znanega borca, koliko je šele zapuščenih grobov neznanih padlih borcev?

V Pučah smo vsi navzoči dobili enak občutek – da ni nikjer nobenega gospodarja in tudi nikogar, ki bi bil za kaj odgovoren. Šola je zapuščena, tudi velika vinska klet sameva, kakšne pa so videti stavbe na Križišču, je zgodba zase... Tu je bil nekdo mlin, iz katerega so stroje prodali nekam v Dalmacijo in je sedaj videti vse izumrlo. Na naši poti smo videli še več zapuščenih šol in drugih stavb, ki kažejo, da ljudje, ki oddajajo na delo v druge kraje, sicer zidajo v Istri stanovanjske hiše, ni

jim pa do tega, da bi v samevajoče, prazne stavbe vdihnili življenje, da bi tja namestili morda kakšno obrtno delavnico ali kaj drugega, koristnega...

Kdo bi preštel vsa imena padlih v Šmarju? Zamislil sem se o tem ob dolgi vrsti imen padlih in umrlih na spomeniku.

Šavrinski griči. Koliko je bilo iz tega kraja borcev za svobodo! Danes večina naših ljudi sploh ne ve več, kje so Šavrinski griči in da je tam živel zavedno ljudstvo, ki je v boju pokazalo svoje junaštvo.

Potem smo obiskali Trške. Spet je Maks Zadnik obudil spomin na svoja doživljenja, kako so Nemci napadli to vas in kako so se partizani rešili... Nadaljevali smo pot do vasi Trsek, kjer je padla učiteljica Cvetka Glavina, Belokranjka, ki je učiteljevala v Borštu. Obiskali smo kraj, kjer je padla in povedali so nam, kako se je zgodilo... Na vsej poti so se borci spominjali podrobnosti, dogodkov in ljudi.

Za dolg seznam je teh istr-

skih vasi. Šli smo še v Poptre in v Gračišče, (kjer vaška šola nosi ime našega odreda). Tam so nas sprejeli učenci in učitelji in nastal je živahen pogovor o NOB, pa tudi o sedanjem stanju pri nas.

Pohod smo zaključili v Dolu pri Hrastovljah, vasi, ki je bila med vojno pomembno prometno križišče. Do tja so prevažali sol in druge materiale, nato pa vse to tovorili naprej preko Čičarije... V Dolu so dobili vsi partizani-novinci še zadnji obrok hrane, pred odhodom mimo Zizida in Slavnika v Brkine. Tudi te vasi danes ni pravzaprav več...

Ob mraku smo končali pohod in se razšli.

Želim si, da bi bila letos popravljena vsa ta spominska obeležja, ki smo jih videli zanemarjene in zapuščene, pa tudi, da bi na katerem od naslednjih pohodov obiskali še vasi, ki jih tokrat nismo utegnili. Predvsem pa, da bi imeli dovolj časa, da bi spregovorili tudi z ljudmi v teh krajih.

Milan Cirk

Spomin in razmišljanje ob pohodu v Dražgoše

V snežnem metežu

Nadaljevanje

Koširjeva »hiša« in kuhinja sta se spremenili v nekakšen planinski dom, kjer so domači hiteli streči pohodnikom s čajem in malico. Poznalo se je, da so tega čela vajeni, saj se pri hiši ukvarjajo s kmečkimi turizmom. Iz ene od naslednjih sob je odmevala partizanska melodija z diatonične harmonike. Nekateri so celo zaplesali in razlegla se je pesem.

Opazoval sem novoprihajajoče in njihovo opremo: dobra je bila videti, zvečine novejša, deloma uvožena. Po teh znamenjih sodeč so bili za pohod vsi pripravljeni. Tudi pohodni odbor si je pozorno ogledoval našo opremo, saj bi že takšne pomanjkljivosti pomenile precejšnje ovire na poti. To so izkušeni loški planinci dobro vedeli.

V zraku je bilo nekaj svečanega. Pohodniki so postajali vse bolj mirni in resni. Zunaj je še vedno močno snežilo in vsi so vedeli, da pred njimi ni lahka pot.

Med tistimi, ki so se odpravljali na pot, sem našel nekaj nad dvajset tovarišic, mlajših in starejših, vseh dobro razpoloženih. Prešinilo me je, če se zavedajo, na kakšno zahtevno pot se po-

dajajo. Ali vedo, da »noč jemlje moč«?

V skupini devetnajstih Mariborčanov sem takoj prepoznal pohodnika s Triglava, borca Ivana Lužovca. Rekel mi je, da je med njimi večina že izkušenih pohodnikov, oziroma planincev. Tudi med Ljubljancami, ki jih je bilo med pohodniki menda po številu največ, sem prepoznal nekaj planinskih obrazov. Sicer pa smo se med seboj predstavljali: eni so prišli z Jesenic, drugi z Ribnice in Litije, Trbovelj in Sevnice... Tudi naša kranjska skupina je bila kar močna. Med drugim sta jo sestavljali tudi dve tovarišici – Metka Šparovec, izkušena planinska vodnica in še ena tovarišica iz tovarne Iskra. Prav tako je bil z nami znani planinec in pohodnik, direktor kranjske Iskre-Kibernetike, Peter Kobal s sodelavcem Emilom Seknetom (znanim po tem, da je neizčrpen vir šal).

Ne vem, če so bili vsi, ki so prišli, seznanjeni s podrobnimi pogoji pohoda: da je pol pohoda ponoči in da je nad vse zahteven. Poleg opremljenosti mora vsak poskrbeti tudi za hrano iz nahrbtnika ter, da se navsezadnje podaja

na pot na lastno odgovornost.

Na pot!

Končno so nas poklicali v zbor pred Koširjevo domačijo. Predstavniki Planinskega društva Škofja Loka, ki je bil določen za odgovornega pohoda, nam je spregovoril o pomenu te spominske poti, nas seznanil s podrobnostmi smeri in poti, z nekaterimi nevarnostmi (pri spustih v grape), s predvidenimi počivališči, mestom, kjer se bomo ustavili za zajtrk in končno – kdaj bomo predvidoma prispeli do Dražgoš.

Razvrstili smo se v kolono in poslušali še zadnje navodilo, da se moramo vsi ravnati po navodilih vodstva pohoda, slednje pa si pridržuje tudi pravico neubogljivosti in nedisciplinirane odstraniti iz skupine. Seveda je bilo že na začetku jasno, da gre le za rutinsko opozorilo, ki ga ne bo treba na tej naši poti udejaniti.

Na križišču nad zdaj že domačo kmetijo so nas, ko je kolona krenila, naštel 162. Lep bataljon – tokrat v svobodi in miru, brez sovražnih zased!

Takoj smo strmo zavili po senožetih, desno navzdol; vso kolono so kaj hitro skrili gozdovi pod Polhovcem (948 m), Ožboltom nad Zmincem... Gaz je bila uhojena, vendar spodaj, pod snegom podedenela.

Hodil sem nekako petnaj-

sti ali dvajseti v koloni. Se vedno je snežilo in snega je bilo vedno več. Vodniki so vzdrževali vremenu in razmeram primeren tempo. Baterij ni kljub temi in zahtevni poti skozi gozdove, grape in strmine skoraj nihče uporabljal. Še luna se je prikazala med oblaki, ki so še naprej sipali bele snežinke. Glavni usmerjevalec hoje je bila kolona.

Na poti sem takole razmišljal in delal primerjave: Cankarjev bataljon se je takrat, podobno kot naša kolona, na večer, 27. decembra, 1941. leta nekje pod Polhovcem pripravljali na pot proti Selški dolini in Dražgošam. Čeprav jih je priganjal čas, so še utegnili (na zahtevo bataljonskega vodstva) pokopati poleg padlih borcev tudi še kakšnih deset Nemcev, ki jih njihove enote niso dosegle (naše) po bojih s cankarjevci. Takrat so partizani s svojo smerjo pohoda Nemce ukanili, saj so le-ti pričakovali, da bodo krenili partizani proti zahodu... Borci so to manevriranje sicer z začudenjem sprejeli, vendar so pogumno stopali v koloni naprej, z vsem orožjem in strelivom oprtani, neprimerno slabše oblečeni in obuti kot mi danes, po 45 letih. Morda so imeli le nekoliko manj snega.

Mi smo tokrat nosili v nahrbtnikih poleg dobre hrane še vsaj po dva kompleta svežega spodnjega perila in drugih dodatnih oblačil, česar

cankarjevci seveda niso imeli. In kaj je lahko bilo za partizana hujšega kot premočena oblačila, ki jih ni bilo zlepa mogoče posušiti ob topli peči?

Spominjam se precej krajšega pohoda našega prvega bataljona Kokrškega odreda, ko smo v začetku 1945. leta vso noč hodili po globokem snegu izpod grebena Košute v Karavankah – od Dolgih njiv do Medvodij nad Jelen-dolom... do nekajdnega taborišča na Javorniški planini. Celo noč sem na rami nosil »bren« – puškomitr-ljez in kup streliva, v nahrbtniku pa ni bilo jedače... na nogah italijanski premočeni vojaški čevlji...

Takšne primerjave so se mi motovile po glavi, ko smo gazili tokrat mimo obri-sov nekih kmetij pod hribom nad Zmincem, od koder je odmeval pasji lajež.

Ob takšnih pohodih se mi misli pogosto vračajo v leta nazaj, v partizanski čas in se mi porajajo primerjave med tistimi in sedanjim časom.

Pred nedavnim sem bil tudi na spominskem pohodu Litija-Tisje-Kostreznica (v spomin na prvo večjo vojaško zmago Drugega štajerskega bataljona – decembra 1941). To je bil štiriurni, dnevni pohod po lepi, označeni trasi, v lepem jesenskem vremenu. Tudi na tistem pohodu so mi spomini uhajali v preteklost. Seveda, na pohodu sem srečal nek-

danje borce in soborce in druge znane pohodnike...

Menim, da nekatere naše obrambne strukture in organi vse premalo prepoznajo prednosti in možnosti, ki jih nosijo v sebi različni pohodi s svojimi zaščitno-obrambnimi elementi vzdržljivosti skupin ljudi, še posebno pa planincev. Na to dejstvo sem na pohodih večkrat pomislil in o tem bi bilo mogoče napisati še kaj več in bolj poglobljeno. Prepričan sem, da prav slovenska planinska zveza že zadnjih petnajst ali dvajset let s številnimi organiziranimi pohodi pravilno usmerja večje število svojega članstva. Kazalo bi razmisлити, kako bi v to obliko družanja in pozitivnega vsestranskega učinkovanja pohodov vključili kar največ prebivalstva in kako bi v takšne zasnove vključevali nekatere pobude mladih.

Kot rezervni vojaški starešina, pa tudi nekdanji partizan, sem na zadnjem pohodu pogrešal pripadnike JLA, kar me je nekoliko razočaralo. Kako to, se vprašam, da starešine naše armade v tej obliki ne vidijo množične manifestacije še ene možnosti za razvijanje izročil NOB in revolucije? Mi, partizani, smo bili namreč ljudska, narodna vojska, ki smo bili z narodom povezani in se brez ljudi ter njihove pomoči marsikje ne bi mogli obdržati.

(nadaljevanje in konec prihodnjik)

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kranj – Uspešno delo Odbora skupnosti borcev NOV Gorenjskega odreda

Že decembra je bila v sejni dvorani skupščine občine Kranj osma redna seja Odbora skupnosti borcev NOV Gorenjskega odreda, na kateri so pregledali opravljeno delo v letu 1986 in sprejeli načrt za to leto.

Dejavnost odbora se je odvijala predvsem skozi delovanje posameznih komisij, kar je zagotovilo, da je večina članov odbora stalno aktivno sodelovala pri uresničevanju nalog. Naloge so bile sprejete na 3. Zboru skupnosti 1985. leta, osrednje med njimi pa so bile: aktivno vključevanje v družbeno-politični proces in zavzemanje stališč do posameznih aktualnih vprašanj, kompletiranje in predaja zbranega gradiva za kroniko odreda piscu kronike Ivanu Janu-Srečku, organizirati postavitev spominskih obeležij na mestih pomembnih bojnih akcij ter razvijanje izročil Gorenjskega odreda v šolah, pohodnih enotah in na športnih manifestacijah, poimenovanih po Gorenjskem odredu.

Predsednik odbora skupnosti borcev Gorenjskega odreda Anton Kržišnik-Ljubo je predstavil tudi obširen program dela za 1987. leto, kjer velja posebej poudariti pisanje kronike Gorenjskega odreda in zagotovitev materialnih, oziroma

finančnih sredstev zanj; ostaja še nekaj nalog v zvezi s spominskimi obeležji in organizacija stalne razstave o Gornjem odredu v vojašnici v Bohinjski Beli ter iz dopolnitve obstoječe razstave v šolah in Mestnem muzeju v Škofji Loki. V program aktivnosti so zapisali tudi srečanje borcev ob 45-letnici ustanovitve Gorenjskega odreda in udeležbo na 19. Zboru aktivistov in borcev NOV Gorenjske.

J. Kuhar

Novo mesto – Nove oblike delovanja SZDL – moč je v znanju

Občinski odbor ZZZB NOV Novo mesto ima zelo razvejano aktivnost na raznih področjih, posebno pa s KZ ZB NOV v občini. Ena takih oblik so tudi razširjene seje odbora, ki se jih poleg delegatov in predsednikov krajevnih združenj udeležujejo tudi predstavniki DPO občine Novo mesto. Zadnja razširjena seja odbora, ki je bila 13. januarja 1987, je, tako kot že mnoge prejšnje, ponovno potrdila pravi odnos delegatov do organizacije, saj je bil obisk kljub slabemu vremenu in boleznim skoraj sto odstoten.

Govorili so predvsem o novih oblikah delovanja SZDL in nalogah na tem področju. Uvodne besede je imel Fanci Cvelbar, predsednik OK SZDL Novo mesto. Zelo nazorno in pla-

stično je nakazal nove oblike delovanja v sedanjih razmerah in opozoril na tesno povezanost vseh DPO v skupni fronti SZDL. Še posebej pa je poudaril, da mora SZDL delovati iz baze, ne forumsko. Pomeni torej, da moramo poiskati nove oblike in metode delovanja in k reševanju problemov pristopati mnogo bolj anglozgovno pristopati mnogo bolj angažirano in motivirano. Zaključil je, da je moč SZDL v znanju in volji, da nekaj hočemo, da bomo pri svojem delu dosledni in vztrajni...

V bogati in konstruktivni razpravi je sodelovalo veliko delegatov. Poleg problemov, ki jih je razgrnil Franci Cvelbar, so odprli še nova vprašanja, ki zadevajo ovire izvajanja dogovorjene politike; opozorili so na pomanjkanje družbenopolitičnega usposabljanja mladih kadrov v KS in na premajhno vlogo neposrednih samoupravljalcev pri odločanju in sprejemanju politike gospodarjenja. Nazadnje so še opozorili na mnogo premajhno prisotnost domovinske vzgoje v šolah. V osnovnih šolah jih posveča zelo veliko pozornost, v srednjem usmerjenem izobraževanju pa se skoraj povsem izgubi.

Ob koncu so delegati soglasno potrdili kandidate za najodgovornejše funkcije v občinskem odboru ZZZB NOV. Tako je bil za predsednika ponovno predlagan Ivan Somrak, za podpredsednika Vinko Bambič in za sekretarja Tone Pirc. Delegati so namreč ugotovili, da so omenjeni tovariši tudi doslej svoje naloge opravljali zelo uspešno in odgovorno.

Matvez Franko

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

ACIJ IZ DELA BORČEVSKIH

Združeni odred Civilne zaštite občine Ljubljana Moste-Polje v akciji

Mobilizacija je bila upravičena

Čeprav je zima tisti čas, ko je sneg normalen pojav, nas je letos vendarle presenetil bolj, kot smo pričakovali. Sredi januarja se je v Ljubljani, po obilnem sneženju višina snežne odeje že približala tisti iz leta 1952. Otežkočen je bil železniški in cestni promet. Večje strehe so bile ogrožene. Marsikje delavci niso prišli na delo, šole pa so zaprli. Življenje je bilo v marsikaterem kraju oziroma občini ohromljeno. Sestajali so se izvršni sveti, štabi za CZ, v nekaterih občinah pa so sprejeli posebne ukrepe.

V občini Ljubljana Moste-Polje je bila zaradi zametov pretrgana cestna povezava z nekaterimi, predvsem vaškimi skupnostmi. Sestal se je izvršni svet skupščine občine in odredil mobilizacijo splošne enote CZ v krajevnih skupnostih in ostalih občanov, ki bi pomagali pri normalizaciji razmer.

Edini v Ljubljani aktivirali združeni odred civilne zaštite

»Glede na napovedano ponovno sneženje, smo priskočili na pomoč vrtcem, osnovnim šolam in Domu starejših občanov, ki zaradi pretežno ženske kadrovske sestave niso bili sposobni pravočasno očistiti streh. Izvršni svet skupščine občine je sprejel sklep, da aktivira združeni odred CZ in da se posvetuje s poveljnikom občinskega štaba CZ in poveljstvom združenega odreda, ki naj strokovno presodita upravičenost aktiviranja odreda. Poveljnika sta z aktiviranjem združenega odreda soglašala kljub temu, da pojav snega ni označen kot naravna nesreča. Poveljstvo združenega odreda se je odločilo, da mobilizira reševalce iz vseh treh odprav odreda,« je pripovedoval sekretar občinskega sekretariata za ljudsko obrambo Ivan Turk.

Sekretar sekretariata za ljudsko obrambo ljubljanske občine Moste-Polje Ivan Turk.

Združeni odred je specializirana, posebno organizirana ter tehnično in strokovno usposobljena občinska enota CZ. Združeni odred občine Ljubljana Moste-Polje šteje 227 pripadnikov. Odred sestavljajo: poveljstvo odreda, center zvez, ki zagotavlja zvezo med odpravami in med odpravami ter občinskim štabom za CZ, postaja za splošno medicinsko pomoč, ki ima namen nudenje prve medicinske pomoči pripadnikom odreda, pa tudi prizadetim občanom v izrednih razmerah na določenem kraju, enota za zaledno oskrbo, ki ima z nalogo kompletno oskrbo odreda ter tri reševalne odprave, ki

so jedro odreda. Vsaka odprava šteje 50 ljudi, ki nudijo pomoč pri reševanju izpod ruševin, gašenje požarov, nudenje prve medicinske pomoči, pri radiološki – biološki in kemični zaščiti in uničevanju neeksplozivnih sredstev.

Pomočnica ravnateljice OŠ Kette-Murn Valerija Vreg

Združeni odred v akciji

»V soboto se je zbralo 37 pripadnikov združenega odreda,« je začel pripovedovati Janko Ljubič, poveljnik odreda, »in pričeli smo po operativnem načrtu odstranjevanju snega s trinajstih objektov družbenih dejavnosti. Zavedali smo se nevarnosti del na strehah, zato smo se, da bi pridobili določene izkušnje, usmerili najprej na nižje objekte. Pripadniki odreda so nalogo sprejeli z odgovornostjo in pripravljenostjo za delo. Lahko rečem, da so bili za to nalogo dobro opremljeni in usposobljeni. Z upravitelji objektov smo dobro sodelovali. Nudili so nam raznovrstno pomoč od prehrane, do zavetja. Tako

smo nalogo lahko opravili. V dveh aktivnih dneh smo odstranili približno 5.000 kubnih metrov snega. Delali smo po 12 ur dnevno. Težave so bile na objektih, ki imajo staro kritino. Na to smo bili pripravljeni in smo se izognili poškodbam reševalcev.«

Po besedah Ivana Turka je združeni odred namenjen za reševanje ljudi in premoženja ob naravnih in drugih hudih nesrečah takrat, kadar samopomoč in vzajemna pomoč ter organizirano reševanje preko specializiranih enot CZ na določenem območju odpove. Združeni odred je usposobljen in opremljen za reševanje v najbolj kritičnem trenutku na prizadetem kraju. Najprej mora zagotoviti razvoj jedra reševanja, ko pa reševanje steče in ko so opravljene najbolj kritični posegi, se odred preseli na drugo najbolj prizadeto območje.

Menim, da je bila odločitev za mobilizacijo odreda upravičena. V prihodnje bi bilo potrebno opraviti selekcijo po zahtevnostih objektov. Ugotovili smo, da ponekod odstranjevanje snega ni tako zahtevno in da bi se lahko v akcijo vključili tudi občani, ki niso posebej usposobljeni. Pogrešal sem tesnejši stik med združenim odredom in štabi CZ v krajevnih skupnostih. Ti štabi so bolj informirani o stanju v svoji krajevni skupnosti in bi lažje določili vrstni red reševanja oz. odpravljanja posledic. Poveljstvo združenega odreda je spremljalo tudi psiho fizično sposobnost pripadnikov odreda in pri sami akciji poskušalo najti primerne kandidate za bodočo komandirje oddelkov odprav,« je poudaril Ivan Turk. Zbrani pripadniki združenega odreda so se najprej odpravili na VVO Angelce Očepek na

Pripadniki združenega odreda civilne zaštite občine Ljubljana Moste-Polje med delom

Zvezno 24, kjer jih je čakalo veliko dela.

»Pomoč združenega odreda nam je zelo dobrodošla. Kmalu so ocenili, da lahko pri odstranjevanju snega s streh sodelujejo tudi pripadniki civilne zaštite iz krajevne skupnosti in drugih občin. Pohvaliti moram dobro sodelovanje vseh, ki so sodelovali pri odstranjevanju snega. Prisotni so bili pripadniki odreda, mladinci in tudi starši otrok naših varovancev,« je povedala Meta Zdešar, ravnateljica VVO Angelce Očepek.

»Tudi na naši šoli,« je dejala Valerija Vreg, pomočnica ravnateljice OŠ Kette Murn, »smo imeli probleme z dostavo hrane, prevozom otrok, zlasti pa smo se bali za ponekod že dotrajano strešno kritino. Nekaj problemov smo rešili sami, na pomoč pa so nam priskočili tudi pripadniki združenega odreda, ki so odstranili debelo snežno odejo s stare telovadnice, kjer je bilo najbolj kritično.«

Kaj misli o akciji združenega odreda, smo povprašali tudi Marka Steleta pomočnika poveljnika za tehnično reševanje, ki je dejal: »Združeni odred je kljub velikim sredstvom, ki so bila potreb-

na za usposabljanje in opremo, opravičil svoj obstoj. Ta akcija, pa naj bi bila tudi eden od pokazateljev, da je bila investicija v ta odred upravičena. Upam in želim, da bi bilo čimmanj takih in podobnih razmer.«

Ali je bila mobilizacija združenega odreda upravičena?

Glede na to, da so v občini Ljubljana Moste-Polje edini v Ljubljani mobilizirali združeni odred, smo o tem vprašali Ivana Turka. O tem je dejal: »Z aktiviranjem združenega odreda smo preventivno ukrepali na tistih objektih, kjer zaposleni in občani z neposredne okolice niso strokovno usposobljeni in opremljeni za odstranjevanje snega z visokih objektov. Mislim, da smo s tem preprečili morebitno materialno škodo. Glede na povedano menim, da je bila mobilizacija upravičena.«

Morda so z aktiviranjem združenega odreda oziroma z njihovo akcijo preprečili večjo materialno škodo, nesreče ali celo smrti(i). Kdo ve?

P. K.

Krajevna konferenca ZRVS Rezke Dragar je med najboljšimi v Sloveniji
Okolje jih zelo ceni

Krajevna konferenca zveze rezervnih vojaških starešin Rezka Dragar je med najboljšimi v občini Ljubljana Bežigrad in v naši republiki. V njej je včlanjenih štiriinšestdeset rezervnih starešin, med katerimi je 39 nižjih oficirjev, dvajset je rezervnih oficirjev, pet članov pa je brez čina. Za svoje delo je ta organizacija ob lanskem dnevu JLA prejela plaketo zveze konference ZRVS Jugoslavije.

O delu rezervnih vojaških starešin v krajevni skupnosti Rezke Dragar smo se pogovarjali s Stanetom Ritonjo, nekdanjim predsednikom in sedanjim sekretarjem KK ZRVS.

»Naša organizacija je nastala pred osmimi leti in je bila prva v občini. Dokaj hitro smo se znašli v takratnih razmerah, ko so nastajale krajevne skupnosti. Že na samem začetku smo se s sosednimi krajevnimi organizacijami Franc Ravbar, Gmajna – Črnuče in Nadgorica – Ježa dogovorili, da bo vsako leto druga pripravila usposabljanje in preizkus znanja. Do zdaj smo dvakrat pripravili usposabljanje, pomagali pa smo tudi, ko je usposabljanje pripravila KK Nadgorica – Ježa,« je povedal Stane Ritonja.

Rezervni vojaški starešine iz KK Rezke Dragar se med seboj dobro poznajo in svoje naloge ter obveznosti odgovorno, zavzeto in skupno uresničujejo, kar daje njihovi organizaciji posebno vrednost. Naloge, ki jih določa program dela njihove organizacije, skušajo opraviti kar

najbolje. Tudi udeležba na vseh akcijah je zelo visoka in se giblje med 74 in 84 odstotki. Udeležba pa je še posebej visoka pri akcijah, ki jih pripravljajo sami.

V ospredje svojega dela postavljajo zavest, idejnopolitično in strokovno znanje. Kljub velikemu delu pri uresničevanju obveznega programa usposabljanja so člani te organizacije aktivni tudi na drugih področjih splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v občini in širše. V svoji krajevni skupnosti so vključeni v usposabljanje delovnih ljudi in tudi mladine v usposabljanje in redno sodelujejo v pripravi obrambnih dni na OŠ Maksa Pečarja.

»Ta šola sicer ni na območju naše krajevne skupnosti,« je nadaljeval Stane Ritonja, »ampak je v KS Franc Ravbar. Tamkajšnje rezervne vojaške starešine sestavljajo

Kot pravijo na občinski konferenci ZRVS Ljubljana Bežigrad, ima veliko zaslug za minulo uspešno osemletno delo KK ZRVS Rezka Dragar Stane Ritonja. Kljub odgovornemu delu, ki ga opravlja v črnuški Elmi, kjer je vodja priprave proizvodnje in nekaterim drugim funkcijam, je vedno našel čas, da je delo v organizaciji rezervnih vojaških starešin teklo brez zastojev.

program obrambnega dne, mi pa sodelujemo pri njegovi uresnitvi. Lani je pri organizaciji obrambnega dne sodelovalo sedemnajst rezervnih starešin in med njimi so bili štirje naši člani. Ti obrambni dnevi niso klasični, saj na njem sodelujejo tudi črnuški gasilci in vojniki iz vojašnice Ljube Šercerja.«

Največi problem, s katerim se srečujejo rezervne vojaške starešine iz krajevne skupnosti Rezke Dragar, pa je staranje njihove organiza-

cije. Med štiriinšestdesetimi člani jih je štirideset takšnih, ki morajo hoditi na vse oblike izobraževanja in usposabljanja, med temi pa so samo trije mlajši od tridesetih let. To skušajo rešiti tako, da vsako leto skupaj s kadrovsko komisijo pri KS in komitejem za SLO in DS v njihovi krajevni skupnosti povabijo na pogovor vse vojaške nabornike. Vprašajo jih, če kdo želi v šolo rezervnih vojaških oficirjev ali pa na tečaj za komandirja oddelkov. Vsako leto se je vsaj eden odločil za

ŠRO, dva trije pa za tečaj. Na žalost pa je v teh letih samo en kandidat postal nižji oficir. O tem so veliko razpravljali tudi na občinskem vodstvu ZRVS, toda stvari ostajajo nespremenjene. Zavedajo pa se, da tudi druge organizacije niso na boljšem.

V krajevni skupnosti pa cenijo rezervne vojaške starešine kot dobre aktiviste, ki s svojim delom bogatijo življenje v njihovem okolju. Skoraj vsi delujejo v krajevni samoupravi, delegatskem sistemu in vseh družbenopo-

litičnih in družbenih organizacijah ter društvi. Nepogrešljivi pa so seveda tudi v organih in telesih s splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Seveda pa imajo tudi nekaj članov, ki jih ne morejo pritegniti v nobeno akcijo. Lani so imeli tri takšne člane, predlanskim pa jih je bilo šest. Kljub temu pa se rezervne vojaške starešine lahko pohvalijo, da imajo od vseh družbenopolitičnih in družbenih organizacij največjo udeležbo na svojih akcijah.

B. K.

Patruljni tek Staneta Žagarja

V spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja in soborce bo v soboto, dne 14. februarja 1987 ob 9. uri na Srednji Dobravi pri Kropi, šesti smučarski tek patrolj v spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja in soborce, pod pokroviteljstvom LIP Bled, TO lesna predelava Podnart. Tekmovanje bo v izvedbi ZZB NOV in športnih društev Lipniške doline z namenom, krepiti množični šport in obrambne sposobnosti, obujati spomine na NOB ter prenašati tradicije na mlade. Start in cilj bo na Srednji Dobravi pri domu KS. Progi na 15 in 8 km bosta brez večjih vzponov in spustov na relaciji Dobrava – Prezrenje. Tekmovanje bo v patroljah treh tekačev s startom na eno minuto presledka in deset minut presledka med kategorijami.

KATEGORIJE:

A – moške patrolje do 45 let skupne starosti (šolska mladina)	8 km
B – ženske patrolje do 45 let skupne starosti (šolska mladina)	8 km
C – moške patrolje do 90 let skupne starosti	15 km
D – moške patrolje od 90 do 150 let skupne starosti	15 km
E – moške patrolje nad 150 let skupne starosti	15 km
F – ženske patrolje do 90 let skupne starosti	8 km
G – ženske patrolje nad 90 let skupne starosti	8 km
H – patrolje v uniformah s terenskimi smučmi (JLA, TO, UJV, NZ, CZ, lovci, gasilci)	8 km
I – borci NOV	
Startnina:	
– odrasli 500 dinarjev na osebo	
– šolska mladina in vojniki brezplačno	
Prijave:	
Na naslov TVD Partizan Podnart ali Faganel, tel (064) 70-422 do 12. februarja 1987. Plačilo startnine bo ob prevzemu števil. Patrolje, ki se bodo prijavile po 12. februarju ali pred samim startom, bodo plačale za 50 odstotkov višjo startnino in bodo startale na koncu svoje skupine.	
Tekači, ki ob prihodu na Dobravo še ne bodo formirani v ekipe, to lahko storijo na Dobravi s pomočjo informativne službe.	
Prijava mora vsebovati: ime in priimek, leto rojstva, tekmovalno kategorijo in organizacijo, za katero organizacijo bo tekmoval.	
Rezultati bodo objavljeni pol ure po končanem tekmovanju pre domom KS na Dobravi. Prve tri patrolje v vsaki skupini bodo prejele spominske kolajne, vsi udeleženci pa spominske značke in bilten. Vsak tekmovalec bo tekmoval na lastno odgovornost. Organizator bo poskrbel za zdravstveno službo, toplo okrepčilo in malico. Patrolje bodo morale teči na progi skupaj na razdalji 50 m. Kategoriziran tekmovallec je v vsaki patrolji lahko le eden. Organizator si pridržuje pravico, da zaradi tehničnih razlogov spremeni datum tekmovanja.	

Ciril Rozman

Alojz Zidar

Med grškimi rodoljubi

Grčija je bila siromašna in zaostala dežela in hrane ni bilo za vse dovolj. Še posebno breme je bila tedaj razpuščena italijanska vojska, ki jo je bilo povsod veliko. »Andartes« so potrebovali njihovo orožje, vendar so jim bili ti mladi Italijani v veliko breme, poleg tega so bili zelo slabo organizirani. Bili so kot razpuščene ovce. Njihovi oficirji so se zanimali samo zase. Podpirale so jih vojaške zavezniške misije in so bili vedno v njihovi bližini. Od italijanske vlade ni bilo enega tolažilnega proglašenja ali s pomočjo Rdečega križa poslani misije. Vojski v hribovih so bili besni in so govorili: »Fašizem nas je držal toliko let z orožjem, daleč od naših družin, za topove so pobrali vso železo, celo prstane so vzeli našim ženam, sedaj pa so nas pripeljali v tak položaj, nas vsega oropali, ponosa, imovine in ljudskega dostojanstva. Sedaj smo po teh hribovih kot garjave ovce.«

Po dolgem pešačenju smo prišli do neke višje komande, kjer je bilo veliko »Andartes« in precej Italijanov, ki so jih razporejali po vaseh za delo na kmetiji. Kmetije po teh pustih krajih so bile zelo siromašne. Italijanski vojak je bil tudi za kmeta breme, vendar se je šlo za pol zlatega funta, ki ga je dobila komanda »Andartes«. Tu

smo se oglašili pri komandi in šele tu sem se pošteno navedel in uredil. Zvečer so me dali spat v neko šolo, kjer je bilo veliko Italijanov. Prosili so me, naj bom med njimi. Grki so hoteli vedeti, kaj se Italijani pogovarjajo med seboj. Ko sem okoli polnoči najlepše spal, me je nekdo poklical: »Serbo, Serbo, Serbo!« Ko sem se oglašil, sem videl, da je to neki »Andartes«. Rekel mi je, naj grem z njim spat, da moje mesto ni tu. Tako sem se odpravil v neko hišo, kjer so bili sami »Andartes« in moji spremljevalci »Kufie mavro«. Kmalu potem se je slišala eksplozija. Takoj smo zbežali ven in zavzeli bojne položaje. Ugotovilo se je, da je nekdo vrgel ročno bombo v šolo, kjer so spali Italijani. Enega Italijana je ubil delec granate, ki je nesrečneža zadela ravno v glavo. Vsa sreča, da je granata padla pod nahrbtnik, ki je bil napolnjen s perilom. Povzročitelja so takoj zvezali, drugi dan pa so ga privezali za drevo tako, da se je dotikal z eno nogo ob steblo precej visoko, roko pa so mu zvezali z vrvo malo proč od stebila, za drugo roko in nogo pa ni bil privezan. Tako je visel v pokončnem položaju in bil v takem položaju skoraj pol ure, da so ga Italijani videli. Šele nato so ga zaprli. Drugi dan, ko smo nadalje-

vali pot proti Kastoriji, pa je bil z nami tudi »Andartes«. Bil je tisti, ki me je poklical, naj grem spat z njim. Pojasneval mi je, da je ta italijanska enota, katere pripadniki so spali v šoli, zažgala in oropala njihovo vas in mu ubila očeta. Zato je moral očeta maščevati, saj mu je to narekovala njegova vest in ponos. Komanda ga ni kaznovala zato, ker je vrgel bombo, ampak zaradi nedisciplinane in zaradi tega je bil nekaj časa privezan ob drevo.

Končno smo prišli v bližino albanske meje. S črnimi baretkami smo se že prej poslovičili. Prišli smo v neko vas, ki je bila pred časom požgana. Nikogar ni bilo tam. Ko pa smo za nekim zidom hoteli prižgati ogenj, da bi se malo odpočili, smo pod pepelom opazili žerjavico. Tlel je tram, pokrit s pepelom. Povedali so mi, da se enota, ki je požgala vas, nahaja nekje ob albanski meji skupaj z »Andartes«. Ker smo blizu, bomo te vojake kmalu videli, saj smo nosili pošto komandantu te enote »Andartes«. Po daljšem pešačenju smo prispeli v nek gozd, kjer je bilo res prijetno. Kjerkoli sem hodil po grških hribovih, povsod je bilo kot v puščavi – gole planine, siromašne kot narod, ki na njih živi. Ti italijanski vojaki so bili dobro oboroženi in so bili skupaj z »Andartes«. Z njimi je bil tudi neki oficir vojaške zavezniške misije. Ostal mi je v spominu, ker je bil poseben človek. Visok, s širokim klobukom, v očistih škornjih, zelo postaven in eleganten. Tu so mi pripovedovali, da je italijanski general Infante pristopil z vso garnizijo, ki je bila nameščena na območju Larise, k ELAS. Protokol o pristopu je bil podpisan v vasi Porta in ga je podpisal general Infante za divizijo »Pinerolo«, angleški oficir vojne misije pri ELAS Chis Woodhans, komandant ELAS-a general Sarafis in predstavnik EDES podpolkovnik Kartopulos. Protokol je vseboval naslednje postavke:

1. Italijanske vojne sile bodo koncentrirane v krajih, ki jih bodo označila grška komanda.
2. Italijanski oficirji in vojaki, ki bodo izrazili željo, da se hočejo boriti proti skup-

nemu sovražniku, bodo lahko zadržali orožje.

3. Vse orožje, ki ga Italijani ne bodo potrebovali, bo prenešeno na varno in bo na razpolago grškim vojaškim enotam.

4. Italijani, ki se ne bodo hoteli boriti proti Nemcem, bodo izročili vso opremo in orožje (razen obleke in čevljev) grškim enotam.

5. Angleška vojna misija se obvezuje, da bo skrbela za prehrano Italijanov enako kot oskrbuje ELAS.

Protokol je tudi določal izročitev italijanskih vojnih zločincev divizije »Pinerolo«.

»V zvezi s podpisanim protokolom je grški nacionalni biro za vojne zločine zahtevalo, sledeče vojne zločince:

Polkovnik (pozneje general, op. avt. Del Giudice in polkovnik Berti, načelnik glavnega stana divizije »Pinerolo« in namestnik generala Infatija sta v letu 1942 – 1943 poslala 120 Grkov pred vojno sodišče) od teh je 39 streljanih, ostali so poslani v logorje. Neposredno sta odgovorna za nečloveška mučenja, katerim so bili podvrženi pristaši grškega odpora (obtožnica št. 206/44).

Polkovnik Venieri je odgovoren za silovanje deklet in žena v Argos Orestiko (Hrupišče). On je ravno tako odgovoren za bombardiranje vasi v istem področju in za stotine egzekucij, med katerimi tudi za 46 talcev (Obtožnica št. 206/47).

Neki drugi oficir divizije »Pinerolo« major di Prima je osebno posiljeval dekleta v vasi Dendrochori (Kostorsko), predtem pa jih je drogiral s kokainom (Obtožnica št. 206/44).

Poročnik Spatalo je ustrelil deset pastirjev na Gramosu in posilil žene v Gramosu in v Janohorskih vaseh (Obtožnica št. 206/50).

»Poročnik Gione je zažgal vas Argo Orestiko. Poročnik Onorato in podoficir Altantone so streljali ujetnike. Predhodno so jih sadistično mučili, prisilili so jih – na primer – da vsedejo na ožarjen ogenj. Tipično je bilo mučenje ujetega bojevnika Sinanoglu. Njega so toliko tolkli, da so mu izkazali obraz, izrovali so mu zobe s kleščami, vezali so ga konju za rep in konja pognali, konj

Italijanski vojaki v pristanšču Volos čakajo zavezniške ladje, da jih popeljejo v Italijo.

je neki čas tekel in nesrečnika vlekli za seboj, mučitelji pa so šli za njim s kolesom. Na kraju so ga odvezali, ponovno tolkli in ga podložili novim mučenjem. Mučitelji so mu vlivali vrelo olje na rane in posuli rane s soljo. Sedmi dan so ga prisilili, da sam sebi izkopa grob. To je delal klečeč na kolenih, ker ni imel več moči, da bi stal. Na kraju so ga tu ustrelili. (Obtožnica 206/52).

(Andreas Kedros in Anstas Elliniki 1940–1944 Woodhouse of diskors, 163 – isto str. 162)

Te enote so bile nekaj časa skupaj z elasovci in so dvakrat razbile nemške enote SS, ki so jih obkolili v vasi Kavam Baka in blizu vasi Kvarditza. Kmalu so ugotovili, da je bojevanje tako koncentriranih enot nemogoče zaradi težke preskrbe s hrano, stalnega premika in gibanja. Partizansko bojevanje zahteva mobilne enote, ki se lahko gibljejo in lažje oskrbujejo s hrano, zato so se potem razkropili v manjše enote. Teh so nekaj Nemci polovili, večji del pa se jih je razbežalo po hribovih, kjer so tedaj životali. Ta enota je bila ostanek italijanske vojske generala Infantija.

Italijanski vojaki so govorili, da je tu preko Albanije Jadransko morje in da od tam vozijo italijanske vojake

v Italijo. To je bilo naivno misliti, pa vendar, kadar je človek v stiski in tako obupnem stanju, kot so bili oni, se oprime vsake rešilne bilke.

Naslednji dan je prisopihal kurir in vpil, da gredo Nemci. Grški komandant je takoj odredil bojne položaje in za vsako italijansko grupo postavil nekaj Grkov, oboroženih z brzostrelkami. Tako smo čakali Nemce v zasedi. Kar naenkrat se je pokazala rdeča raketa. Tisti hip so Grki naperili brzostrelke na italijanske vojake in v nekaj minutah vse razorožili. Neki italijanski oficir je takoj prišel k oficirju angleške misije in glasno protestiral. Na poziv je prišel tudi komandant grške enote. Tudi on je vpil in opravičeval dejanje razorožitve. Slišal sem, kako je vpil: »Romana fidis nulla fidis« – Vi ste pri nas delali nasilje, požigali vasi, ubijali otroke in starčke, mi vas ne ubijamo, samo ne dovolimo, da v naši domovini nosite orožje, ker ste s tem orožjem naredili veliko zla v Grčiji. Zato vas samo razorožujemo, celo pomagamo vam, da bi prišli živi domov. Lahko odpuščamo svojemu krvniku, ne moremo mu pa zaupati. Hoteli ste, da bi umrli, mi pa vas rešujemo. Ta prepričanje je potem trajal še dolgo, mi pa smo se povzpeli v hribe, da bi zauzeli boljše bojne položaje proti Nemcem, ki jih nikjer ni bilo. Italijanska razorožena enota je šla potem svoji temni usodi naproti. Verjetno so jih potem odpeljali v taborišče, kjer so životali s pol zlate funte. Oficirjem je bilo lažje, saj z eno zlato funto v bližini angleške vojaške misije ni bil velik problem preživeti.

Jaz sem drugi dan odpotoval in prišel v neko madeonsko vas. Tu sem prvič videl partizane s petokrako. Bili so Egejski Makedonci. To je bila vas, podobna našim kraškim vasem. Pripovedovali so mi, da oni niso Makedonci, ampak Slavijenci. Poznal sem le delno zgodovino Makedoncev, bili so na križpotju Azije in Evrope, razkosani na tri dele, tako kot mi, Slovenci. Četudi je tega naroda peščico, bije svoj boj za fizični in duhovni obstoj že stoletja.

Konec

Sabotaža

Še pomnite, tovariši

O konferenci, ki je bila 18. in 19. februarja 1943 v lepo pripravljeni kmečki hiši pri Osoletu nad Dešno pri Moravčah. Delegati konference so bili politični in vojaški predstavniki za Štajersko in Gorenjsko. Med njimi so bili Stane Rozman, Vera Šlander in drugi. Konferenca je sprejela pomembne sklepe o nadaljnjem delu OF, med drugim pa tudi o razporeditvi kadrov za najpomembnejše delo OF.

Na konferenco sem pripeljal okroglega sekretarja litijskega okrožja Leopolda Eberla-Jamskega, ki je bil nato določen za novega sekretarja za mežiško okrožje, kjer je padel. Na njegovo mesto je bil razporejen Strlekar Ignač-Jože. Po konferenci je prišel na teren območja Vač, a so ga žal prvi dan napadli in ga težko ranili. K sreči ga niso uspeli dobiti Nemci, ki so ga zasledovali. Kmetje iz Cirkuš, ki so bili na nekem delu, so jih zapeljali v drugo smer, na katero dejansko

Strlekar ni šel. To ga je rešilo gotove smrti.

Strlekarja sem spravil naslednji dan v gozdni bivač pod vasio Široka Set. Tam sva zanj skrbela z mojo ženo, ki je bila ilegalka. Zdravil se je dobra dva meseca. Za delo ni bil sposoben. Dajal pa je meni navodila in sem sam obiskoval posamezne ljudi bodočega okraja Vače – Šentlambert in jim pojasnjeval program OF in druge novice, kot je padec 6. nemške armade pri Stalingradu.

Eden izmed prvih sestankov je bil v aprilu 1943 leta v bližini Panovič. Na sestanku sta bila predstavnika OF Edo Semenič in Karel Okorn iz Litije. Po razpravi je bil Semenič imenovan za predsednika OF za Litijo, Okorn pa za sekretarja KP. Oba sta svoje delo opravljala uspešno. Postavljala, širila in krepila sta OF do izdaje v poletju 1943 leta. Semenič je pobegnil, Okorn pa je bil aretiran in bil ustreljen skupaj z drugimi Litijani. To so bili

Jože Planinšek-Štok, še neki frizer in mogoče še kdo. Zelo dobre veze za Litijo so vzdrževale Minka Cirar iz Cirkuš, Minka Bajde iz Ponovič, Mira Kovač in Tončka Lovše iz Tirne. Slednja je imela brata pri raztrganih in je le-ta dajal zelo pomembne podatke o gibanju in delu Gestapa in raztrgancev. Obenem je jemal strelivo in ga tihotapil v partizane. V avgustu 1943 je prišel v partizane skupaj s tov. Slovencem.

Med množično aretacijo so bile aretirane naslednje: Babi Lindner, Andreja Planinšek, Vida Bračun, Minka Bajde in Tončka Lovše, po srečnem naključju pa se je pred aretacijo umaknila Minka Cirar, ki je ob tem izgubila moža. Izdajo je v Litiji povzročil neki čevljarski pomočnik Joco. Le-ta je imena sodelavcev zaupal Blažu Kimovcu, čevljarskemu mojstru, pri katerem je bil zaposlen, ta pa je Gestapu razkril organizacijo. Kimovec si je kasneje sodil sam in se ustrelil.

Strlekar je bil vse do razdelitve okrožja zelo prodoren. Usposobil je vrsto mla-

dih kadrov za vodenje OF. V jeseni 1943 je vodil in organiziral približno 10 slušateljev, oziroma tečaj, ki je potekal pod vasio Širokaset. Na tem sestanku je predaval Ante Fontomengo, Dalmatinec.

Za okrožje je imel Okroglni komite, katerega so sestavljali: Stane Kokalj, st., Jože Gričar-Metod in Renato Jerič. Poleg tega je bilo okrožje razdeljeno v drugi polovici leta 1943 na šest okrajev, ki so imeli za svoja vodstva od sekretarstva do mladine, AFŽ in gospodarskih komisij. Trdno je bilo tudi sodelovanje z vojsko Zasavskega bataljona, odreda in drugimi enotami z geslom: vse za vojsko. Pogoste so bile samovključitve v enote NOV.

Spomladi 1944 je bil organiziran drugi okroglni partijski tečaj, ki ga je vodil Sa-

vinšek. V tečaju je bilo kakšnih 25 slušateljev, med katerimi sem bil tudi jaz. Navedel bom tečajnike: Gradišek za okraj Zasavje, Stevo Cvetežar za okraj Litijo in Franc Žužek, Cerar za Moravče, Franciška Martinčič za AFŽ, Jože Penik in Iva Možina iz Brega za mladino okrožja, Leopold Režun-Zagorski za Agit-prop. Na tečaju je bil tudi neki Stojan s tovaršem iz Koroškega odreda. Tečaj se je prestavljal. V Gori pri Gorški pa smo imeli zaključek z izpiti.

Brez dvoma se je delo v letu 1944 razvilo, da je bilo prebivalstvo 95-odstotno organizirano v OF, zlasti na podeželju. Nato je nastalo svobodno ozemlje Vače-Moravče s Savinjsko. Nastale so razne delavnice in gospodarske komisije.

Že leta 1943 je bilo organiziranih veliko prehodov preko Save: Jevnica Ribče, Hotič, Ponoviče in Spodnjem Logu. Na vseh prehodih so se prevažali ljudje in z njimi literature in drugo. V obe smeri so hodili tudi vojaški in politični predstavniki. Enega izmed teh bom navedel: to je bil dr. Aleš Bebler. Ta je šel s svojimi sodelavci na novo dolžnost za pokrajinskega sekretarja za Štajersko.

Prehode preko reke Save pa so izsilile tudi večje vojaške enote. Tako je prišla 13. oktobra Zidankova in Šlandrova brigada, ki je v težkih bojih izsilila prehod preko savskega mosta na Dolenjsko, nato pa je most za seboj po prehodu minirala.

Milan Garantini

JAVOR

35

Janez Lušina-Mali

Pot Gregorčičevega bataljona

(nadaljevanje)

Še nekaj podatkov dejavnosti 2. čete Gregorčičevega bataljona: 27. januarja 1943 je 2. četa Gregorčičevega bataljona še pri dnevu prišla v Dolenjo vas (v Selški dolini). Justificirala je 9 denunciantov in organizatorjev bele garde, predvsem pa velike nemškutarje. Zaplenila je tri puške. Zaradi bombe, ki jo je skozi okno vrgel domačin – nemškutar, je padel borec Touček iz vasi Kališče.

Proti koncu januarja 1943 je četo obiskal politkomisar Gorenjskega odreda Vinko Hafner, govoril vsem borcev in se pogovarjal s poveljstvom čete.

V drugi polovici februarja je naša četa skupaj z delom Loške čete in 1. čete Gregorčičevega bataljona požgala več mostov na reki Sori: pri vasi Bukovica, pri Dolenji vasi in pri Selcih. Tako je bil popolnoma prekinjen promet proti Škofji Loki.

Ob koncu februarja je del 2. čete napadel obmejno patruljo nad Sorico. Zaplenil je eno brzostrelko in dve puški.

V februarju je četa zbrala veliko novega orožja. Mnogi, ki so prihajali v partizane, so prinesli s sabo orožje, last razpadle jugoslovanske vojske. Po vaseh pod Ratitovcem in Blegošem, na nekda-

nji »Rupnikovi liniji«, so ljudje ob kapitulaciji bivše jugoslovanske vojske zbrali veliko orožja: pušk, lahkih strojnic, težkih strojnic, streliva, ročnih bomb in drugega. Anton Žbontar-Slave iz Zalega loga pripoveduje, da je po 6. aprilu 1941 našel na Črnem Kalu nad Blegošem veliko lahkih strojnic, zloženih ob poti kot metrska drva. Dve strojnici je odnesel in ju 1942. leta oddal enotam 2. grupe odredov. Tudi drugo je tisti čas pomenilo veliko orožja. Februarja 1943 je Janušкова četa še vedno zbirala orožje, ki je ostalo po stari Jugoslaviji. Kje je orožje, je vedel predvsem Muštrov Jaka iz Farjega Potoka. Sam je shranil precej orožja in streliva, ki je leta 1942 prišlo v partizanske vrste. Tako je on tudi Januškovim četi sporočil, da ima kmet Žagar v Osojniku pod Blegošem tri strojnice in šest zabojev streliva. Iz 2. čete (Januškov) je odšla do Žagarja skupina borcev. Najprej je Žagar zanikal, da bi imel orožje, pozneje pa je popustil in oddal tri strojnice in vso strelivo. V začetku marca 1943 je bila Janušкова četa oborožena bolj kot vse ostale.

2. četa (Janušкова) je februarja in marca 1943 sodelovala s 3. bataljonom »Loj-

zeta Kebeta«, ki je deloval v Poljanski dolini. Pomagala je spravljati mobilizirance, ki so odhajali na Dolenjsko.

2. in 4. četa Gregorčičevega bataljona sta se v začetku marca sestali na samostojni kmetiji v Davči (Na Žbontu). Janko Prezeli-Stane se spominja, da je to bilo 7. marca 1943. Ivan Soklič-Remi pravi, da je to bilo 5. marca. Janez Lušina-Mali pa se spominja, da je to bilo 13. marca 1943. Gotovo je (Selški) bataljon nastal v prvi polovici

marca 1943. Nastal je iz nekdanje 2. čete (Januškov) in 4. čete (Mihove), ki sta bili v bataljonu »Jože Gregorčič«. Najprej je 4. bataljon imel dve četi, pozneje pa tri čete. Kmalu po ustanovitvi je ta bataljon Gorenjskega odreda pri vasi Jesenovec nad Železniki iz zasede do zadnjega moža potolkel nemško patruljo (13 žandarjev). Bataljon je rasel in ob koncu 1943 je iz njega nastal 9. bataljon, imenovan »Dražgoški«. Nekaj dni po ustanovitvi sta 4. bataljon zapustila komandant bataljona Franc Štular-Ilija, ki je odšel v Gradnikovo brigado, in politični komisar Jože Krajc-Žakelj, ki je odšel na terensko politič-

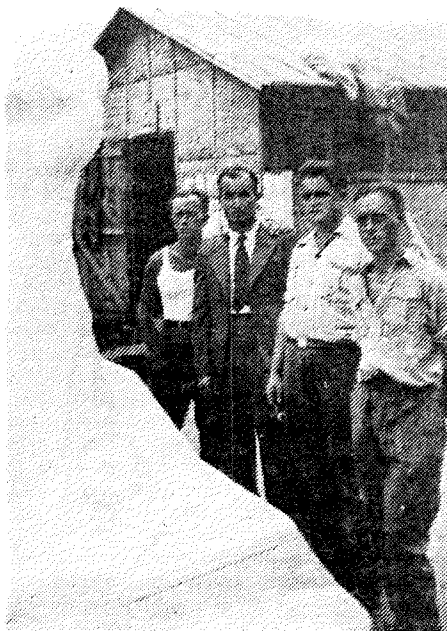
no delo v Goriška Brda. Namesto 2. čete (Januškov) je aprila 1943 pri 3. četi na Jelovici zrastle nova 2. četa Gregorčičevega bataljona. Njen komandir je postal Ivan Javor-Igor.

3. četa Gregorčičevega bataljona je živela in delovala v sestavi Cankarjevega bataljona, pozneje pa v sestavi Gregorčičevega bataljona. Od konca oktobra 1942. leta je največ taborila ob severnih obronkih Jelovice. Komandir čete je bil Anton Dežman-Tonček, politični komisar pa Fric Novak. Komandirja vodov sta bila Jože Žirovnik-Mičo in Triller Ciril-Čiro, politdelegat pa neki Soča (njegovega pravega imena ne poznam) in neki Bojislav. V sestavi 3. čete, ki je v januarju 1943 štela okoli 25 partizanov, so zagotovo bili tile »Ljubljanci«: Avgust Mikec-Ivan, Jože Žirovnik-Mičo in Tone Peterca-Miha. Ti so v 3. četo prišli decembra 1942. Po spominih Avgusta Mikeca se je četa največ zadrževala na Jelovici, dvakrat pa je (decembra in januarja) prešla Savo Bohinjko in izvajala akcije v Bohinju in na Pokljuki. V taboru na Papežu je pripravila zimovališče s hrano. Več ted-

nov je taborila na istem mestu. Bataljonski kurir Mali je v taborišče na Pepeža 25. decembra 1942 pripeljal odrednega komandanta Franca Bička in političnega komisarja bataljona Jožeta Krajca-Žaklja. Rešila sta neke probleme v četi. Ob tej priložnosti sta oba ponovno zadržila, da nihče ne bo zapustil Gorenjske in odšel v Dolenjsko ali na Primorsko. 3. četa mora ostati na Jelovici in začeti mobilizirati fante v okolici Bleda in v Bohinju.

Četa je bila na koncu decembra že pripravljena na dolgotrajno zimo na Jelovici. Avgust Mikec-Ivan se spominja, kako so naredili »partizanski hladilnik« in vanj shranili hrano. Zaklali so več prašičev in eno govedo. Zbrali so tudi zadostne količine druge hrane. V jelovških skalah so izbrali primeren prostor za taborišče. Izbrali so samotni senik, ob katerem je bil studenec. Nanosili so drv in oglja. Ko so se nekega večera vračali s hrano, ki so jo dobili iz Lancovega, je začelo snežiti. Sneg je padal in padal. Zabil je vse sledi do tabora.

(nadaljevanje in konec zapisa v naslednji številki)

Jože Gregorčič (levo) v ujetniškem taborišču v Franciji 1940. leta

Obvestilo bralcem

Zapisovanje Ivana Jana o dogodkih, ki sodijo v sklop decembrske vstaje 1941 na Gorenjskem, bomo zaradi pomanjkanja prostora v tej številki nadaljevali prihodnjič. Uredništvo

Partizanski maraton Podjelje – Farji Potok

S smučmi in konjsko vprego v januarju 1945 iz Farjega Potoka čez Jelovico v Podjelje na Pokljuki

Že nekaj let raziskujem uporabo smučmi v partizanih. Takih dogodkov se je nabralo že precej. Leta 1985 je že izšla prva knjižica Partizanske smučne Cerkno '45. Knjigo je založil Domicilni odbor 31. divizije NOV in POS z denarno podporo tovarn ETA iz Cerknega in Elan iz Begunj. V pripravi pa je druga. Pred 42. leti so prav v tem mesecu trije partizani na smučeh prehodili pot iz Farjega Potoka (sedaj Potok) v Selški dolini do Podjelja na Pokljuki. V spisu ostaja nepoznan kurir Vasja, pa tudi kdo je trojico prepeljal na sanah skozi Bohinjsko dolino, dan posveta v Podjelju in katera hiša v Podjelju je imela partizansko ime »Pri Zlatorogu«. Morda bo kdo od bralcev lahko dopolnil ta partizanski potopis. Hvaležen bom, če mi bo svoje ugotovitve poslal na naslov M. M. Videmska 1, 61000 Ljubljana ali pa sporočil po telefonu (061) 556-125.

Bogdan Osolnik, takratni sekretar Pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte in Oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko, se spominja, da je moral v januarju leta 1945 sredi zime in v visokem snegu na hitro odpotovati na dolgo, težavno pot in se udeležiti seje Okrožnega komiteja KPS Jesenice, ki je bil tedaj na planini Jelje na južnem pobočju Pokljuke. Odločil se je, da bo to pot opravil na smučeh v spremstvu dveh izkušenih in vzdržljivih mož.

Z njim sta odšla na pot dva borca iz zaščitnega bataljona Oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko: Mirko Ambrožič, šef obveščevalnega centra zaščitnega bataljona, doma iz Dražgoš, kot vodič in dober poznavalec Jelovice in Janko Štefe, znani smučarski reprezentant doma iz Tržiča.

Na pot so odšli na smučeh s sedeža Oblastnega komiteja KPS, ki je bil takrat pri Ocvirku v Farjem Potoku, danes Potok. Ker so bili Železniki v tem času že osvobojeni in zato brez nemške in domobranske posadke, jih je vodila smučina iz Farjega Potoka do Davškega mostu in od tu po glavni cesti skozi Železnike na Češnjico, kjer so se po dolini Dašnice dvignili v Podlonk, v Brsnice (880 m), s partizanskim imenom »Zadnja rezerva.« Brsnice, osamljena hiša, severovzhodno od Podlonka, pod Kosmatim vrhom Ratitovca,

je znana po partizanski bolnišnici, ki jo je ustanovil partizanski zdravnik dr. Edvard Pohar. V Brsnicah je trojka prespala. Mirko Ambrožič se dobro spominja, da so ravninski del poti od Tajnetove žage, s partizanskim imenom Globel, do Notarja v Podlonku prevozili zaradi časovne stiske s konjsko vleko. Na voljo so imeli dva konja, eden od teh je bil jahalni konj Jake Štucina-Cvetka (1915–1945), organizacijskega sekretarja Oblastnega komiteja za Gorenjsko. V tem primeru je šlo za pravi partizanski skijoring. Redko prevozno sredstvo v partizanih! Konjevodca sta se iz Podlonka vrnila v Farji Potok.

Naslednje jutro, preden so

nadaljevali pot, je dr. Stanko Škulj-Koko (1902–1945), partizanski sanitetni referent pri POOF za Gorenjsko napravil dva spominska posnetka treh potujočih partizanov na smučeh. V Brsnicah se je potujočim pridružil kurir Vasja¹ s kurirske postaje G-2, ki je prek Jelovice vzdrževala kurirsko zvezdo s postajo G-1 v Podlonku.

Iz Brsnic so se dvignili po strmih vzhodnem pobočju Kosmatega vrha na preval Jesenovec (1218 m), ki leži severno od Brsnic. Od tu so bolj ali manj v isti višini obšli za Kosmatim vrhom Ratitovec. Prek Pasjih trat so prišli na obrobje Ribčeve planine (1000 m), kamor so se spustili v smuku. Na Bitenjski

planini (900 m) so prišli v stik s kurirji postaje G-2, druge relejne linije, ki so imeli tu svoj sedež, toda ti jih zaradi bližine zasede niso bili pripravljeni pospremiti do Podjelja. Zato so na vrnitev kurirja zamen čakali do četrte ure popoldne. Ko se je že pričelo mračiti, so se sami premaknili proti bližnji planini Vresje. Tu so našli na sveže smučine nemške orožniške zasede iz posadke v Bohinjski Bistrici, ki je pravkar odsmučala proti Nemškemu Rovtu in dalje v Bistrico. Bogdan Osolnik je ocenil, da sedaj lahko najbolj varno in najlažje nadaljujejo pot tudi brez kurirja – vodiča. Sovražnik je bil pred njimi in njegove smučine so jim kazale najugodnejšo pot v dolino.

V Nemškem Rovtu so stopili v prvo hišo; tu so jim povedali, da so Nemci pred desetimi minutami zapustili vas. Postregli so jim z žganim pesnikom. Mirko pravi, da mu je po njem žlica imela duh še po vrnitvi v

Pred začetkom dolge poti. Od desne proti levi: Bogdan Osolnik, Mirko Ambrožič, Janko Štefe. Foto dr. Stanko Škulj-Koko

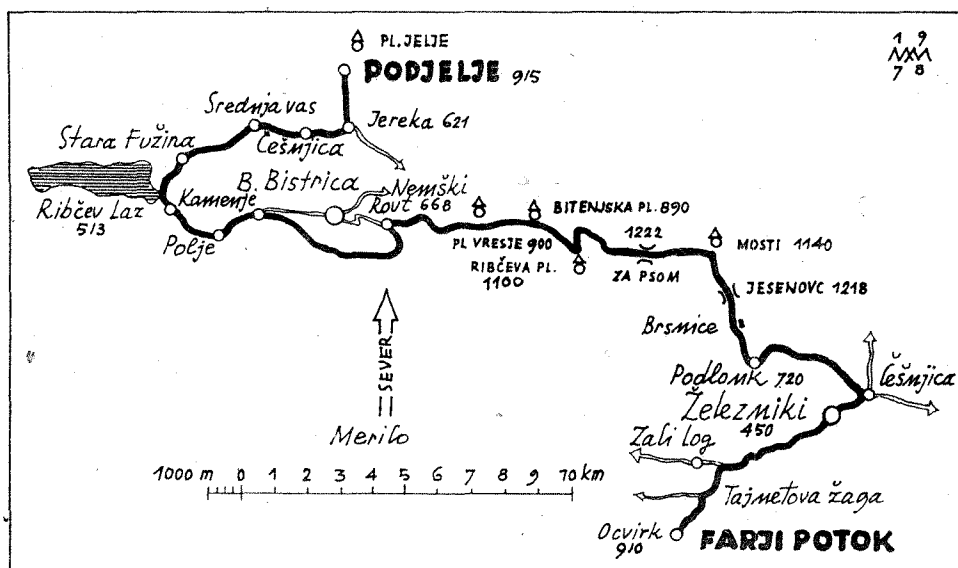
Farji Potok. Iz Nemškega Rovta so prek Raven pri smučali v dolino.

Ravninski del od zahodne strani Bohinjske Bistrice do Jereke (615 m) v Zgornji Bohinjski dolini so prevozili s konjsko vprego in sanmi, ki so jih zunaj Bohinjske Bistrice mobilizirali. Tudi to je bil organizacijski ukrep, da je Bogdan Osolnik prišel na sklican sestanek pravočasno in kolikor toliko spočit. Po glavni cesti skozi Bohinjsko dolino so se odpeljali do začetka Bohinjskega jezera, kjer so prek Stare Fužine in Srednje vasi vstopili v Zgornjo Bohinjsko dolino. Štefe tu je voznik, ki je hitro vozil in ostro zavijal skozi tesna naselja, zlomil smučko, ki se je zadela v nek hišni vogal. Za te smuč je bilo Janku zelo žal. Bile so italijanske, znamke Chieroni iz hikorija, tiste, ki so mu 22. januarja v Cerknem prinesle zmago v veleslalomu. Pod peto so imele smuču uho, skozi katero si potegnili daljši jermenček in z njim učvrstili spoj čevlja in noge s smučko. Tako so bile izredno primerne za smuk in slalom.

Iz Jereke so odšli v Podjelje (815 m), ki ima dve skupini hiš na južnem obrobju Pokljuke, in sicer Spodnje Podjelje na spodnji terasi, in

Zgornje Podjelje okoli 100 m višje. Kraj severno od Jereke je dobil ime po planini Jelje, ki leži južno pod Goreljkom. Posvet s sekretarjem CK KPS Jesenice Alešem Jelenem in njegovimi sodelavci je bil v Zgornjem Podjelju, v hiši s partizanskim imenom »Pri Zlatorogu« in je trajal vso noč. Drugo jutro so se vrnili v Selško dolino k Ocvirku. »Prišel sem na sedež Oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko prav v času, ko je ta pričel sejo«, pravi Bogdan Osolnik. Tako je namesto da bi po naporni poti šel počivat kot oba spremljevalca, moral prisostvovati se tej seji. Spremljevalca, ki sta čez Jelovico utirala gazi, sta bila tako utrujena, da sta padla na ležišče in na mah zaspala kot ubita, kar ni bilo nič čudnega. V eno smer so napravili 46 km in premagali 1255 metrov poti navkreber.

Marijan Masterl

¹ O kurirju Vasju pravi Ambrožič, da je bil doma nekje iz naselij na južnem obrobju Pokljuke in udeleženec dražgoške bitke. Kasneje je bil kurir PK VOS za Gorenjsko. Več o njem ni znanega.

Robert Anžlovar

Dogodek, ki ga bom opisal v tem sestavku, sega v leto 1941 in je še en drobci v zgodovini našega naroda v boju proti okupatorju. Kisovec pri Zagorju ob Savi leži zahodno od Zagorja in je manjša rudarsko naselje pod vznožjem jablanske planote. Stanovanjski bloki v samem Kisovcu so v glavnem bili last takratne Premogokopne družbe. Stanovanjski bloki niso bili udobni; po več članov družine je imelo le po eno sobo in kuhinjo. Mnogi so stanovali v privatnih majhnih, temnih, podstrešnih stanovanjih. Eno takih stanovanj je imela pokojna Robertova mama. Stanovali so v podstrešni sobi pri Čebinovih; v stanovanje si prišel po odprtih stopnicah, stopnice so bile vbetonirane v dolomitno skalo. Sama hiša je postavljena ob potok Ribnik in pod strmo pobočje Čebinove skale, ki stoji sredi Kisovca kot osamelec opučenega kamnoloma.

Robert Anžlovar je imel še dva brata. Nande je bil najstarejši, Ivan pa najmlajši. Robertova mama je bila drobna, skromna in ljubeča mati; sinove je vzorno vzgajala. Imeli so samo eno podstrešno sobo, ki jim je bila za kuhinjo in spalnico.

Toda sinovi so doraščali in kljub težkim razmeram prišli do strokovnih kvalifikacij. Tako je Nande postal kovač v rudniških delavnicah, Robert in Ivan sta se zaposlila v elektro delavnici rudnika. Robert se je v prostem

času ukvarjal z radio tehniko in bil za tiste čase odličen radio mehanik. Politično se je udeleževal v naprednih vrstah delavskega gibanja. Bil je mirne narave, preudaren, redkobeseden, do sodelavcev pa je bil priljubljen, saj je bil vedno pripravljen pomagati bližnjemu.

Na križišču ceste pred Čebinovo gostilno in Čukovo trgovino sta ob desnem potoku ceste, ki je peljala mimo Kovačnice v Zagorje rasla mogočna drevesa, lipa in topol. Pod tema drevesoma so bile klopi, kamor so Kisovčani v prostem času posedali in razpravljali o aktualnih temah tistega časa. Mladi fantje so ob večerih prepevali domače narodne pesmi; bili so dobri pevci, saj sta takrat na Lokah v sosednji vasi delovala dva pevka zbora: Svoboda in Loški glas. Z drugo svetovno vojno aprila 1941 so debate pod lipo in topolom prenehale, lepi napevi slovenskih pesmi so utihneli. Mnogi so bili mobilizirani v Jugoslovansko vojsko in strah pred negotovostjo je storil svoje.

V neposredni bližini stanovanja preko ceste je imel Robert zgrajeno barako, v kateri je imel svojo delavnico; v poletnih mesecih je v njej tudi spal. Vrata delavnice so bila obrnjena proti cesti, okno pa proti vzhodu na Čebinovo polje. Roberta so imeli na nemški policiji na

seznamu sumljivih. Po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo so v prvih dneh na Separaciji premoga izvršili veliko sabotažo, ki je za nekaj dni onesposobila delovanje Separacije. Zaminiran je bil eden od glavnih pogonskih elektro motorjev. Miniranje elektro motorja je bilo tako izvedeno, da bi na prvi pogled povprečni opazovalec mislil, da gre za okvaro elektro motorja zaradi nepravilnega vzdrževanja. Toda izkušeni strokovnjaki je lahko takoj ugotovil, da gre za sabotažo. Seveda so Nemci imeli take strokovnjake in ugotovljeno je bilo, da gre za prefinjeno sabotažo. To akcijo so izvedli takratni člani SKOJ in KP, med njimi je bil tudi Robert.

Sledile so aretacije, predvsem so aretirali člane KP in nekatere elektrikarje, zaposlene v elektro delavnici Premogovnika Zagorje. Z Robertom sem bil v dobrih odnosih, saj sem mu iz Ljubljane nosil razne dele za radio aparate. Te majhne usluge sem Robertu mimogrede napravil; bil sem zaposlen pri prevozniku Kovaču in tako dvakrat tedensko hodil v Ljubljano po nabavo materiala. Po izvedeni sabotaži na Separaciji premoga v Toplicah in napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo so se začele aretacije. Za te aretacije so Nemci mobilizirali kamione, med njimi tudi Kovačevega. Obvestilo o pripravljenosti kamiona za nameravano akcijo, ko so Nemci selili zavodne in napredne Slovence, so pokazale, da bi se marsikdo lahko izognil aretaciji, če

bi bil pravočasno obveščen. Tako sem Roberta obvestil in še nekatere o nameravani akciji. Tega obvestila se še spominja Ladislav Gostiša. Tako je bil Robert pripravljen na beg.

V zgodnjih jutranjih urah v juliju 1941 ga je prebudil prihod nemške policije na križišču pred Čebinovo gostilno. Pripeljali so se s kamionom in povzročali precej hrupa. Robert jih je opazoval iz barake skozi odprtino, zavedal se je, zakaj gre. V naglici se je oblekel in skozi okno barake pobegnil policiji. Njegova pot je bila v partizane. Roberta so zaman iskali v podstrešnem stanovanju. Ko je nemška policija butala s puškimi kopiti na vrata podstrešnega stanovanja, Roberta ni bilo več v baraki.

Takrat so se začele ustanovljati manjše partizanske enote, ena takih enot je bila v gozdu blizu vasi Jablane in v to enoto se je priključil Robert.

Toda nemški ovaduhi niso mirovali. V nekaj mesecih je bila izdana enota v bližini Jablane; kljub strogim varnostnim ukrepom, ki so takrat veljali v enoti. Po napadu nemške policije na enoto se je Robert na begu tako ponesrečil, da ni bil več sposoben za nadaljnje partizansko bojevanje. Ker pa takrat partizanska saniteta ni bila tako organizirana, da bi Robertu nudila učinkovito pomoč, so Roberta spravili domov v podstrešno stanovanje. Brata Nande in Ivan sta mu doma v podstrešnem stanovanju napravila skrivno bivališče, za katerega je ve-

delo le nekaj ljudi. V vznožje zahodne stene podstrešnega stanovanja sta v opečni zid izdoblila tolikšno odprtino, da so v podaljšku podstrešja uredili toplo ležišče. Ko sta Roberta spravila v skrivališče, sta odprtino ponovno zazidala. Pustila sta le majhno odprtino v spodnjem levem kotu. Tako, so mu skozi odprtino lahko dajali hrano in vse ostalo. Končnica starinske postelje je zastirala odprtino tako, da slučajni obiskovalec ni opazil odprtine.

Vse to trpljenje v podstrešnem stanovanju Robertove mame je trajalo do pomladi 1942. Na pomlad 1942 je nemška policija ponovno trkala v zgodnjih jutranjih urah na vrata podstrešnega stanovanja; toda tokrat so Robertovo mamo in brata Ivana odselili v nemško taborišče Straubing. S kakšnim občutkom sta mama in brat odhajala v taborišče, se ne da popisati. Edina iskra upanja je bil Nande, ki naj bi rešil Roberta iz zazidanega podstrešja. Brat Nande je ostal doma, saj je bil poročen in je z družino stanoval drugje.

Po odselitvi mame in brata je ostalo prazno podstrešno stanovanje; Roberta je bilo treba spraviti iz podstrešja. Toda, kam? Nande je imel nad topolom, pod katerim so bile klopi, zgrajen večji zajčji hlev. V naglici je v tem hlevu zgradil ležišče, v katerega je Roberta po treh dneh, ko so odselili mamo, premestil. Med tem mu je Nande na skrivaj nosil hrano in ostale potrebščine. Nande je Roberta premestil zelo spretno.

Tudi v tem položaju se je izkazalo, kaj zmore človek. Ko je bilo v zajčjem hlevu vse pripravljeno, je tudi narava poskrbela za varno premestitev Roberta. Bila je pozna ura, temna viharna noč, ko je Nande iz podstrešja nesel Roberta v zajčji hlev.

Nande je odslej vsak dan redno hodil v zajčji hlev. Ljudje so mislili, da pač hrani zajce; v resnici je bil glavni vzrok skrb za Roberta, zajci so bili le ukana. Ker ni bilo dobrih zdravil in zdravniške pomoči, se je Robertovo zdravstveno stanje začelo polagoma slabšati. Tako je na jesen 1944, Robert umrl v zajčjem hlevu. Spet se je pred Nandetom pojavil velik problem, kako Roberta pokopati, da ne bodo Nemci ničesar opazili. V neposredni bližini v Sokolskem domu je bila naseljena policijska enota.

V tleh zajčjega hleva je Nande skopal plitvo jamo, v katero je položil izmučenega Roberta. Jesenski dnevi leta 1944 so bili topli in Robertovo truplo se je začelo razkrahati, ker je bil preplitvo pokopan; močan duh se je širil po okolici, mimoidoči so mislili, da je to duh zajčjih iztrebkov.

Nande je po tem dogodku odšel v partizane. Po končani vojni sta se Robertova mama in Ivan vrnila iz nemškega taborišča, Nande se je vrnil iz partizanov, le Robert je bil pokopan v zajčjem hlevu. V letu 1945 so Roberta dostojno pokopali na zagorskem pokopališču. Spomin nanj pa je še danes živ.

Anton Senčar

Ivan Pezdirc

V četrtek, 8. januarja, smo se borci Istrskega odreda in drugih enot, sorodniki, znanci in prijatelji s poslovnimi besedami Staneta Komana poslednjič poslovili od našega priljubljenega in visoko spoštovanega četrtega komandirja Ivana PEZDIRCA-CANKARJA, rojenega v Črnomlju 24. 3. 1922. Ob novem letu smo si še izmenjali voščila in si želeli vse najboljše; le teden pozneje pa je padel zadet od kapi.

Izčrpani zaradi strahovitih medvojnih in tudi povojnega trpljenja: gladi, žeje, naddeloških naporov zaradi prenašanja težkih bremen na dolgih pohodih v dežju, mrazu in snežnih metejih; prizadeti zaradi fizičnega in duhovnega mučenja ter strahu po zaporih in koncentracijskih taboriščih partizanov in aktivisti prej in relativno mlajši umirajo kot tisti ljudje, ki so jim bili prihranjeni partizanski in drugi vojni napori.

Komandir Cankar – pod tem imenom so ga poznali

odredovi borci in prebivalci Brkinov ter Slovenske Istre – je vstopil v NOV spomladi 1942. leta v Beli krajini. Potem je prešel v Cankarjevo brigado. Iz nje pa je bil po opravljenem minersko-sabotažnem tečaju 6. februarja 1944 skupaj z Antonom Drečnikom-Zvonkom poslan v Istrski odred, kjer je ostal do konca vojne. Najprej je prevzel dolžnost ko-

mandirja čete v 1. bataljonu in 18. marca odšel z njim v Slovensko Istro, kjer se je udeležil v številnih bojnih akcijah kot več in pogumen, saj tudi v težavnih razmerah ni nikoli kazal strahu, pač pa se je raje z borci šalil. Prebivalci in borci so mu zapužali, ker so vedeli, da se lahko manj povsem zanesajo, saj je bil dovolj previden, da se ni pustil ne presenetiti in ne zmešati. Z borci pa je znal vzpostaviti in vzdrževati spoštljiva tovariška razmerja. Zato so ga v štabu odreda cenili, med ljudstvom pa je užival povsod velik ugled. In prav zato je bil ob reorganizaciji odreda v samostojen bataljon v začetku septembra 1944 določen za komandirja 2. čete, ki ji je bil zaupan operativni sektor Brkini – Ilirska Bistrica, kjer se je bil – razen Nemcev in domobrancev – že sredi poletja 1944 vgnezdil Jevdjevčev srbski četniški odred.

Pod Cankarjevim zanesljivim vodstvom je 2. četa kljub težavnim razmeram pozimi 1944/45 dobro opravila zaupane ji naloge. Komandir Ivan Pezdirc-Cankar se je

v zagrizenem boju s sovražniki uvrstil med najzaslužnejše četne poveljnike tega odreda v boju za ohranitev partizanske navzočnosti v Brkinih od novembra 1944 do aprila 1945. Izmed vseh njegovih pozitivnih lastnosti pa ga je najbolj odlikovala skrb za ranjene in onemogle borce, saj je 22. septembra 1944 ob ranjenem Antonu Batistu poudaril: »Prinesite nosila, ranjenca ne pustimo, četudi vsi pademo!«

Po končani vojni se je Ivo Pezdirc kot mizar kmalu vrnil iz vojske in se vključil v lesno industrijsko stroko. Zaposlil se je v kranjskem gozdnem gospodarstvu in se tudi tam udeležil v odgovornih delovnih mestih kot vesten, prizadeven in sposoben delavec.

Zato naj mu kot soborec ob poslednjem slovesu izrazim iskreno in najglobljo hvaležnost v svojem imenu in v imenu borcev ter prebivalcev Brkinov in Istre za vse, kar je za nas tvegaval, stori in žrtvoval. Njegovim najdražjim pa naj velja naše najgloblje sožalje.

Maks Zadnik

Anton Poje

Ob koncu lanskega, tik pred novim letom, je v 66. letu starosti umrl Anton Poje-Tonček iz Kočevja. Rodil se je 1919. leta v mali hribovski vasi Gornji Zagarji, uro hoda od Čabra. Kot eden izmed šestih otrok je že v zgodnji mladosti spoznal vse težave in tegobe življenja v stari Jugoslaviji, kjer je že kot petnajstletni deček odšel na delo v gozdove. Tam je delal kot gozdni delavec, še pred tem pa so ga starši šele dvanajst let starega poslali za hlapca v Italijo, kjer se je preživljal z raznovrstnimi kmečkimi opravili pri premožnih kmetih. Težko življenje v predvojni Jugoslaviji in nenehni stik s predstavniiki delavskega proletariata pa sta v njem že v zgodnji mladosti (tako kot pri mnogih drugih) budila žarečo vero v lepšo prihodnost vseh jugoslovanskih narodov, še posebej ljudi ob Čabranki in Kolpi, ki so tedaj živeli v izredno težkih življenjskih pogojih. Zato ni slučajno, da se je že v samem začetku okupacije

opredelil za boj proti okupatorju in domačim izdajalcem, za boj, v katerem bodo za svobodo morali mnogi zavredni pasti.

V njegovi rojstni vasi so se že leta 1941 pojavili prvi čabranski partizani, ki so imeli v neposredni bližini vasi nad Sokolsko steno svoje zatočišče. Le-ti so vedno obiskovali njihovo domačijo, v kateri je bila vsa leta vojne partizanska javka.

Boril se je kot borec različnih partizanskih enot po vsej Jugoslaviji. Bil je pogumen vendar skromen borec. Tako je bil 1944. leta kot borec 13. Goranske udarne divizije ranjen in se zdraviel mesec dni v Bariju v Italiji. Po ozdravitvi se je ponovno priključil svojim borcev. Sodeloval je pri osvoboditvi Istre in Trsta in se šele 1946. leta vrnil v svoj rojstni kraj, ko so bili še vsi domači prepričani, da je padel. Vsa družina se je zelo razveselila njegove vrnitve.

Po vojni se je zaposlil kot gozdni delavec pri gozdnem podjetju Snežnik v Kočevski Reki. Čeprav je bilo delo v gozdovih – brez sodobnega orodja – zelo naporno, ga je z zadovoljstvom opravljal do leta 1969, ko je odšel v zasluženi pokoj. Poleg rednega dela je vseskozi sodeloval v vseh oblikah javnega življenja. Bil je član ZK, ZB, društva upokojencev, športnih društev, še posebno je bil v Kočevju poznan kot odličen atlet – tekač ter izreden član kegljskega kluba v Kočevju.

Franc Turk

Stane Mahne

V petinšestdesetem letu življenja je pred neozdravljivo boleznijo v Ljubljani klonil Stane Mahne, udeleženec NOB iz leta 1941, vojni komandant 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka in Cankarjeve brigade, rezervni podpolkovnik JLA in prizadeven član Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOV Jugoslavije.

Stane Mahne se je rodil 1. januarja 1922 v številni kmečki družini na Tatrach v Brkinah na Primorskem. Ker je bilo v družini trinajst otrok, je kmalu po končani osnovni šoli odšel od doma.

Že junija 1941, ko je med vojaško službo prišel na nekajdnevni dopust zaradi očetove smrti, se je povezal z aktivistom OF Lojzeto Maslom in drugimi ter se nato vrnil v svojo enoto in v njej širil narodnoosvobodilne ideje. Jeseni 1941 je s svojo

vojaško enoto prišel na Vrhniko, kjer se je takoj povezal z OF.

Kmalu je bil premeščen v Ljubljano, za tolmača pri 9. armadnem zboru ter se je še tesneje povezal z OF. Pod njenim neposrednim vodstvom je deloval vse do izdajstva, ko se je moral umakniti v partizane. Dne 1. februarja 1943 je Mahne vstopil v Zapadno-dolenjski odred. Kmalu je postal komandir čete in je bil sprejet za kandidata KPS. Pred kapitulacijo Italije je bil poslan na oficirski tečaj, ki ga je končal z odličnim uspehom. Takoj po kapitulaciji Italije je s skupino oficirjev odšel na Primorsko in bil imenovan za komandanta 1. bataljona 19. brigade »Srečka Kosovela«. Nato je postal namestnik komandanta iste brigade. Med tem je sodeloval v številnih bojih na Pri-

morskem in se izkazal kot izredno pogumen borec. Ko je bil huje ranjen, so ga odpeljali na zdravljenje v bolnišnico na južno Italijo. Tu se je prostovoljno prijavil za odhod v domovino in za ponovno vključitev v boj. Nekaj časa je bil tudi namestnik komandanta partizanskega tabora Gravina. Novembra 1944 je bil postavljen za komandanta 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka. Sledili so boji in razne očistevalne akcije v Dalmaciji, pohod čez Velebit, boji za osvoboditev Like in še zlasti boji za osvoboditev Gospića. Prav v teh bojih je Mahne pokazal izredno iznajdljivost v vodenju tako številne brigade (2400 borcev). Nato je 5. prekomorsko brigado vodil vse do prihoda v Slovenijo. Po razformiranju brigade je bil postavljen za komandanta 5. slovenske udarne brigade »Ivana Cankarja« ter je nato sodeloval v sklepnih operacijah za osvo-

boditev Slovenije in v bojih za osvoboditev Ljubljane.

Za zasluge v NOB je bil Mahne odlikovan s številnimi odlikovanji, med njimi z redom partizanske zvezde s puškami, redom za hrabrost, redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, redom zasluge za narod s srebrnimi žarki, redom za vojaške zasluge s srebrnimi meči, redom dela z zlatim vencem.

Po vojni je bil komandant taborišča italijanskih in nemških vojnih ujetnikov v Kranju. Po uspešno opravljeni oficirski šoli je bil meseca aprila 1947 premeščen v Ljudsko milico in je bil imenovan za načelnika ljudske milice za cono »B«. Svobodnega tržaškega ozemlja (STO) v Kopru. Januarja 1954 pa je bil imenovan za direktorja Lesnine v Ljubljani (1954–1956), nato pa za generalnega direktorja Tobaka v Ljubljani, kjer je ostal vse do upokojitve meseca marca 1975.

Albert Klun

12. bloški maraton

»Bloški smučar, pozabljen ne boš nikoli!«

»Tebi, stari, napol pozabljeni bloški smučar, ki si nezavedno začel novo in svojevrstno poglavje človeškega udejstvovanja in omogočil pravo svetovno smučarsko gibanje, v spomin, v zahvalo za izjemno predstavitev Slovenije svetu in v čast bomo prirejali vsakoletne smučarske teke na Blokah. Po sledovih tvojih smučí se bo ohranjala v bloški snežni belini skoraj izumrla slava bloškega smučarja«, je med drugim zapisano v pisnih virih, starih več sto let. Celo Janez Vajkard Valvasor, slovenski polihistor, član angleškega kraljevskega društva, ki je pisal, risal, tiskal in izdal za slovensko kulturo pomembna dela, je v svoji četrti znameniti knjigi »Slava Vojvodine Kranjske« pod naslovom »Čudna hoja po zasneženih gorah« prvi dokaj natančno opisal štarosvetne bloške smučí in njih uporabo.

Zakaj Dakijev tek?

Stane Semič-Daki, znani španski borec in narodni heroj se je rodil v Velikem vrhu na Blokah. Oče je bil kovač, Stane pa se je po osnovni šoli v Novi vasi učil pekarske obrti. Tako je že kot vajenec spoznal krivičnost buržoazne družbene ureditve predvojne Jugoslavije in s to krivico se vse svoje življenje ni sprijaznil. Zato se – namesto da bi služil kot režimski vojak stare Jugoslavije – z dopusta ni več vrnil v kasarno ampak ga nekaj mesecev kasneje že srečamo v Španiji, kjer se je do začetka II. svetovne vojne boril v enotah mednarodnih brigad proti Frankovim fašističnim enotam.

Z zvižčajnostjo pravega

Notranjca se mu je v prvih dneh svetovne vojne posrečilo prebiti do svoje domovine, ki je bila takrat že ogrožena. Julija 1941 ga že srečamo v gozdovih Mokrica, 19. oktobra istega leta napada Lož, potem pa kot poosebljena drznost, neustrašenost in pogum strmo napreduje do komandanta XVIII. divizije. V tem času je Daki že strah in trepet okupatorjev, 1943 leta že narodni heroj in kot tak eden najbolj iskanih partizanskih voditeljev, ki bi bil za okupatorja živ ali mrtev neprecenljiva trofeja. Stane Semič-Daki, avtor znamenitega dela »Spomini na smučarsko četo«, je tudi pobudnik ponovnega oživljanja bloške smučarske tradicije in njemu v spo-

min so namenjeni vsakoletni Dakijevi teki.

Ljudske smučí na Blokah

Med najbolj zanimivimi in svojevrstnimi etnografskimi posebnostmi, s katerimi se pohvali slovenski narod, so starodavne bloško-vidovske smučí. Velikanska škoda je, da smo se njihove izredne vrednosti zavedli šele po drugi svetovni vojni, skoraj prepozno. Precej dragocenega etnografskega gradiva pa so vendarle zbrali nekateri pionirji slovenske etnografije, predvsem Rudolf Bajdura in drugi. Leta 1954 pa je Etnografski muzej v Ljubljani pod vodstvom Borisa Orla le izvedel obsežno raziskovalno delo, ki bo bloško-vidovsko starosvetno smučanje umaknilo pozabi.

Bloška planota je znana po dolgi in ostri zimi z obilno snežno odejo. Zaselkom planote na višini od 750 do 850 metrov nadmorske višine ni prizanašala niti ostra burja. Toda domačini so kljub temu kljubovali naravnim tegobam. V tistih časih, ko še ni bilo sodobnih cestnih povezav, so bile široke bloške smučí edine kos debeli snežni odeji. Uporabljali so jih pri raznih opravilih, na potovanjih iz kraja v kraj po bloški planoti, pa tudi za razvedrilo in zabavo.

Na Blokah in njihovi soseščini je že od nekdaj imela pri drsanju (smučanju) svojo besedo mladina: fantje in dekleta, pa tudi otroci. Fantje so na primer šli drsat, da bi se kosali med seboj, da bi se skušali drug z drugim, kdo med njimi bo bolj korajžen, kdo bo boljši drsač. Kosali so se med seboj, kdo bo koga prehitel, spretnejši pa so se skušali, kdo bo lepše »zakokrožu« ali bolje znal »krečat«. Kdor je pri drsanju padel, so mu fantje zaklicali: »Pa s'jo pogrnu«.

Svoj višek je drsanje doseglo na pustni terek, na »pustn dan«. Pustni terek je bil za Bločane posebno imeniten dan, marsikje je veljal za nekakšen praznik vseh drsačev. Etnografi razlagajo tako gorečo vnemo za drsanje na ta dan s kmetovo skrbjo za prihodnjo letino. Pustnemu drsanju na smučeh so, podobno kot pustnemu plesu, pripisovali čarodejno moč, zakaj po starem praznovanju neprekinjeno in dalj časa trajajoče enakomerno gibanje, v našem primeru drsanje, skakanje ali poskakovanje na smučeh, lahko učinkuje na zemljo in njeno rodovitnost, pospešuje

Najstarejši udeleženec Bloškega maratona je bil prof. Drago Ulaga, ki je progo zlahka premagal

rast nekaterih poljskih priredkov, med njimi zlasti ajde in lanu.

Bloški teki – tradicija

Tekaški maratoni na smučeh, kakršen je bloški, imajo svojo bogato tradicijo, ki ohranjajo kulturno dediščino slovenskega naroda. Niso le šport in rekreacija tisočih udeležencev, temveč dragocen prispevek pri ohranjanju mnogih starodavnih ljudskih običajev in nenazadnje ohranjanje medčloveških vezi in tovarištva. Ni pomembno zmagati, temveč sodelovati, je temeljna misel slehernega udeleženca. Na teh športno-rekreativnih prireditvah je vse več mladih. Lep primer je tri in pol letni Ernest Pirnat, ki je 7-kilometrsko progo zlahka pretekel.

Mirko Doles, predsednik sveta krajevnih skupnosti Nova vas – Bloke o Bloških tekih takole razmišlja: »Ta športno-rekreativna prireditev je za vse nas v cerkniški občini velik praznik. Poleg družbenopolitičnih organizacij, društev, pripadnikov JLA, TO in milice, se v priprave vključuje mnogo krajanov, ki jim ni žal prostega časa in odrekovanja, saj vedo, da je ta prireditev njihov ponos. Že sedaj razmišljamo, da bi krajevno skupnost Nova vas – Bloke poimenovali po Dakiju, ki si to tudi zasluži.«

Franc Kranjc je predsed-

Predsednik sveta krajevnih skupnosti Nova vas – Bloke Mirko Doles

Franc Kranjc, predsednik organizacijskega odbora 12. bloških tekov

čas bodrili in spodbujali tekmovalce. Letošnja prireditev, katere pokrovitelj je bila Industrija pohištva Brest iz Cerknice, je tako v celoti uspela.

Ob koncu tega zapisa še misli Zdravka Gabrška iz Vrhničke, enega od starejših udeležencev maratona:

»Tek na Blokah je zame beg iz norega vsakdana. Tukaj je možno izredno sožitje z naravo, saj na lepo speljanih progah ni bojazni, da bi se lahko tekačem zgodilo kaj nepredvidenega«. Enakih misli so bili tudi ostali udeleženci, zlasti tretji najstarejši Tone Pogachnik iz Jesenic, ki je za nagrado prejel izvirne bloške smučí. Ko je v cilj prišel zadnji udeleženec 12. bloškega maratona, se

Prvi na 30-kilometrski progi je bil Miro Lebar (Železarne Jesenice) in je tako postal zmagovalec med kategoriziranimi tekmovalci

In kot se spodobi, je ob koncu sledilo podeljevanje priznanj in medalj najbolje uvrščenim. Medalje je podeljeval narodni heroj Rudolf Hribnik-Svarun.

je veselje nadaljevalo v pozno popoldne. Organizacijski odbor pa že sedaj razmišlja, da bi smučarski praznik raztegnili na cel mesec, seveda če bodo za to ugodne snežne razmere.

Drugih skritih želja, kot so tekaške transversale od zaselka do zaselka, slovesnosti ob tristoletnici zapisane besede o bloškem smučarstvu in smučarskem muzeju pa ne bi niti omenjali...

Tekst in foto: Jože Čurin

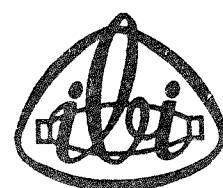
Bloškega maratona in Dakijevega teka se je udeležilo 1685 tekačev iz vse Slovenije

Med udeleženci letošnjega maratona so bili zastopani tudi pionirji in pionirke, ki so tekli na 7-kilometrski progi

V ciljno ravnino na 15 kilometrov prihajajo prvi udeleženci, med njimi pripadniki Teritorialne obrambe

Industrija
bombažnih izdelkov
Kranj

Izdeluje:
žakarske tkanine za ležišča
in notranjo opremo

nik organizacijskega odbora. »Ne morem skriti zadovoljstva, tako zaradi udeležbe kot zaradi izvedbe te množične prireditve. Vsaka prireditev zahteva ogromno dela in pripravo, toda vsakič smo na koncu vsi zadovoljni, težave so na mah pozabljene. Veseli smo, da so tudi tekmovalci-rekreativci, med njimi številni borci, vedno zadovoljni; prav to nas opogumlja in utrjuje prepričanje, da bloški teki ne bodo izumrli!«

tokrat kot nalašč primerno za vse, ki so se 12. smučarskega maratona udeležili. Prišli so od povsod in vseh starostnih skupin, oziroma kategorij. Točno ob pol desetih je narodni heroj Rudolf Hribnik-Svarun dal znak in 1685 tekačev se podalo na dobro urejene in pripravljene smučine. Na prireditveni prostor pa je prišlo veliko gledalcev, predstavnikov, družbenopolitičnega življenja JLA in TO, tu so bili tudi ljubitelji belega športa, ki so ves

Spominski park Trebče

Domača ustvarjalnost – pastorek?

Odločitev šmarskih občanov, da v referendumski program za naslednji (zdaj že »izbojevani«) samoprispevek vključijo tudi zbiranje sredstev za financiranje ožjega območja spominskega parka Trebče, zasluži pozornost. Gre vsekakor za visoko razvito zavest ljudi, da je naposled treba prenehati s staro prakso, ki je urejevanje in vzdrževanje kulturno-zgodovinskih spomenikov odpirala na zapeček, v neko imaginarno »boljšo« prihodnost. Takšne odločitve so se v preteklosti že maščevale: ničkoliko kulturno-zgodovinskih objektov se je zrušilo, s tem pa tudi delček naše zavesti o bivanju, kulturi, navadah... o želji našega človeka, da bi si prikrojil svet po svoji podobi, ga naredil boljšega in lepšega.

V referendumskem programu so zapisali:

»Ožje območje Trebče je zgodovinski in etnološki spomenik, tesno povezan z življenjem in delom ter revolucionarno dejavnostjo Josipa Broza Tita. Ti objekti so le delno urejeni, vendar še ne vsi in tudi ne dovolj celovito in kakovostno. Naša osrednja naloga je usposobitev takomenovanega informacijskega centra. Le-ta bo v prostorih etnološkega spomenika – mlina in bo lahko sprejel od 80 do 100 obiskovalcev. V njem bodo obiskovalci – turisti s pomočjo sodobnih avdiovizualnih sredstev (multivizija, film, diafilm, značilni predmeti itd.) dobili dobro, atraktivno in celovito predstavitev kulturne, turistične, gostinske, trgovske in ostale ponudbe spominskega parka, oziroma občine kot celote, seveda vključno s predstavitvijo vseh kulturno

zgodovinskih spomenikov iz domala vseh obdobj naše zgodovine. S tem bo gostu dana tudi možnost odločanja o obisku, nakupu različnih predmetov, pa tudi o zdravljenju, rekreaciji, prehrani itd.»

Program je smelo zastavljen, spominski park pa vendarle živi že od leta 1981, ko je bil sprejet zakon o parku. Bilo je precej narejenega, obnovljeni številni objekti, predvsem tisti, ki so ozko povezani s Titovim delom in ustvarjalnostjo, monumentalni grad Podsreda (»najbolj romanski med slovenskimi gradovi«), kaže iz leta v leto drugačno, prvotnejšo podobo, izluščene so številne, izjemno zanimive podrobnosti (»Poleg muzeja NOB na Kozajnskem bi v gradu radi uredili še muzej keramike in še kaj, kar bi izboljšalo turistično ponudbo pa še manjši gostinski lokal itd.« je med

drugim zapisano v načrtih), ki bodo, povsem obnovljeni, prava paša za poznavalske oči.

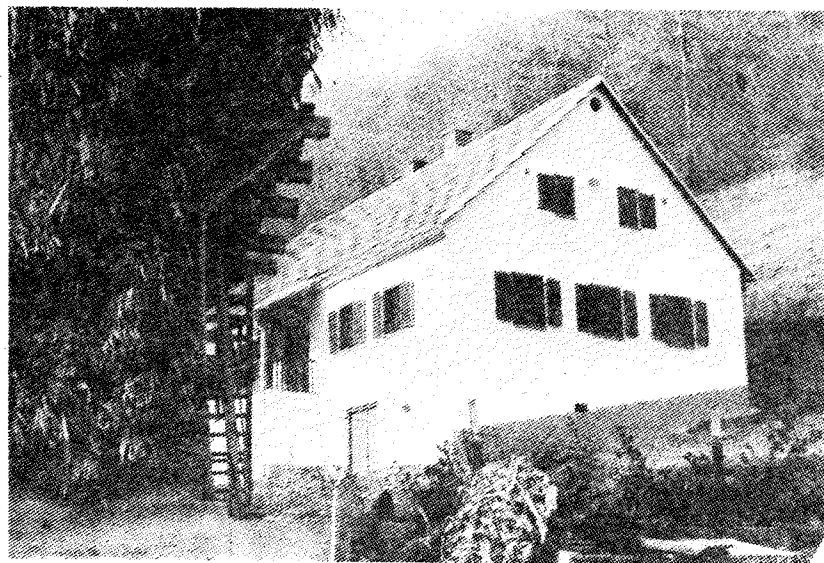
Kaj menijo o življenju in delu v spominskem parku na Šmarskem tisti, ki jim je park tudi delček življenjskih obveznosti?

Joško Lojen, predsednik šmarske bočevske organizacije:

»Za spomeniško varstvo, ki je v tem primeru odločilnega pomena, smo dajali v preteklosti preskromne denarje. Pohvalno je torej, da so se ljudje z referendumom odločili vzeti stvari v svoje roke. Pač kozmetični popravek minule politike!

Gostinska ponudba, ki je v preteklosti šepala, je dobila svežo moč: lokal v Trebčah je prevzela zasebnica. Skupnica, ki upravlja s parkom, se bržčas mora preveč ukvarjati z organizacijsko-znanstvenim delom in pri tem nimajo kaj več možnosti za »izletniške« pondube spominskega parka v slovenski prostor. Tu ga seveda premalo poznamo, razen šolskih otrok, ki jih vodijo tjakaj na izlete. Odveč je govoriti, da bi bil marsikateri zelo zadovoljen z obiskom v ozki dolini.

Mimogrede, na očitke, da je denarja za Trebče dovolj, samo to: vodilni spominske-

Javerskova domačija v Trebčah, hiša, kjer je Josip Broz Tito pri dedu preživel svoja najlepša otroška leta. V hiši, ki je bila obnovljena pred leti in je danes zgodovinsko-etnološki spomenik, je tudi manjša spominska zbirka, ki obiskovalcu razgrinja korenine Titovega rodu.

ga parka so nedolgo tega različno iskali novice za osebne dohodke...!

Lojen tudi meni, da so Trebče vse premalo povezane s Kumrovcem, s katerim pravzaprav tvorijo organsko celoto, saj gre v obeh primerih za življenje in delo enega naših največjih mož. Če so se že ljudje šmarske občine pravilno odločili, tega nikakor ni moč reči za majavo obnašanje nekaterih, ki življenje še vedno opazujejo skozi občinske in republiške plotove!

Številni načrti še danes niso zaživel. Kmečki turizem, tolikokrat omenjen v občinskih »videnjih« razvoja turiz-

ma, je na varnem v predelih, kjer zaprašena počiva tudi zamisel o vinski cesti skozi te kraje. Tam so tudi propagandne akcije in povezave s turistično-gospodarskimi organizacijami...

Kritično razmišlja tudi šmarski župan Veljko Kolar: »V turističnem smislu bi se park moral bolj izkazati. Ne kaže namreč čakati, da bo vse dokončno. Potem bomo še dolgo čakali. Park mora živeti z ljudmi in za ljudi. Vanj je treba pripeljati ljudi, jih seznaniti s stoletnim bojem slovenskega in hrvaškega človeka za svobodo, jim pokazati vso lepoto kulturnozgodovinskih in krajin-

skih spomenikov, ki jih ni malo. Trebče so s širšim zaledjem (Olimje, Podčetrtek, Bistrica ob Sotli s Sv. Gorami, Inšperk, trgi ob Bistrici itd.) pravi biser, ki se ga niti ne zavedamo dovolj.»

Če tu in tam pripelje v park kakšen avtobus, to seveda še ni turizem, se zdi prebivalcem ob spodnjem toku Bistrice. Park premalo pozna ne le v ožji, pač pa tudi v širši domovini. Je res med nami toliko denarja, da raje hodimo gledat tuje spomenike, tujo žejo za življenjem, tujo ustvarjalnost, ko pa jo je doma na pretek, govorijo tisti, ki so se odločili za samoprispevek...

Milenko Strašek

odmevi

Vsa družba je odgovorna, kdo bo šel v vojaške šole

V zadnjem času se v TV-15 NAŠ TOVARIŠ v vse večjih zapisih z raznih posvetov, sprašuje, zakaj se v SR Sloveniji ne vpisuje dovolj mladih v srednje vojaške šole. In neredko se zgodi, da še potem mnogi, ki so se vpisali, prej ali slej omagajo, se pravi, da pač lepega dne zapustijo šolo ter se preusmerijo.

Odgovorni za vse to navajajo različne vzroke, ki jih sicer tu ne bi naštevati. Marsikateri izmed njih je resda tudi prepričljiv. Žal pa ugotavljamo, da pa se vsi nekako izogibljajo tistemu največjemu vzroku, zakaj se slovenska mladina – fantje ne oglašajo oziroma prijavljajo na razpise Zveznega sekretariata za narodno obrambo, ki ga vsako leto objavijo v vseh pomembnejših glasilih.

Na regijskem posvetu, o katerem je obširno pisal novinar M. Kos, so ugotavljali, da je temu med drugim krivo slabo informiranje mladih, zlasti pa da ni dovolj celovito. Nekaj tega je brez dvoma tudi res. Žal pa imam občutek, da se pri nas v Sloveniji mladi ne vpisujejo v vojaške šole oziroma poklice največkrat zato, ker je pač potem vsak izmed absolventov različnih vojaških akademij žal prepuščen odločitvam vojaškemu sekretariatu, ki je v Beogradu, in mu pač po potrebi določi delovno mesto, ki je običajno v kakšni drugi republiki. To pa mladim seveda ne ustreza in tega se najbolj bojijo, saj bi pač večina bodočih vojaških starešin želela službovati predvsem v svoji republiki. Zato menim, da bi sekretariat, ki po končani šoli mlade razporeja v vojaške enote, brez dvoma to le lahko upošteval, saj ne bi škodovalo ciljem oboroženih enot naše armade.

Naj navedem samo primer. Do svoje smrti bom obžaloval, da se v času, ko sem služil v JLA, potem, ko sem že končal šest-mesečni vojaški tečaj ter dobil čin mlajšega vodnika, nisem vpisal v oficirsko šolo, kar so me starešine še kako nagovarjali. Želel sem domov. Kljub temu potem nisem bil doma, pri materi, pač pa sem se zaposlil v drugem kraju, na tedanjem OLO-ju. Čas je tekel. Lepega dne je bil moj sin pred odločitvijo, kam po končani

osnovni šoli, na kateri je bil vseskozi odličen. Na moje prigovarjanje (in tudi po zaslugi šolskega vodstva) se je odločil za šolanje na Srednji vojaški šoli v Ljubljani, ki jo je po štirih letih tudi uspešno končal.

Odšel je na Vojaško akademijo v Beograd. Opravil je že tudi prvi semester. Še ob počitnicah, ko je bil doma, je govoril, da bo vztrajal in šolanje dokončal, kajti učenje mu ni delalo prevelikih težav. Bil je namreč vseskozi nekako prepričan, da bo po končanem šolanju lahko nastopil službeno mesto v kakšni vojaški enoti v Sloveniji. Pa so jim nekega dne v Beogradu povedali, da bodo po končanem šolanju pač razporejeni tja, kjer se bo pokazala potreba in da si nihče ne bo mogel sami izbrati kraja svojega službovanja.

To pa je sina tako pretreslo, da mi je takoj pisal, da se je trdno odločil, da bo šolanje na Vojaški akademiji prekinil. To je tudi storil. Nesmiselno bi bilo, da bi mu jaz na vsak način nasprotoval, saj je sin polnoleten. Priznam, ni pa mi bilo vseeno, kajti po tistem sem se veselil, da bo vsaj sin postal in ostal oficir v naši armadi. Ni nam torej potrebno prikrivati resnice, da si večina mladih, potem ko bi končala vse stopnje vojaškega šolanja, še kako želi, da bi službovala vsaj v svoji republiki. Resnica je da si Slovenec želi službovati v Sloveniji, Makedonec v Makedoniji. Zakaj torej ne bi bili v vojski malo bolj prilagodljivi in mladim ustregli in jih po končanem šolanju napotili v vojaške enote v njihovih republikah, še posebej, če si to želijo.

Prepričan sem, da bi se tako veliko več mladih iz Slovenije, potem ko bi jim v vojaški šoli zagotovili, da bodo po končanem šolanju službovali v eni izmed vojašnic v Sloveniji, odločajo za vpis v vojaške šole in jih tudi uspešno končali. In tedaj bi prav gotovo lahko od srca zapisali, da se mladi radi odločajo za vpise v srednje vojaške šole. V tem primeru bi torej bili Slovenci tudi ustrezno zastopani v oboroženih silah in v vojaških oz. obrambnih poklicih na sploh.

FRANJO HOVNIK

V članku Slovenci in vojaški poklic je Dušan Puh v TV-15 v štev. 51/86 kritično in zelo realno opisal standard aktivnih in upokojenih oficirjev v Sloveniji.

Med vojaškimi upokojenci je zelo veliko oficirjev (starešin), ki so bili udeleženci NOV. Vsi ti so bili upokojeni relativno mladi, pa imajo v zvezi s tem nizke čine; osnova za izračun pokojnine pa je ravno čin in kjer je le-ta nizek, je tudi pokojnina majhna.

Sedaj je tako preprečevati mlade, da se odločajo za vojaški poklic, nesmiselno, saj vidijo, da so že aktivni oficirji v Sloveniji socialno ogroženi. Še večji socialni problem pa so upokojeni oficirji, ki živijo v Sloveniji z jugoslovansko pokojnino. JOŽE OBLAK

Nobene prave oddaje ob dnevu JLA

Živim na območju, ki ne sprejema programa II. TV mreže ljubljanske televizije. Krajani se pogosto sprašujemo, zakaj sploh plačujemo naročnino, če ne moremo gledati programa. O tem je bilo že dosti govora in pisanja, je pa tudi pri tem ostalo. V tem mojem pisanju pa ni bistveno vprašanje plačila televizije, temveč program, ki se je zvrstil v nedeljo, dne 21. decembra 1986.

Kot se spominjam, smo do sedaj vsako leto gledali na I. TV mreži prireditve ob dnevu JLA, letos pa so nam televiziji ob 45. obletnici rojstva naše armade izjemoma prikazali slavno špinačo, ki sodi na smetišče.

Za tako visoki jubilej naše armade smo borci in aktivisti pričakovali, da bomo z našo armado, ki je izšla iz ljudstva, podoživljali dogodek iz polpretekle zgodovine, skupaj z nastopajočimi in tako počastili ta slavni dogodek. Toda, bili smo močno razočarani. Namesto 90-minutnega oživljanja preteklosti smo bili prisiljeni gledati splošno nezanimivo nadaljevanje. Ob tem se mnogi sprašujemo, kdo je za take spodrslejše odgovoren pri načrtovanju programa in zakaj se mora tako pomemben zgodovinski trenutek v naši slavni boju izpustiti. Govorimo, da je treba prenašati tradicije NOV na mlajše rodove, vendar s takim početjem tega ne bomo dosegli. Človeku se nehoče poraja misel, da nekateri načrtno zavirajo in pozabljajo, da smo udeleženci NOV po tem vprašanju zelo občutljivi. Občutljivi pa smo za to, ker smo bili in smo še vedno del te naše ljudske armade, ki nam je priborila svobodo in nam danes zvesto čuva naše meje in priborjeno svobodo. ANA PINŽENT

Bojne igrače – da ali ne

S tem naslovom sem v TV-15 Naš tovariš v 51. številki z dne 18. 12. 86. prebral pismo Janeza Krošlja iz Ljubljane. V pismu piše o orožju miru, o vojakihi mirovnikih in o namišljenih mirovnikih.

Dragi prijatelj Janez! Imenoval vas bom prijatelj, saj to zaslužite. Z objavljenim prispevkom ste postali prijatelj velike večine, če ne prav vseh nekdanjih borcev NOB in vseh ljudi, ki hočejo dobro naši domovini Jugoslaviji.

S prijateljem pa vas nisem nazval le, ker sva se slučajno »srečala« s člankoma (moj ima naslov »Obžalovati, ne pa tudi opravičevati«) na isti strani in v istem listu – TV-15, ampak zato, ker je vaše pisanje domoljubno.

Sem eden iz strukture, ki jo prosite za mnenje o vašem pismu. Sem borec NOB, od 1942. leta brez posebne izobrazbe, vendar pa s kar precejšnjimi življenjskimi izkušnjami. Za to domovino se po svojih sposobnostih in možnostih borim že od konca 1941. leta, ko mi še ni bilo 19 let. Z devetnajstim letom sem že nosil partizansko orožje, orožje miru in svobode v 1. primorskem partizanskem bataljonu Simon Gregorčič.

Z vašim prispevkom se zelo strinjam. Več kot nas bo tako mislečih in v to smer delujočih državljanov, trdnjejši in trajnejši bo mir in ohranjena naša neodvisnost, suverenost in svoboda.

Popolnoma pravilno ste ugotovili, da:

– je sovražnik pobijal naše otroke, ker jih ni nihče varoval,

– smo uspeli zadržati mir zaradi naše JLA, ki je imela in ima v rokah orožje miru, (vojaki, mirovniki« z zlomljenimi puškami tega ne bi zmogli).

– svoboda ni bila izbojevana z zlomljenimi puškami in tudi ohranjevati je ne smemo s tem.

– da bi bili naši vojaki pravi mirovniki. Namišljenih mirovnikov zares ne potrebujemo, ker, kot ste zapisali, s svojimi nezdravimi idejami slabijo moralno moč naše armade,

Pri odobravanju vaših pravilnih razmišljanj in zatrdjevanj sem uporabljal oz. ponavljal precej višjih besed, vendar ne zato, da vam ne bi znal pritrjevati, ampak zato, da bodo namišljeni mirovniki spoznali, da nas je zelo, zelo veliko, ki mislimo tako kot vi (jaz ne govorim samo v svojem, ampak v imenu velike večine borcev) in tudi zato, da bodo mirovniki »dumeli, da se zaletavajo z glavo v zid.«

Iz tistega, kar ste doživeli med vojno, ni težko razumeti, da poznate obe orožji, sovražno in orožje miru in, da poznate tudi zlomljene puške. Zlomljena puška (najbolj blago mišljeno) pomeni smrt. Mi pa nismo za smrt, ampak za življenje.

Tistemu Dolenjcu, ki je na visokem položaju v znani slovenski ustanovi, povem, da je malo ali nič resnice v pripovedi, da so jih partizani 1944. leta postavili pred zid pred strojnico. Če pa je kaj takega res bilo, potem je več kot jasno, koga in zakaj so partizani prestrašili. Ona druga stran (težje morda on pripadal), pa ne bi le prestrašila, pač pa bi sprožila.

Upam, da se ne motim, če ob vprašanju, kako bi se borci počutili, če bi Jugoslavijo branili vojaki z zlomljenimi puškami, izrazim prepričanje – ne samo svoje –, da ogromno mladine ponosno nosi orožje miru.

Jože Pahor-Sever

Ignac Miklič- Nace

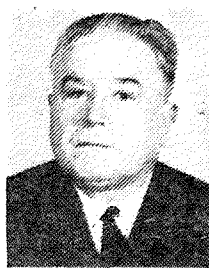
Ko se je tovariš Ignac Miklič ob zlomu stare Jugoslavije vrnil iz Vojvodine v okupirano Slovenijo, se je že poleti 1941 na Kočevskem srečal s predvojnimi komunistom Jožetom Šeškom, ki je začel ustanavljati odbore OF. Tako je postal Ignac član rajonskega odbora OF na Kočevskem. Takoj po odselitvi kočevskih Nemcev 1941. leta sta skupaj z Jakobom Panterjem zgradila zasilno bolnišnico za prve ranjene partizane pri vasi Katji potok. Ko so marca 1942 prišli do Mozlja prvi partizani, so maja 1942 ustanovili v Muhi prvi okrožni odbor OF za kočevsko-ribniško področje, v katerem je bil Ignac vodja obveščevalne službe. Ob italijanski ofenzivi avgusta 1942. se je v Suhi krajini vključil v Gašparjev bataljon, vendar je moral po nekaj

dneh prevzeti mesto komandirja zaščitne čete kočevskega okrožja. Nato ga je okrožni komite postavil za komandanta Kočevskega zaščitnega bataljona. Jeseni 1943. ga je komandant Mirko Bračič pritegnil v 5. bataljon Šerčerjeve brigade za namestnika komandanta. Toda že po uničenju domobranske postojanke v Velikih Laščah in Grahovem je moral prevzeti 3. bataljon Šerčerjeve brigade, sodeloval je v bojih za Kočevje, nato

je bil sopotnik legendarnega pohoda 14. divizije na Štajersko. Bil je tudi v skupini štirih bataljonov z enoto Šerčerjeve brigade, ki se je prebila s Paškega Kozjaka čez Dolič na Pohorje. Marca 1944 je štab divizije zaupal Ignacu vodstvo obveščevalnega centra 14. divizije, ki ga je vodil do konca leta, ko so ga vpoklicali v štab 4. operativne cone, najprej kot pomočnika, nato pa za šefa obveščevalnega centra za vso Štajersko in vzhodno Koroško. Kot član štaba 4. operativne cone je kapetan Ignac sodeloval tudi v sklepnih bojih maja 1945.

Po vojni je služboval na ministrstvu za notranje zadeve v Ljubljani kot pomočnik komandanta milice, nato v Celju, Novi Gorici, od 1951. leta pa je živel v Slovenj Gradcu. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941. Rodil se je maja 1909. leta v Vidmu pri Dobrepolju, umrl pa je decembra lani v Slovenj Gradcu.

Ludvik Rutar

Oktober lani smo se na pokopališču v Lescah poslovili od aktivista in dolgoletnega upravitelja osnovne šole v Lescah Ludvika Rutarja, rojenega 1905. leta v Grahovem ob Bači. Kot Slovenec je že zelo zgodaj okusil krutosti italijanskega fašizma. Po končanem učiteljskem je 1924. leta nastopil prvo službo, a je bil kmalu odpuščen, ker ni bil naklonjen fašizmu. Med služenjem vojaškega roka v italijanski vojski se je moral večkrat zagovarjati pred sodiščem zaradi svoje pripadnosti. Po odselnosti le-tega je nastopil službo v Cerknem. Odklonil je vpis v fašistično združenje učiteljev in zaradi tega bil takoj odpuščen. Ponovno se je moral zagovarjati pred vojaškim sodiščem v Gorici. Preden je bil obsojen, je pobegnil v Jugoslavijo in se preživljal z drugimi deli. Leta 1930 je nastopil službo v Sevnici in leta 1933 v Lescah. Z ženo Pavlo sta podpirala brezposelne, ki so pribežali iz Italije. Nudila sta jim hrano in pomagala pri iskanju zaposlitve. Tem času so se pri njih sestalji emigranti-komunisti. Leta 1941 je bil aretiran in odpeljan v begunjske zapore in julija istega leta je bil z vso družino izgnan v Srbijo, kjer se je kmalu vključil v ilegalno delo in postal obveščevalec. Bil je ustanovitelj slovenskega dela OF v Smederevski Palanki. Po vrnitvi v Lesce julija 1945 se je takoj vključil v delo in pomagal pri KNOO. Za dve leti je bil poslan na Tolminsko, kjer je organiziral slovensko šolstvo. Po vojni je bil med prvimi pobudniki ustanovitve KUD Svoboda in obnovil igralno skupino. Aktivni je bil tudi v družbenopolitičnih organizacijah, predvsem v planinskem društvu. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja.

Julijana Doblšek

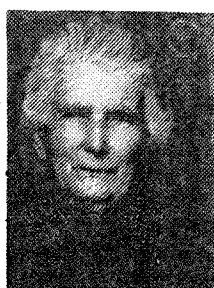
V 84. letu je na Lesah umrla Julijana Doblšek. Že v prvih mesecih okupacije je bila z družino izseljena v Srbijo. Vsa družina je sodelovala z NOG, po vrnitvi domov pa pri izgradnji domovine. Za medvojno in povojno delo je bila odlikovana z medaljo zasluga za narod in bronastim priznanjem OF.

Drago Kuralt

V Lescah je umrl borec in aktivist Drago Kuralt, rojen 1910. leta v Ljubljani. Kmalu po okupaciji se je opredelil za boj proti okupatorju. Delal je na svojem terenu. Junija 1942. je odšel v partizane v Gorenjski odred - Cankarjev bataljon, kasneje pa je bil v Prešernovi brigadi. Leta 1944 je bil imenovan za pokrajinskega tehnika za Koroško. Za svojo požrtvovalnost je bil večkrat odlikovan. Prejel je tudi odlikovanje koroških borcev. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Rodinah.

Ivan Mertelj

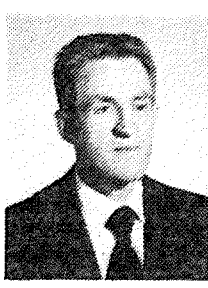
V 90. letu je umrl aktivist in borec Jeseniško-bohinjskega odreda, alpinist in lovec Ivan Mertelj-Hanza. Nekaj časa je bil zaprt v Begunjah. Za vedno bo ohranjeno njegovo ime z alpinistično-plezalno »Hanzovo potjo« na Prisanj, ki jo je on trasil. Bil je nosilec medalje zasluga za narod in priznanja OF. Od njega smo se poslovili v Kranjski gori.

Lucija Lozar

V Vrtovinu smo se lani poslovili od Lucije Lozar, rojene 1897. leta, matere padlega borca. V NOG se je vključila skupaj z možem in vso družino 1942. leta. Mimo njihovega zaselka visoko na pobočju Čavna so vodile kurirske poti. Leta 1942. pa je v bližini že taborila partizanska četa, v samem zaselku pa so bile partizanske delavnice in skladišča. Pokojna Lucija je ob številni družini nudila borcev kar je premogla v tistih časih.

Anton Furlan

V Kobjegli na Krasu smo se novembra lani poslovili od Antona Furlana, rojenega 1919. leta. Leta 1939 je bil vpoklican v italijansko vojsko v Italijo. Junija 1943. leta se je priključil zavezniški vojski, po kapitulaciji Italije pa je vstopil v NOV in se v sestavi 4. armade bojeval v Dalmaciji in vse do Slovenije. Leta 1946 je bil demobiliziran in se vrnil domov. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z medaljo zasluga za narod.

Marjan More

Lani smo se na idrijskem pokopališču poslovili od Marjana Moreta, rojenega pred 57 leti na Sovodnju. Ker je bila v kraju vojaška postojanka, se je že poleti 1943. leta vključil v obveščevalno delo. Zbiral je podatke o premikih okupatorja. Razpečeval je propagandno gradivo. Po izgonu Nemcev iz Sovodnje pa do njegovega odhoda v Vojkovo brigado je prevažal ranjence in hrano na primorsko stran. Zaradi slabega zdravja so ga po nekaj mesecih odpustili iz Vojkove brigade. Vrnil se je domov in nadaljeval s terenskimi deli.

Marija Pavše

Rodila se je 1904. leta v Bistri pri Črni na Koroškem. Med vojno je bila gospodinja na Ravnjakovih kmetiji v Kotu, kjer je veliko pomagala borcev in aktivistom OF.

Štefka Potočnik

Na borovniškem pokopališču smo se lani poslovili od Štefke Potočnik iz Ohonice pri Borovnici. Rodila se je 1914. leta. Leta 1941 se je skupaj z možem vključila v delo NOB in spomlad 1942 je bila že vključena v OF. Mož je odšel v partizane, sama pa je nadaljevala z delom. Mnogim partizanom in kurirjem je dajala hrano in jih obveščala o gibanju sovražnika. S hrano je oskrbovala partizane, ki so bili v krojaški in čevljarški delavnici, ki je bila v bunkerju. Leta 1944 ji je padel mož. Po vojni je bila aktivna v organizacijah in društvih. Prejela je dve odlikovanji in več priznanj.

Vincenc Velikajne

Oktober lani smo se na pokopališču v Spodnji Idriji poslovili od Vincenca Velikajne iz Spodnje Komenjke. V NOV je vstopil avgusta 1944. Bil je na komandi mesta Vojsko. Po vojni se je zaposlil pri rudniku živega srebra v Idriji.

Alojz Rednak

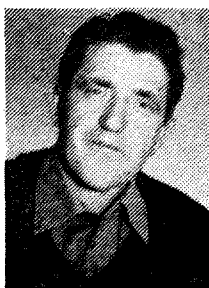
V 85. letu je umrl Alojz Rednak iz Lokovine pri Dobrni, po domače Vovkov Lojzek. Takoj po prihodu 14. divizije na Štajersko se je povezal z OF in ker je bil mlinar, je v težkih časih nesebično pomagal z moško in drugim materialom.

Ana Marošek

Lani smo se na pokopališču Lipica pri Škofji Loki poslovili od 77-letnega Janeza Križaja iz Godešča. Od začetka okupacije je sodeloval z aktivisti OF na Godešči in julija 1943 je odšel v partizane v Prešernovo brigado. Avgusta istega leta je bil razporejen kot aktivist OF v rajon Škofja Loka, kasneje pa je bil imenovan za člana okrajne gospodarske komisije Medvode. Zbiral je hrano in druge potrebščine za partizanske enote. V zadnji ofenzivi je bil na Križni gori ujet in poslan v Begunje. Po vojni se je aktivno vključil v družbenopolitično delo. Na prvih volitvah 1946. leta je bil izvoljen za predsednika KLO Godešče-Rateče. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Ivan Ivartnik

Oktober lani je na Lesah umrl Ivan Ivartnik-Ata. Rodil se je pred 74-imi leti. V začetku maja 1944 se je pridružil borcev Vzhodno-koroškega odreda in poleg drugih dolžnosti opravljal dolžnost intendanta. Med decembrsko ofenzivo na Zg. Savinjsko dolino je bil ujet in poslan v delovno taborišče v Avstrijo, od koder mu je še pred kapitulacijo Nemčije uspelo pobegniti in se ponovno priključiti partizanom. Bil je nosilec medalje zasluga za narod in mnogo drugih priznanj.

Franc Balant

Lani smo se na pokopališču v Sentiidu pri Stični poslovili od Franceta Balanta, rojenega v Radohovi vasi 1925. leta. Leta 1943 je odšel v partizane in bil razporejen v 12. brigado. Kmalu je bil dodan prvemu bataljonu VDV. Bil je neustrašen borec, kar pričajo tudi številne medalje in priznanja.

Ivan Likar

Idričani smo se oktobra lani poslovili od Ivana Likarja. Kot vsi primorski fantje je bil tudi on vpoklican v italijansko vojsko. Malo pred kapitulacijo je dezertiral in pobegnil domov. Priključil se je Vojkovi četi, nato pa je bil kurir 31. divizije ter 9. korpusa. Po vojni je delal v rudniku živega srebra. Za zasluge med NOB je bil štirikrat odlikovan.

Jože Drvar

Lani je na Dobrni umrl nosilec partizanske spomenice in predvojni revolucionar Jože Drvar. Rodil se je 1912. leta v vasi Lipovec v Hrvaškem Zagorju. Že pred vojno se je udeleževal raznih manifestacij proti tedanji vladi. Bil je preganjan in večkrat zaprt. Bojeval se je v raznih partizanskih enotah na Hrvaškem. Med drugimi je bil tudi namestnik komandanta bataljona 13. proletarske slavonske brigade in večkrat ranjen. Po vojni je delal v tajnistvu za notranje zadeve v Zagrebu.

Jože Švent

Lani je umrl Jože Švent. Rodil se je 1915. leta v Klancu pri Dobrni. Že 1941. je bil nasilno odpeljan na delo v Nemčijo, očeta in mater pa so izgnali v Srbijo. Leta 1944 mu je uspelo pobegniti in na poti proti Dobrni ga je aretirala policija. Odpeljan je bil v celjski Stari pisker in kasneje v Kidričevo, od koder je pobegnil in se priključil 13. brigadi Mirka Bračiča. Udeležil se je zaključnih bojev na Koroškem. Bil je tudi večkrat odlikovan.

Anton Krumpačnik

Lani smo se na pokopališču v Podkrajju poslovili od Antona Krumpačnika, rojenega 1904. leta v Mozirju. Med prvimi se je vključil med aktiviste NOG in OF. Kot aktivist je hodil na sestanke v Andraž in Sentilj in opravljal razne zaporne naloge. Zaradi tega je postal okupatorju sumljiv. Aretiral so ga in zaprl v celjske zapore Starega piskra, kjer so ga mučili, nato pa poslali v Dachau. Po vojni se je vrnil domov in se vključil v delo za izgradnjo in obnovo domovine.

Rafael Bončina

V Spodnji Idriji smo se oktobra lani poslovili od Rafaela Bončine, rojenega 1904. leta. Februarja 1943 je bil prisilno mobiliziran v italijansko vojsko in na Siciliji padel v zavezniško ujetništvo. Odpeljan je bil v Afriko, kjer se je vključil v letalsko enoto NOV. Iz Barija je nadaljeval bojno pot do Zemuna in naprej po Jugoslaviji. Po vrnitvi domov se je zaposlil v rudniku živega srebra v Idriji.

Skozi razvedrilna očala glasbene komedije o Slovencih

V slovenskih gorah ali U slovenačkim gorama

Mir-Jam, Petan, Fritz, Koder, ansambel Mestnega gledališča ljubljanskega z gosti (posebej velja izpostaviti Neco Falk in Živo Mavrič) so »mašinerija«, ki je botrovala stvaritvi nove slovenske glasbene komedije, pravzaprav redke ptice slovenskih gledaliških odrov povojnega obdobja.

Zarko Petan je izbrskal spet nekaj »s smetišča (literarne) zgodovine« in se lotil priredbe in dramatizacije po motivih romana Milice Jakovljevič – Mir-Jam »U slovenačkim gorama«, enega od »kilogramov« predvojnih dr romanov (pogrošne literature tipa Gričke vještice). Spisateljica osnovne »teme«, se pravi romana, je veljala v predvojnem Beogradu za damo z znanim družabnim salonom, sicer pa je bila tudi novinarka in svetovljanka, ki je občinstvu stregla s pisanim, kakršno je zadovoljevalo in spodbujalo občutja lagodne zazibanosti, čeravno je bila druga svetovna vojna že na pohodu. Prav to dejstvo je pritegnilo Zarka Petana, da se je lotil Mir-Jaminega besedila in k sodelovanju za nadgradnjo ideje povabil še pesnika Ervina Fritza in Urbana Kodra za glasbo.

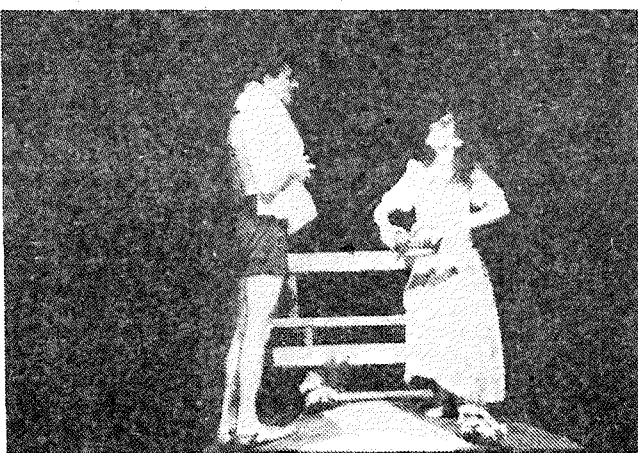
Osnovni temi se je kar nujno prilepila še nekakšna »korektura« brezbržnega alpskega sanjarjenja, ki se veže na današnji čas in današnji pogled na dogajanje. Lahko bi rekli, da Fritzovi songi dajejo nastavek za komentar, ki pa si ga morajo gledalci do kraja vendarle interpretirati sami in so torej postavljeni v položaj, ko se morajo vaditi v avtosatiri – satiričnem pogledu nase in na morebitno današnjo zasnjanost sredi sveta, ki je krut in krvav in prav nič idiličen.

Petan nam je na predstavitvi za novinarje izpostavil zanj izzivalno snov kvazi – romantičnega dogajanja (goruče srce, nevaren zaplet na vrhu in happy end... – vse se godi na Bledu, v turistič-

nem okolju) kot paradoks kriznih časov, ko se celih množic svetovno dogajanje kaj prida ne dotika, oziroma jim ne pride (noče priti) do zavesti. Tako naj bi komična glasbena igra (ali poskus slovenskega musicala) malce postavila ogledalo tudi pred našo sodobnost, kolikor smo se pač pripravljene v njem gledati in se na svoj račun tudi posmiejati.

Zahtevnega posla, za slovensko gledališče res čisto netipične naloge, se je lotil dobršen del ansambla MGL z gosti. Nenadoma takorekoč vse igrilstvo na odru poje (»propjeva«) in Kodrova glasba zaživi kot enakovreden gledališki element.

Ervin Fritz je bil v gledališkem listu, v svoji označbi tega projekta, izrazilo oster in je o nastanku (motivih za nastanek glasbene komedije »V slovenskih gorah«) v uvodu zapisal tole: »Slovenska mizerija – če lahko tako s Heinejevo besedo poimenujem naše majhne razmere v zgodovini in sedanjosti – je vzrok za mnogotero našo narodno nesrečo in naš tipični primanjkljaj na mnogih področjih našega življenja. Eden od teh je tudi dražja oblika zabave. Zanj pri nas ni pravega trga, ni pravih institucij, ni prave proizvodnje. Tu velikopoteznost preveč stane, še grajzlarja se ne spleča. Tako imamo celo vrsto dejavnosti, ki niso razvile drugega kot najbolj sporadično, rudimentarno formo, ali pa jih poznamo v pretežni meri kot tuje, nedomače pojave. (Recimo – prostitucija: pri nas beseda kurba še vedno označuje žensko, ki si ne pusti dvakrat reči, in ne ženske, ki prodaja usluge na ljubzenskem trgu.) Tako smo po zaslugi svoje majhnosti in posebnih tržnih razmer ostali v marsičem prvoobhajilski narod: v času, ko sredi Pariza vzdigujejo najlepše francoske punčare svoje noge v viharo pohujšljivega kanka, imamo mi priložnost videti kvečjemu dresirano

V musicalu V slovenskih gorah, za katerega je dramatizacijo oskrbel Zarko Petan, songe Ervin Fritz, glasbo dr. Urban Koder, prevod E. Fritz, režijo Z. Petan, dramaturgijo Mojca Kreftova, lektorstvo Majda Križaj, sceno Niko Matul, kostume Sanja Jurca, koreografijo pa Jasna Knez so nastopili: Živa Mavrič, Maja Sugman, Vesna Jevnikar, Majda Grbac, Boris Kerč, Maja Boh, Judita Zidar, Tomaž Pipan, Vera Perova, Violeta Tomič, Stanislava Bonisegna, Jože Mraz, Silvo Božič, Marjeta Gregorač, Milan Kalan, Nikola Pavasović, Marko Simčič in nenazadnje – več kot uspešno – Neca Falk.

medvedko na kakšnem štajerskem sejmu, kako ob zvokih ciganskega tamburina, z rinko v nosu vzdigne svoje ploske medvedje podplate pogansko žalobno in v bolečem skladju z našo žalostno predalpsko liliputansko katoliško zgodovino...«

Kaže se strinjati s Fritzom, da glasbena komedija ni kakšna Slovincem »po duši« zvrst, dodati pa velja, da je predstava V slovenskih gorah uspel poskus, zgrižen z mnogimi napori in »obložen« s prijetnimi preseneče-

nji (glasom in pojavu Nece Falk in tudi Žive Mavrič!) in nenazadnje s spoznanjem, da nam še marsikateri gledališki obraz ponuja svojo novo, svežo stran.

Glasbi sledi gib, oziroma ples, ki ga je v predstavo vkomponirala Jasna Knezova. Ta sledi glasbi in tudi, dovolj pronicljivo, Petanovi zasnovi ter Fritzovim songom.

Kadar bo prispela predstava na oder vašega kraja, si jo le ogledjte!

B. Ž. J.

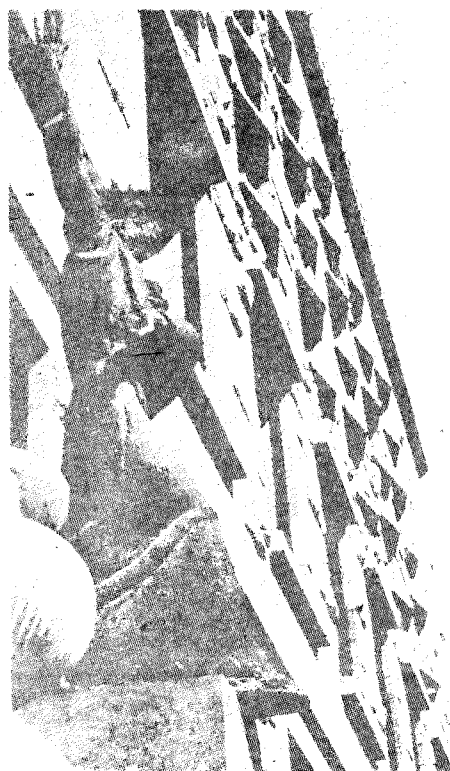
Prebrali smo za vas

Vse o arhitektu-umetniku Plečniku v knjigi Marjana Mušiča, ki je izšla v okviru zbirke Znameniti Slovenci

Založba Partizanska knjiga je poskrbela za ponatis Mušičeve biografske študije o velikem mojstru stavbarke umetnosti v času njegove pariške in nato še ljubljanske razstave, se pravi na vrhuncu Plečnikovega dogajanja v letu, ki je v izdatni meri – prav po zaslugi osrednjih kulturniških manifestacij ob vnovičnem razgrinjanju Trubarjeve in Plečnikove dediščine – zvišalo temperaturo naše lastne kul-

Marjan Mušič je Plečnika neposredno sodoživljal, zato je njegovo pričevanje o arhitektovi življenjski poti in delovnih postajah neposredno in karseda pristno. Pri tem je prežeto z iskrenim občudovanjem njegovega duha njegovih pogledov na umetnost in vsega njegovega ravnanja v različnih preizkušnjah.

Mestoma je to branje izrazito mikavno, saj zveni kot izvirna proza (zlasti v začetnih poglavjih – o »rodu in

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani – ena najlepših Plečnikovih stvaritev.

turne zavzetosti, nič manj pa tudi tuje, evropsko zanimanje za nas. Kajti Trubar in Plečnik, denimo, sta bila vsak v svojem času, evropsko znani in priznani osebnosti in pri tem pomembna glasnika slovenske narodne pripadnosti.

Mušičeva knjiga o Plečniku je eden izmed prispevkov k osvetlitvi vloge opravljenega dela in pomena tega moza, ki je v letih zorenja kot takratni moderni arhitekturni ustvarjalec izpeljal nekaj izjemnih naročil na Dunaju, v svoji zreli dobi zoblakoval pod pokroviteljstvom predsednika Masaryka praške Hradčane in se nato doma, v Ljubljani, kot že slaven arhitekt do pozne starosti potrjeval kot oblikovalec najlepših stvaritev, ki jih premore naše glavno mesto.

V. K.

Zapis o knjigi

»Pomlad v Istri« Julija Beltrama

Knjiga z naslovom Pomlad v Istri, izpod peresa Julija Beltrama, sta natisnili skupaj Založba Lipa iz Kopra ter Založništvo tržaškega tiska. Dejanje je bilo primerno za obe založbi, eno na naši strani, drugo pa na italijanski strani meje, saj tematika v bistvu zadeva vse območje, ki naj bi svojčas sestavljalo teko imenovano Svobodno tržaško ozemlje, ki pa ni nikoli, kot vemo, zagledalo svetlobe dneva. Razumljivo je sicer, da knjiga obravnava, kot je razbrati že iz naslova, zlasti istrski del, se pravi tisti del, ki je v glavnem pomenil tedanjo cono B Svobodnega tržaškega ozemlja.

Knjigo sestavlja 73 krajših poglavij, ima pa nekaj več kot 350 strani. Seveda je ocena o tej knjigi povezana s političnimi okoliščinami tedanjega časa (od leta 1947 do leta 1952), avtor pa se je potrudil, da je tedanje stanje v obrisih posredoval že na začetku publikacije. Branje je s tem kajpak lažje. Res je šlo za majhen del jugoslovanske povojne zgodovine, bilo pa bi preskromno, če bi rekli samo, da je šlo za nekaj kamnov v mozaiku dograjevanja nove Jugoslavije. Šlo je za precej več.

Problematika, ki jo obravnava knjiga, zadeva pravzaprav edino takorekoč ozemeljsko vprašanje, pri katerem se je lahko stvarno bila naša nova dežela po drugi svetovni vojni. Vemo, da je bilo po sklenitvi mirovne pogodbe z Italijo ustanovljeno tako imenovano Svobodno tržaško ozemlje, ki naj bi obsegalo vse območje v glavnem od Devina do Novigrada v Istri, na katerem sta bili glavni središči Trst in Koper. Mednarodne razmere in pogledi pa niso dopustili njegove uresničitve. Že pri vprašanju guvernerja te nove dežele, o katerem so začeli razmišljati kmalu po uveljavitvi Mirovne pogodbe, je postalo brž jasno, da nova dežela ne bo zaživila.

Ves čas od jeseni leta 1947, ko je stopila v veljavo Mirovna

pogodba, vse do podpisa tako imenovanega Londonskega memoranduma, oktobra 1954, je bil potemtakem v znamenju boja za dokončno rešitev tega problema, v tem primeru za priključitev tako imenovane cone B Jugoslaviji. Bilo pa je vse prej kot preprosto. Nenehoma so se prepletali širši in ožji interesi, kar je med drugim pripeljalo do znanega »oktobra 1953«, ko je na meji med Jugoslavijo in Italijo, oziroma med Jugoslavijo in tedanjo cono A STO, prišlo do tako napetega stanja, da smo bili milimeter daleč od vojnega spopada. Beltramova knjiga obravnava čas od leta 1947, ko je v Kopru nastalo tako imenovano Istrsko okrožje, potem ko je vojaška uprava JLA prevzela podse po pooblastilu Združenih narodov, cono B, pa vse do leta 1952, ko je bilo okrožje razpuščeno.

Tedaj so se namreč že pričeli uveljavljati obrisi neposredne rešitve med Jugoslavijo in Italijo, čeprav so bile ovire še velike, razporeditve pa zanesljivo ni bilo na pretek. Do podpisa Londonskega memoranduma je namreč še veliko vode steklo pod mostovi politike tako imenovanega tržaškega vprašanja, ki so ga naposled rešili tako, da so cono B, skupaj s tako imenovanimi hrvatskimi hribi nad Miljami priključili Jugoslaviji, cona A pa je šla k Italiji. Knjiga razčlenjuje razmere do leta 1952, ko so takoimenovani zahodni zavezniki dopustili, da je prišel v Trst prvi pomemben del italijanskih funkcionarjev, Jugoslavija pa je reagirala s podobno potezo v cono B. Okrožje je zategadelj izginilo, njegovo mesto pa sta prevzela koprski in bujski okraj kot vizija priključitve slovenskega dela Istre Sloveniji, hrvaškega pa Hrvatski.

Knjiga ima naslov »Pomlad v Istri«. Seveda je po svoje mikaven, vsebini pa bržčas ne ustreza. Beltram odkrito razlaga težave in uspehe, klimo, ki je bila mestoma mučna, razvoj, ki je včasih močno zanihal; skratka, razmere so bile stvarno takšne, da bi nemara terjale bolj »realen« naslov. Simbolični prizvok »pomladi« je bržčas pretiran, pa čeprav je šlo brez dvoma za zgodovinski preobrat, za nove prijeme, za korenite družbene prenovе, vse to pa združeno z naravnost nepopisnimi napori nosilcev nove ljudske oblasti v Istri.

Miro Kocjan
(nadaljevanje sledi)

Novost
ELITNA KONFEKCIJA
LJUBLJANA, Čopova 9

kraški zidar

splošno gradbeno podjetje n.sol.o.
Sežana, Partizanska ulica št. 28
tel. 73 371, telex 34 287 YU KRAZID

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB

Sežana, telefon 73 371

Zimska veselja

No, pa se je začel čas zimskega veselja. To se kaže tudi v prispevkih, ki prihajajo na mojo uredniško mizo. Govorijo o snegu, ki se nam je kako leto tudi izneveril, tako, da so bile zimske počitnice suhe in bolj asfaltne. Kakor nalašč pa je zapadel, ko so se šolska vrata zopet odprla, v drugo polletje. Nič čudnega, da ste se, dragi pionirji, tudi letos potihem kar malo bali takšne hudomušnosti starke Zime. Pa se je srečno končalo (oziroma začelo), vaša srca so si oddahnila in zdaj pogledimo, kaj nam pišete in tudi rišete:

Vsa obupana sem že mislila, da snega to zimo sploh ne bo. Toda, ko sem v soboto pogledala skozi okno, sem videla, kako tiho naletavajo snežinke. Razveselila sem se in odhitela v kuhinjo, kjer je bila mamica. Povedala sem ji veselo novico in obe sva odšli k oknu. Komaj sem pričakala naslednje jutro. Ko je posijalo sonce, sem se oblekla, vzela sanke in odhitela na Golovec. Tu je že bilo nekaj otrok. Hitro sem stekla do vrha, sedla na sanke in »fjuuuu« – zdrvela proti cesti v dolini. Tako še dvakrat. Ko pa sem se spustila tretjič, sem skočila čez skakalnico in padla v sneg. Nič me ni motilo, da sem bila vsa zasnežena. Sankala sem se še

kar naprej. Toda začelo se je mračiti, zato sem se morala vrniti domov.

NATAŠA GAJŠEK, 5. a
COŠ Fran Roš Celje

Pogled skozi zasneženo okno je zajel zasnežene planjave. Zdi se, da je narava utočila v naročju zime. Jelke so se sprmenile v snežene čuvaje, ki čuvajo naravno bogastvo zime.

S smučmi se spustim v globino. Za menoj se dviga oblak sneženega prahu. Takrat pa se na vrhu sneženega klanca prikaže sto sani in smučiči in na njih otroci. Zdaj smo kot vojska snežne planine. Nič več ni le pusta planjava. Zdaj je tu pisana paleta otroških oblek.

Toda zvečer, ko se nanjo spusti noč, je zasnežena planina spet le pusta planjava.

BARBARA JAZBINŠEK, 5. a
COŠ Fran Roš Celje

Kar hitro je minilo prvo polletje. Za nekatere veselo, za druge bolj žalostno, odvisno od uspeha. Gotovo se vsi veselimo teh prostih, veselih, svobodnih štirinajstih dni. Te takojmenovane zimske počitnice so meni še posebej dobrodošle. Začel se bo čas lenarjenja in poleževanja. Budilka bo za nekaj časa utihnila in avtobusi se bodo spraznili. Ne prav si, a gotovo tisti, ki vozijo šolarje.

Jutranje poleževanje bo prav prima. Iz tople postelje me ne bo nihče prdramil. Gledanje televizije in odhodi v kino, kepanje, smučanje... to bo moj počitniški dnevni red. Kar zanimivo, kaj? No, gotovo bo še bolj pestro, pustilo nikakor ne!

Moram končati, kajti počitnice že trkajo na vrata in jim veselo hitim naproti.

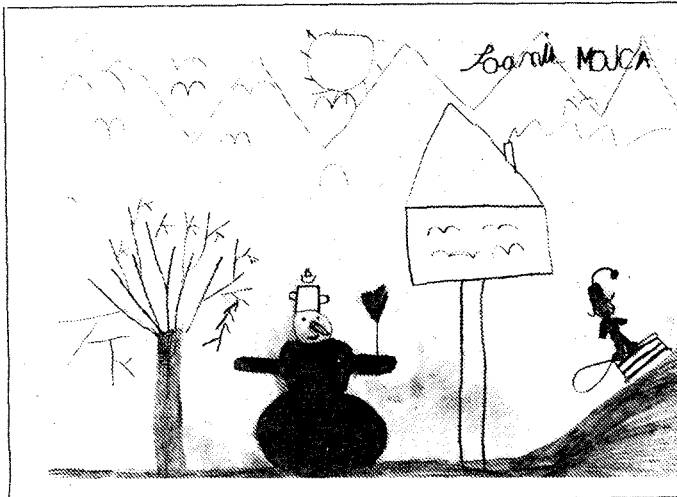
SIMONA ROBLEK, 7. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Počitnice so zame največje darilo. Snega je do pasu, dogodivščin pa bo čez glavo. Če bom dobila drsalke, se bom šla drsat na naše zamrznjeno jezero. Samo počakati bo treba, da bo kdo odmetal sneg z ledu. (op. ured.: Si tega ne upate storiti sami?) To delo je nareč zelo naporno. Mogoče bom šla v drugem tednu počitnic smučat na Krvavec. Zdaj si še ne upam, ker imam na nogi nekaj šivov čez rano, ki mi jo je zadal šolski radiator. Mogoče pa bodo pred našo hišo uredili tekaško progo in bomo lahko tekli na smučeh. Ob progi bodo noč in dan stali veliki navijači – sneženi možje. Takšni pa bomo tudi mi, če se bomo metali v beli puh.

Najlepše je seveda doma, v topli dnevni sobi, kjer ponavdi berem zanimive knjige.

Upam, da bodo počitnice srečno prestale naše veselje in da ne bo šola že prvi dan drugega polletja polna solz.

MINCA MARKUN, 7. b
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

MOJCA SODNIK iz vzgojnovarstvenega zavoda Preddvor nam je narisala to zimsko idilo, o kateri toliko pišemo in govorimo. Tudi na prezeble ptičke in krmilnice niso pozabile njene tople in dobre roke.

Bilo je pred mnogimi leti

V osnovni šoli Janka Glazerja v Rušah so ob krajevnem prazniku Smolnik-Fala razpisali nagradni natečaj na temo NOB. Prispevek petošolca Andreja je bil med najboljšimi in tudi nagrajen, Andrej pa ga je prebral v dvorani ob podelitvi nagrad.

Meseca decembra 1941 leta so bili v elektrarni Pogačnik v Rušah borci Ruške čete. Ruški četi je posvečen krajevni praznik naše krajevnje skupnosti.

V elektrarni so bili: Miha Pinter-Toledo, brat moje babice Jože Knific-Iks, Zdravko Terpin in drugi tovariši. Moja babica in prababica sta skrbeli za njihovo prehrano. Na božični večer pa sta jih hoteli še posebej presenetiti oziroma razveseliti. Pripravili sta jim tudi priboljške in oskrbeli skromna darila: nogavice, rokavice, pribor za britje, milo in podobno.

Ko so odhajali ljudje k polnočnicam, je babica oprezno

odšla v elektrarno k partizanom. Na dogovorjeni znak so ji odprli vrata. Njenega prihoda in tudi daril so bili veseli. Povedala jim je vse novice. Spraševali so jo o svojcih in njihovih družinah. Dolgo v noč so klepetali, se šalili in pozabili na vse skrbi. To je bil za mojo babico dogodek, ki se ga najraje spominja. Kratek mesec za tem so Nemci zaprli vse domače, le babici je uspelo pobegniti. Postala je borka Ruške čete in bila med tovariši, ki jim je prej pomagala.

ANDREJ GAŠPARIČ, 5. razred OŠ
Janko GLAZER-Ruše

Kako se obnašajo odrasli

Zaradi nesnage in slabih navad ljudi smo se pionirji odpravili čistiti avtobusno postajo. Iz kurilnice smo vzeli orodje in samokolnico. Odšli smo na delo. Z Damjanom sva se prerekala, kdo bo vozil samokolnico. Ko smo prispeli, smo si nataknil na roke vrečke. Tovarišica je pograbila smeti na kup in mi smo jih zmetali v košaro. V ozadju postaje so bili delavci KZ Slov. Konjice. Začeli so nam metati jabolka iz sadovnjaka. Ni se mi zdelo lepo, saj so oni odrasli, s sadjem pa ravnajo zaničljivo. Mislil sem si, koliko ljudi bi tudi obtolčena jabolka rado imelo za ozimnico. Če bi bilo mogoče, bi jih okregal, a mene, otroka, ne bi poslušali.

DAMJAN FIJAVŽ, 4. c., Stranice

»Prosim in Hvala pa kakor dva mutca...«

Vsi ljudje se naučijo pozdravljati. A mislim, da večina pozabi na to lepo lastnost; z nami vred. Nekega dne sem šla v trgovino in mimo mene je stopila neka ženska. Pozdravila sem: »Dober dan!« Nato sem si mislila, da me ni slišala. Pozdravila sem še enkrat, pa nič. Bila sem užaljena. Težko mi je bilo pri srcu. Ko sem zopet pozdravila, mi je odgovorila: »Ja, ja, ja, saj slišim!«

V šoli pa vidim, da se učenci tudi ne obnašajo prav. Ne znamo se zahvaliti. Pri kuharicah rečemo: Malo, veliko, ne toliko, nihče pa ne reče: prosim, malo mesa, prosim, ne mastnega. Kaj bi se zgodilo, če bi kdo kuharici rekel: »Hvala, okusno ste skuhali.« Ja, ja, prositi še znamo, le zahvaliti se ne.

NIVES ADAMIČ, 4. r.
OŠ Stranice

Klub OZN

Tudi v naši šoli imamo klub OZN, ki deluje že sedmo leto. Sestajamo se enkrat tedensko pod mentorskim vodstvom tovarišice Martine Mejavšek. Naš klub šteje letos osem rednih in še nekaj občasnih članov. Pri krožku se pogovarjamo o aktualnih političnih dogodkih v svetu in doma, o stvareh, ki nas zanimajo, o snovi iz zgodovine in zemljepisa, trenutno pa se pogovarjamo o Afriki, ker smo se prijavili k tekmovanju v poznavanju prav te tematike.

Naš klub OZN ima v šolskem glasilu svojo stran, ki jo imenujemo Svet in mi, urejamo pa tudi oglasno omarico. Delo v krožku je zanimivo. Z njim poglobljamo svoje znanje.

BERNARDKA MESTINŠEK, 7. b
COŠ Fran Roš Celje

V naslednjem pismu pa nam Bernardka sporoča še:

V sredo, štirinajstega januarja, je bilo v prostorih Mladinskega kulturnega centra v Celju tekmovanje klubov OZN. Pomerilo se je sedem ekip. Vsaka pa je štela tri člane. Tudi naša šola je poslala dve ekipi. Odgovarjali smo na vprašanja v zvezi z UNICEF in razorožitvi. Bilo je precej težko in zahtevno.

Med sedmimi ekipami je naša prva skupina zasedla sedmo, druga skupina pa šesto mesto.

Draga Bernardka, videti je, da kluba niste ustanovili samo zato, da ga imate, ampak ste tudi aktivni »ozenejenci«. Želim vam, da bi še veliko spoznali, se naučili, na tekmovanjih pa uspeli.

Živa.

Pripovedovali so mi o življenju otrok med vojno

V tem stoletju sta bili dve svetovni vojni. O življenju otrok v zadnji svetovni vojni mi je veliko pripovedovala babica, pa tudi dedek. Dogodki me zanimajo, zato jih pazljivo poslušam.

Otroci so med vojno veliko pretrpeli. Oropani so bili tiste razposajenosti in radosti, ki jih mi imamo v svobodni domovini. Odvzeli so jim starše, nekateri jih niso nikoli poznali. Izgubili so domače zavetje. Pomanjkanje oblačil in lakota sta bila njihova pogosta spremljevalca. Bolnim otrokom niso mo-

gli pomagati, ker ni bilo dovolj zdravil in zdravnikov. Njihova prva igrača je bila puška in drugo nevarno orožje. Mnogi njihovi domovi so zgoreli.

Kljub vsemu trpljenju so bili otroci pogumni in neustrašni saj so se mnogi izkazali kot pogumni kurirji.

Sedaj pa smo otroci lahko zadovoljni, ker živimo v svobodni domovini in nam vlada mir in enakopravnost.

DAVID VRBANC, 5. b
COŠ »Oskar Kovačič« Škofije

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Kako čimbolj kulturno

Toliko besed je izrečenih na račun počitnic pa snega in vsega, kar se dogaja v njem, da skoraj ne najdemo več prostora za še kaj drugega. Pa bi vas rada, dragi mladi sodelavci, spomnila na bližajoči se slovenski kulturni praznik. Nekateri boste prav na kulturni dan – 8. februar prvič po počitnicah spet prišli v šolo; tisti, ki ste počitnikovali že teden pred ostalimi, boste seveda tudi že teden dni prej spet greli šolske klopi. Toda takrat bo prepozno, da bi kaj na to temo napisali za našo mladinsko stran, ki čaka na vaša razmišljanja o kulturi sploh in še posebej pri nas. Zato vas prosim, da si kljub počitnicam vzamete košček časa za vašo pisno ustvarjalnost. Še danes ali jutri nam napišite, kako je s kulturo med vami, v vaši šoli, v vašem kraju. Lepo bi bilo, na primer, če bi se pogovarjali z kakšnim kulturnim ustvarjalcem: pesnikom, pisateljem, slikarjem, kiparjem, režiserjem, igralcem in podobno, ki ga poznate. Pošljite nam zapis, po možnosti priložite njegovo fotografijo, odloček iz kakšnega njegovega dela ali pa verz iz njegove pesmi. Saj ni treba, da je kakšno posebno znano ime. Še bolj nas zanimajo skriti talenti. In ker smo že pri talentih – prepričana sem, da so tudi med vami. Zato sem sklenila, da bom za kulturni praznik na naši strani objavila tudi nekaj odličnih pesmi, ki so zrastle na vašem zelniku. Torej, pesniki, na plan! Tema je poljubna, izberite sami.

Boste, kajne? Prepuščam vas mislim, kako naj naša mladinska stran čimbolj »kulturno« pričaka kulturni dan in počasti spomin na našega Prešerna.

Prisrčen pozdrav!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ob tekih na smučeh v Dupljah še natečaj

Po poteh Kokrškega odreda

Na letošnjih množičnih tekih na smučeh v Dupljah so z drugimi sodelovali tudi cicibani in učenci osnovnih šol. Pisali so spise. Za najboljšega je bil izbran spis Nataše Zaplotnik iz 8. razreda osnovne šole Kokrški odred Krize. Povejmo še to, da je Nataša tudi članica njihovega novinarskega krožka, mi pa upamo, da bo postala tudi članica našega velikega slovenskega krožka mladih novinarjev časopisa TV-15.

Če bi naša hiša stala nekaj sto metrov bliže Dupljah, bi v jasnih nočeh lahko opazovala kriško polje, vse tja do Naklega. Na moji levi bi se razprostiral mogočni Uden boršt in le medla svetloba zvezd bi mi pomagala odkrivati temne, skoraj grozotne sence gozda.

Na zmagovalnih stopničkih so najmlajši – cicibani in pionirji, ki so ob priložnosti smučarskih tekov v Dupljah napisali najboljše spise in narisali najlepša likovna dela na temo narodnoosvobodilnega boja in Kokrškega odreda.

Do nedavnega tisočdevetstoenaštiridesetega je gozd v resnici živel takšno življenje. Domačini so ga poznali in živeli z njim. A nenadoma je posameznikom postal drugi dom. Morali so zapustiti domačije, saj so Nemci in nemškutarji videli v njih nasprotnike svojih pokvarjenih idej. Ti zavedni fantje in možje so se začeli zbirati v grupe, vse večje skupine so se začele oboroževati. Izbrali so komandanta – Janeza Perka. Tako je nastal Kokrški odred. Fantje so hodili skupaj ne le po poteh udenborške gmajne, marveč so stopali tudi naprej in videli so, da imajo prav. Postali so udarna četa mladih fantov, ki so z drznimi akcijami dokazovali, da se bodo bojevali do zadnjega za svojo pravično stvar.

V aprilu 1942 so partizanski tabor obkolili Nemci. Dvainpetdeset preživelih je oblikovalo dve skupini. Prva, ki je štela 13 mož z dvema ranjencema, si je za skrivališče izbrala Okrogelsko jamo.

Kaj se je pozneje tu dogajalo, vemo vsi. Eden je preživel, eden srečni izbranec usode. Če ne bi te jame poznali še iz rosnih deških let, bi morda sedaj še živeli. Če Nemci ne bi... Ah, toliko je teh če-jev, toliko stvari, ki bi jih radi spremenili, pozabili. A Uden boršt in »njegovi fantje« ne pozabljajo. Mrtvi tega ne dovolijo, spomeniki in kosti ga spominjajo na prekleto leta fašizma. In če mu znaš prisluhniti, se ti zazdi, da severni veter nosi s seboj žalostno pesem solz.

NATAŠA ZAPLOTNIK

Sklad za Afriko

Vrhunski sestanek sklada AFRICA v New Delhiju pomeni izjemen dosežek v boju proti rasističnemu režimu Južnoafriške republike in izdatno pomoč državam »prve bojne črte«, ki jih pritiski režima v Pretoriji najbolj ogrožajo.

»Z uradnim začetkom delovanja Sklada AFRICA smo boj šele začeli«, je na sklepem zasedanju sklada izjavil predsedujoči gibanja neuvrščenih, zimbabvejski premier Robert Mugabe. Udeleženci so med drugim sprejeli pomembne sklepe in dokumente zasedanja, toda najodločnejše obdobje šele prihaja. Besede Roberta Mugabeja, ki je z diplomatsko veščino in razumevanjem avtentičnih potreb in ciljev

gibanja neuvrščenih lani septembra uspešno sklenil Osmi vrh neuvrščenih, na katerem so tudi sprejeli pobudo za ustanovitev Sklada. Zato le-to skorajda ni mogoče razumeti drugače kot napoved, kako naj sklepi iz New Delhija zaživijo v stvarnem življenju.

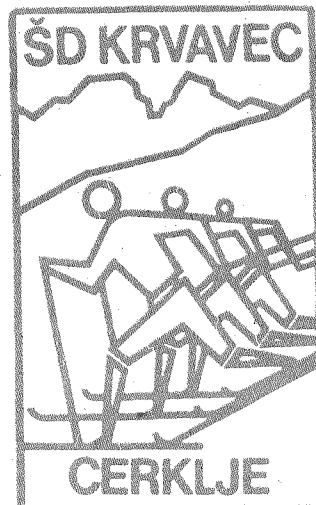
Udeleženci vrhunškega sestanka v indijskem glavnem mestu so torej oblikovali povsem konkretne akcije za pomoč ogroženim državam. Zlasti se zdi pomembno, da bodo poskusili izboljšati transportne in komunikacijske poti proti pristaniščem v Angoli, Mozambiku in Tanzaniji. Zdaj so namreč države z juga črne celine vezane na izvoz in uvoz pretežno

preko pristanišč v Južnoafriški republiki, nekatere celo 90 odstotkov. Ustanovni sklad AFRICA znaša po besedah indijskega premierja Radživa Gandhija 70 milijonov dolarjev, s tem pa naj bi med drugim zagotovili surovinske, energetske in finančne rezerve, omogočili izobraževanje kadrov, ki naj bi vodili nacionalna gospodarstva. Nenazadnje je pomembno dejstvo, da bodo poskusili pomagati nekaj sto tisočem delavcem, ki se vračajo z dela v Južnoafriški republiki. Tam jih je kar 400 tisoč in njihova vrnitev bi bila za Mozambik, Botsvano, Zimbabve, Zambijo in Angolo, pa tudi za Lesoto in Svazi brez pomoči kaj težavna. Napovedane odpustitve rudarjev iz Južne Afrike pomenijo odhod v domače kraje, na dlani pa je, da jim šib-

ka gospodarstva brez širše mednarodne podpore ne morejo zagotoviti solidne vrnitve. Del sredstev Sklada AFRICA bo seveda namenjen tudi pomoči osvobodilnim gibanjem, kot sta na primer Afriški narodni kongres ANC, SWAPO in druga, najverjetneje pa tudi za konkretno vojaško pomoč državam prve bojne črte.

Zasedanje in sklepi iz New Delhija so potemtakem nadaljevanje prizadevanj neuvrščenih, gledanih skozi optiko izvirnih načel gibanja. Sestanek je bil resda namenjen pomoči frontnim in prifrontnim državam na jugu Afrike, bil pa je pomemben tudi kot potrditev vitalnosti in dinamične odločnosti gibanja, da svoje interese in cilje dosega s povsem konkretnimi akcijami.

M. L.

7. cerkljanski množični smučarski tek »Gorenjskega odreda«

V nedeljo, 1. februarja, bodo v Cerkljah organizirali preložen 7. cerkljanski množični smučarski tek Gorenjskega odreda pod pokroviteljstvom DO Iskra Delta iz Ljubljane z začetkom ob 10. uri. Organizator Športno društvo Krvavec Cerklje zagotavlja, da bodo proge skrbno pripravljene, ne pretežke ter v prijetno počutje in varnost tekmovalcev. Ker je v Cerkljah še vedno veliko snega, so že sedaj pripravili za trening tekaške proge.

Program teka v Cerkljah obsega: smučarski tek na 25 km in na 10 km (trim tek in pionirski tek). Smučine bodo speljane skozi pet krajevnih skupnosti pod Krvavcem in mimo pomnikov iz NOB. Starostnih omejitev ni, zato lahko nastopi vsak, ki želi preizkusiti svoje zmogljivosti. Na krajši, desetkilometrski progi so štiri kategorije in sicer pionirski tek za pionirke in pionirje, rojene 1972. leta in mlajše, ter trim tek za ženske in moške, na 25 km pa sta dve kategoriji ženske in moški. Kategorizirani tekmovalci lahko sodelujejo le izven konkurence. Borci Gorenjskega odreda kot ostalih domicilnih enot bodo sodelovali na manifestativnem teku na 10 km. Na prireditvi pa bodo podelili knjižne nagrade za najboljše spise.

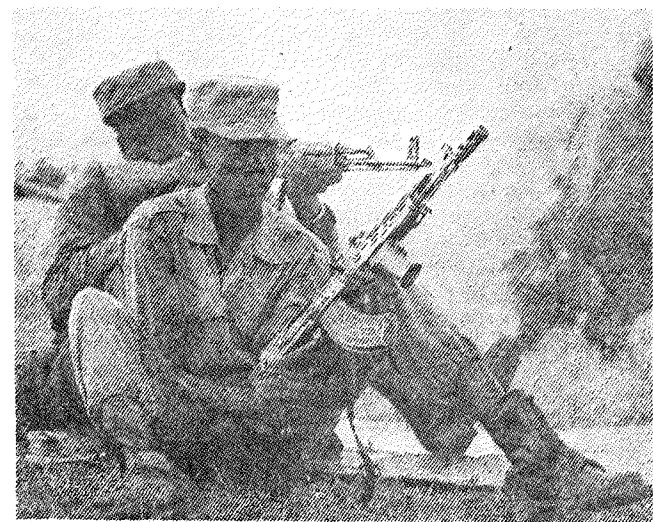
Najboljši tekmovalci bodo prejeli medalje, vsak udeleženec pa bilten teka, prizna-

nje o udeležbi, spominsko značko, zlato do 20% zaostanka za zmagovalcem rekreativcem, srebrno od 20 do 50% zaostanka, vsi ostali pa bronasto značko.

Kot novost so pripravili ob prihodu v cilj toplo malico, čaj in lepo izdelane naušne trakove z oznako pokrovitelja. Rezultate bodo poslali po pošti. Pripravili so tudi zdravstveno in redarsko službo okrepčevalnice in dovolj parkirnih prostorov. Te dni in na dan prireditve bo sodelovalo okrog 300 krajanov iz Cerklj in okoliških krajev s prostovoljnimi delom. Organizacijski odbor vodi Janez Martinčič, častni odbor prireditve pa Henrik Peternel, predsednik Izvršnega sveta SO Kranj.

Prijave bo organizator sprejemal samo v nedeljo, 1. februarja, v prostorih združenega doma v Cerkljah od 6.30 ure do 9. ure zjutraj, štartnina za odrasle je 1000 dinarjev, pionirji pa v Cerkljah štartnine ne plačajo. Marljivi cerkljanski organizatorji letos pričakujejo veliko udeležbo.

Janez Kuhar

Smuk karavanških kurirjev

Na Pristavi, v Javornškem Rovtu, 8. februarja

Prireditelj spominskega smuka karavanških kurirjev NOB – KO ZZB Javornik – Koroška Bela vabi udeležence NOB, ki so vešči smučanja alpskih disciplin (veleslalom) na 33. smuk, posvečen karavanškim kurirjem. Tekmovanje bo v nedeljo, 8. februarja z začetkom ob 10. uri na Pristavi v Javornškem Rovtu. Ta prireditev je zagotovo ena najstarejših in najbolj množičnih spominskih prireditev v alpskem smučanju. Potekal bo na progi Borec in Kurir. Borci NOB bomo tekmovali v svoji kategoriji, razdeljeni na

- a) borci, stari do 66 let
- b) borci, stari nad 60 let

Ker je tekmovalstvo tudi ekipno, bosta ekipo sestavljala dva

najbolje uvrščena tekmovalca iz vsake OO ZZB. Najboljši trije posamično bodo prejeli medalje, ekipa pa pokal. Ostali borci – tekmovalci pa bodo prejeli spominske medalje.

Posebej opozarjamo na prijave, ki naj jih CO TTB (lahko pa tudi posameznik) z navedbo letnice rojstva pošljejo pismeno do 5. februarja. Naš naslov je: Organizacijski komite kurirskega smuka, Cesta Borisa Kidriča 37, 64270 Jesenice. Pri prijavi ekipe navedite vodjo ekipe!

Cesta od Javornika do Pristave je dobro prevozna, le v primeru novozapadlega snega bodo potrebne verige. V primeru izjemno slabih vremenskih razmer bo prireditev objavljen prestavitve po Radiu Jesenice, 7. februarja ob 16. uri. Informacije po telefonu 83-192 (KS Javornik). Prisrčno vabljeni!

Skupnost borcev 7. SNOUB

F. PREŠERNA

Komisija za rekreacijo borcev NOB
Kranj

Kakšna bodi pot razčiščevanja

Potem ko smo v uredništvu TV-15 po objavi odgovora Danile Gril Angeli Rantovi menili, da je mogoče pod neljubo obtoževalno dopisovanje potegniti črto, smo prejeli v objavo še dopis Alojzije Hrast »Tudi jaz ne morem molčati«. Hrastova je vsa vojna leta preživela v Bukovščici s partizanskim imenom Potokar. Danilo Grilovo in njeno mamo je spoznala v decembru 1941 v Laškem nad Bukovščico, kjer sta po prebegu pri Tomažinovi iz Stražišča čakali na priložnost, da bi odšli na Primorsko, v materin rojstni kraj.

V svojem zapisu Hrastova zanika, da bi bili obe Grilovi med svojim bivanjem v Laškem nad Bukovščico povezani s terenci iz Stražišča, saj so bili vsi v partizanih, nista pa tudi organizirali tamkajšnje partizanske

bolnice, ker da so za ranjence skrbeli le Frančiška Tomažin in domači aktivisti, kar nasprotuje poprejšnjim pričevanjem Danile Grilove.

Sporna vprašanja ostajajo tudi poslej odprta, vendar v uredništvu TV-15 menimo, da z nadaljnjimi polemičnimi zapisi ni mogoče priti do objektivne resnice. Sodimo, da morajo vsi zadevo natanko in natančno raziskati v Pokrajinskem odboru aktivistov OF za Gorenjsko, ki mu izročamo v nadaljnjo obravnavo tudi pismo Alojzije Hrast in vse nadaljnje možne zapise.

Menimo, da bi bila objava integralnega besedila A. Hrastove »Tudi jaz ne morem molčati« v nasprotju z načelom smotnosti in nameni časopisne polemike.

Uredništvo

Glejte na napuše!

Opozorila so eno, ljudje, ki naj bi jih jemali resno, smo pa nekaj drugega... Minuli torek je pred ljubljanskim hotelom Union počilo in na pločniku je obležal mrtev človek! Nekaj minut zatem so pridreli gasilci z dolgo lestvijo in začeli z napuščem hotelske stavbe razbijati ledene plošče. Pokojnega so odpeljali...

Mnogi lastniki hiš so sneg odstranili že, ko je bil še lahek in puhek, tisti pa, ki na strehe niso dosegli, so potem, kakor so vedeli in znali, zbijali ledene sveče z robov... kjer so jih. Ponekod so upali, da se »bo samo vse lepo scedilo«. Pa se ni!

Ne kaže podaljševati komentarja na to temo, rečemo lahko le: tudi to je NNNP!!

Korbati Lovrenc (Luka)
Kutin Andrej (Ivan)
Ferjančič Jože (Franc)

Fon Andrej (Andrej)
Fon Ivan (Jože)
Fon Leopold (Tomaž)
Furlan Jože (Anton)
Golja Jordan (Anton)
Gorenjsček Albert (Tomaž)
Gravnar Jože (Jože)
Grizon Anton (Anton)
Hvala Ignac (Martin)
Kenda Franc (Andrej)
Koren Ivan (Ivan)
Kovačič Jože (Alojz)
Kragelj Jože (Andrej)
Kragelj Jože (Ivan)
Kuzmin Alojz (Alojz)
Leban Stanislav (Štefan)
Strankar Anton (Anton)
Štucin Dominik (Franc)
Telček Alojz (Jože)
Vergon Franc (Franc)
Volk Alojz (Anton)
Žorž Štefan (Andrej)
Klugman Leon (Salomon)

POITALIJANČENO

Corbatti Lorenzo di Luca
Cuttin Andrea di Giovanni
Feriancic Giuseppe di Francesco
Fon Andrea di Andrea
Fon Giovanni di Giuseppe
Fon Leopoldo di Tommaso
Furlan Giuseppe di Antonio
Golia Giorgio di Antonio
Gorenscek Albert di Tommaso
Granauer Giuseppe di Giuseppe
Grison Antonio di Antonio
Hvala Ignazio di Andrea
Kenda Francesco di Andrea
Koren Giovanni di Giovanni
Kovacic Giuseppe di Luigi
Kragelj Giuseppe di Andrea
Kragelj Giuseppe di Giovanni
Kusman Luigi di Luigi
Leban Stanislav di Stefano
Strankar Antonio di Antonio
Štucin Domenico di Francesco
Telcek Luigi di Giuseppe
Vercon Francesco di Francesco
Volka Luigi di Antonio
Zorž Stefano di Antonio
Klugmann Leone di Salomon

Navedene tovariše prosimo, da nam takoj posredujejo čimveč osebnih podatkov, z navedbo stalnega bivališča, za umrle pa prosimo, da to storijo njihovi svojci.

Vabilo

Odbor ljubljanske območne skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda vabi vse borce, da se udeležijo tovariškega srečanja, ki bo v sredo, dne 11. februarja 1987, ob 16.30 v Domu JLA v Ljubljani. Na srečanju bodo podeljene spominske medalje JPO tovarišem, ki teh še niso prejeli.

Odbor

Pojasnilo

V našem uredništvu se je oglašil tovariš Jože Jenič, naš stalni sodelavec, znani partizan – kolesar, smučar in pevec Partizanskega pevskega zbora. Opozoril nas je na svojega soimenjaka Jožeta Jeniča iz Maribora, ki je v zadnji številki našega tednika objavil svoje spomine na tretje miniranje Štampetovega mostu. Ta objava je, žal, povzročila, da so »ljubljskega« Jožeta Jeniča znanci karali, češ, pišeš spomine na dogodek, v katerih nisi sodeloval.

Uredništvo TV-15 obžaluje, da je prišlo do takšne zamenjave. Da bi se vedelo, kdo je kdo izmed obeh Jeničev, bomo v prihodnje ob njunem avtorstvu postavljali podatek J. Jenič »iz Ljubljane«, oziroma J. Jenič »iz Maribora«.

Uredništvo

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semicem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednik); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARČIČ, MILAN FILIPIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPJZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. o. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. 598, 61001 Ljubljana – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35